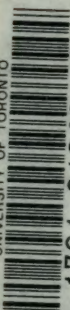
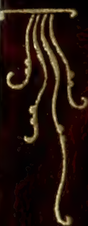
JULIUS ZEYER

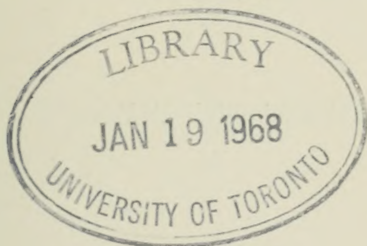

OBNOVENÉ OBRAZY

LIBRARY
JAN 19 1968
UNIVERSITY OF TORONTO

SPISY

JULIA ZEYERA

XXXI.

OBNOVENÉ OBRAZY

II.

V PRAZE

NÁKLADEM ČESKÉ GRAFICKÉ AKCIOVÉ SPOLEČNOSTI »UNIE«

1906.

JULIUS ZEYER

OBNOVENÉ OBRAZY

II.

AMPARO A JINÉ POVÍDKY

DRUHÉ VYDÁNÍ

V PRAZE
NÁKLADEM ČESKÉ GRAFICKÉ AKCIOVÉ SPOLEČNOSTI »UNIE«
1906.

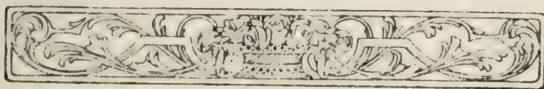
(1896.)

Kniha vyšla ponejprv s titulem: Amparo a jiné povídky.
(Další řada »Obnovených obrazů«.)

PRVNÍ TISÍC.

Tiskem »UNIE« v Praze.

AMPARO.

Ulicemi Valencie, města Cidova, ulicemi zaplavenými sluncem, plnými vůně kvetoucích oranžových hájů, rozprostírajících se širou vegou od valů a věží až k modrému moři, ulicemi hlučnými hovorem a pokřikem lidí běžících z domů, hrnoucích se z náměstí, spěchajících od břehu šumícího Guadalaviara, kráčela hrdě a klidně toho dne ta divukrásná žena, kráčela pevně, s úsměvem na bledé tváři, k paláci náměstníka krále Federika Aragonského. Opírala se o otrokyni silnou a smědou, zdobenou stříbrnými šperky, zahalenou v temno vlekoucího se za ní šatu. Bledá, zdála se ještě bledší v rudém požáru nachového svého hávu. Vlasy její, barvy rozžhaveného zlata, padaly jí těžce až na pás, ač je sponky z opálů a šňůrky perel pevně držely. Z očí jejích zela hluboká noc. Hleděla do neurčita a výraz jejích zraků byl záhadný. Kdo ji spatřil, uhodl, že je podivných osudů buď hříčkou, či obětí, či strůjcem. Zvěst něčeho neznámého, neurčitého, ale tra-

1*

gického letěla před ní. Na cestě její ulicemi Valencie, města Cidova, otvírala se okna, výkřiky tu obdivu, tam úžasu, jinde hrozby zanívaly z nich, a z některých padaly bílé růže neb karafiáty krvavé barvy na krásnou její hlavu nebo pod pyšný její krok. Zástupy valily se za ní, vnikaly s ní do paláce místokrále, zaplavily mramorové schodiště, zvučící chodby, vešly s ní v síň prostrannou, chladnou, bílou a lesklou mramorem sloupů. Tam seděl místokrál, kolem něho zástup velmožů města. A bylo ticho. Umlklo temné hučení davu, šeptání velmožů, oněměla sama ozvěna chodeb. Místokrál, zasmušilý, hrdý a smutný hleděl temně na ni, ona, krásná a ještě hrdější než on, hleděla směle a klidně, nejdříve kolem sebe, pak na místokrále, učinila krok k trůnu jeho blíž, sklonila nepatrně hlavu, vzpřímila ji opět a pevným hlasem jala se mluviti takto:

Zraky vaše visí s dychtivostí na mých rtech. Vy mlčíte, ale v očích vašich čtu otázku, kterou tou dobou mi klade celá Valencia. Každý váš pohled, každý váš posuněk znamená toto: Rci, kde jest don Manuel de la Huerta, kam poděl se pyšný ten šlechtic, statný ten rytíř, skvělý ten velmož, krásný a mladý ten muž? — Sluha jeho zde přítomný, důvěrník jeho, Telez Ramon, viděl jej vcházeti do mého domu a od onoho okamžiku, kde mu zmizel v hlubokém stínu starého portálu bývalého paláce maurského emi-

ra, už neviděl jej lidský zrak. Přišel ke mně Telez Ramon a pravil mi: »Nezapírejte, paní, tyto oči spatřily v tiché noci vejíti dona Manuela do vašeho domu. Kde je? Kde je? Zmizel a srdce moje je v úzkostech a strachu!« Tak pravil Telez Ramon a prostě odvětila jsem: »Já nezapírám, ale neodpovídám tobě. Ať přijdou jiní se mě tázat.« Telez Ramon přivedl mi příbuzné dona Manuela a opět pravila jsem: »Odpovím, ne však vám, nechť jiní táží se!« A přišli opět, a tenkráte přišla žena jeho též. Já mlčela. Žena jeho byla bledá, v očích měla zášť, na čele hrdost, na rtech planou hrozbu. Řekla doňa Pura: »Celá Valencia se bouří. Zvěst o něčem temném, skrytém, zločinném letí městem, o něčem společném s hanbou, a s vámi a s ním... Odpovězte, kde můj choť?«

Pro zášť její měla jsem úsměv, pro hrdost její pýchu, pro hrozbu její pohrdu, a klidně děla jsem: »Pouze místokráli odpovím. Nechť vejde pod mou střechu. Zdráhá-li se však, ať mě vyzve a přijdu k němu. Budu mluviti, ale ať otevrou okna a dvéře domu, ať slyší slova moje celá Valencia! Vévodo z Kalabrie, vy poslal jste pro mě, přišla jsem, zde stojím, abych odpovídala, abych poslechla — ne vám, však sobě, abych poslechla vnitřního svého hnutí, které mi káže, bych celou pravdu pověděla světu tvář... Uslyšíte tedy pravdu, neboť neučila jsem se lháti... to uměl pouze on!

Ohlížím se v této síni a kamkoli patřím, vidím cizí jen mi tvář. Nikdo neví z vás, kdo jsem. Chcete-li celou pravdu slyšet, nutno především, abyste mě znali. Vězte, kdo jsem: Jeho žena! — Jste překvapení tímto slovem? Není to v očích vašich lež? Ví přece celá Valencia, že doňa Pura ze starého rodu de Pareňo jest ženou dona Manuela de la Huerta. Pravím vám, celé město se mýlí, mýlíte se vy a mýlí se především doňa Pura sama. Ubohá loutka! Byla stvořena, by věčně hýčkána, věčně zůstala děckem, které odívají skvěle nejdříve rodiče, pak muž pro ukojení své a její ješitnosti v pestré cáry, které krmili medovými slovy a prázdnými úsměvy . . . A ubohou tu loutku vrhá náhoda náhle v dráhu krušících kroků osudných dějů. Mohla bych ji téměř litovati. Avšak slitování moje zemřelo. Nemyslete, že mluvím v horečce. Zde, hle, moje tepny, přesvědčte se, jak klidně, téměř líně bijou! Dovedu se vmysliti ve vaši představu. Snad někdo z vás mě přece dle tváře zná a každý z vás slyšel dnes moje jméno, vždyť od rána už letí ode rtů ke rtům všech lidí toho města, a tedy řeknete: Co mluví tato žena? Ona chotí dona Manuela? Tropí si smích? Vždyť víme, kde se zrodila a kde žije. Tam nedaleko katedráty stojí starý dům, býval prý palácem maurského emira, když Valencia byla v rukou nevěřících. Ten starý dům je plný stínů, v chodbách jeho bloudí prý příšery. Portál

jeho viděl prý Cida a plavou Chymenu. V přízemku jeho žili prý už tenkráte, když Cid ještě žil, jací zlatníci, divotvorci, Cid kupoval u nich číše a Chymena vybírala perlové šperky a zlaté náramky z hloubi jejich pokladnic, tenkráte když odložila černá svá roucha, když utřela si horké své slzy, tekoucí pro zabitého otce, aby se usmála na Cida, toho muže, jenž odňal otci jejímu proto dech, aby všechna její neskonalá láska byla jeho, pouze jeho a navždy! Vymřeli Cidové, ale v přízemku starého paláce kujou zlatníci ještě číše a náramky, a dva z nich, Iňigo a Lupercio, jsou dědici té staré řemeslnické, umělecké slávy. Žijou tiše a klidně a svatě se svou matkou Marií del Pilar Mendrugo v bývalém paláci emirově. Maria Mendrugo má dceru. Iňigo a Lupercio mají sestru. Říkají jí Amparo. Co o ní pověděti? Nevychází z domu a nebylo by ji vůbec viděti, kdyby za večera, když chlad se šíří a vlaštovky, zpité zlatem zapadlého slunce, usínají, a když hvězdy vycházejí a mandoliny někde v přísvitu ulic sladce vzdychají. Amparo nezjevovala se na miradoru za starou mříží z kovaného železa. A tato Amparo, o níž nikdo téměř neví, stojí nyní zde před místokrálem, vládnoucím ve Valencii jménem Aragonského Federika, a tvrdí, že jest ženou dona Manuela de la Huerta . . .

Ano, ona Amparo, sestra klenotníků Iňiqa a Lupercia, toť jsem já, dcera Marie

del Pilar Mendrugo, to jsem já . . . A přece jeho ženou. Povím vám jak. —

Nebudu vám o svém dětství mluviti, byl to sen plný luzných přeludů o blahu, plný slibů o budoucím štěstí života. Byla jsem milována svými bratry, milována svou matkou tak dalece, jak milovati vůbec uměla, ona, jež stále chorá, stále slabá, především o vlastní svou osobu se zajímala. Za to byla jsem vždy pravou modlou této otrokyně, kterou zde před sebou nyní vidíte, věrnou a oddanou až do chvíle poslední! . . . Agueda mě milovala jako nikdo na širém světě. Odvrátí-li Bůh ode mne svou tvář a propadnu-li věčné kletbě, Agueda nebude se rozmýšleti, zanechala by ráj, aby do propasti sama za mnou a se mnou šla. Aguedo, zanech pláče! Neboj se! Bůh nezatratí ani tebe, ani mne! Křivdili mi lidé příliš, a láska tvoje nezištná a tak hluboká jak lidská zoufalost, vykoupí tě v očích spravedlnosti jdoucí dále, než jde krátký lidí zrak! . . .

Nuže, co chtěla jsem vám říci? Ano . . . Aguedě svěřovala jsem se vždy se vším a nedivte se tedy, že první zmatek, který mě polil ruměncem, jí skrytým nezůstal. To bylo tenkráte, v osudný ten večer, je tomu více než rok, v ten večer vlahý, na věky pro mě památný.

Vyšla jsem na mirador a hleděla dolů do ulice. Zlatý prach, kterým zapadlé už slunce dlouhé paprsky sýlalo na průčelí sta-

rých domů, plnil vzduch, vzduch prosáklý vůní oranžů a růží. Lidé seděli před vraty na mramorových lavicích, hovor jejich veselý a bezstarostný podobal se s výše, kde jsem stála, bzučení včel, jasný klepot kastanět a temné brnkání strun na loutnách nesly se od rohu sousedního náměstí, kde snědá tanečnice křepčila. Náhle slyším vším tím neurčitým šumem dusot kopyt, vzhlédnu lhostejně v onu stranu, odkud pocházel, a spatřím jezdce na andaluzském koni, bílém, zarůžovělém, s dlouhým chvostem a hřívou plavou, hedvábnou, plynoucí bujně a bohatě téměř až na zem!

Obdivovala jsem se ušlechtilému zvířeti a zrak můj mimoděk nesl se na jezdce. Byl to don Manuel de la Huerta, jehož jméno jsem tenkráte ještě neznala. Byl v plné záři svého mládí, v plné pýše svého mužství, v plném lesku svého stavu. Zbraň jeho byla v šeru jeden blesk zlata, stříbra a oceli, jeho roucha jedno vzplanutí šarlatu a zlatohlavu. Hleděl vzhůru ke mně. Oči naše se setkaly. Pohled jeho byl tak smělý, tak plný divé žádosti, která mi byla něčím neurčitě záhadným, něčím, čehož jsem se lekala tak, že jsem mimoděk o krok zpět do komnaty ucouvla. První moje hnutí byla nevole. Jak směl takto na mě pohlédnout? Byl by se odvážil tak mě zrakem hltat, kdyby byl věděl na příklad, že pocházím z krve královské nebo z otců, kteří vládli někdy Valencií za času Gotů? Celá hrdost lidu, snášejícího v pobou-

ření přesilu těch hrdých šlechticů, které proklínají, když je nikdo neslyší, bouřila se ve mně. A kdo ostatně mohl tvrditi, že jsem z nízkého jen rodu? Což nebylo to jako šlechtictví, to staré podání dlouhé řady umělců, žijících v bývalém paláci emirů věk za věkem? Vždyť dodávaly styky se samým prý Cidem, s králem Alfonsem a s plavou Chymenou mé rodině lesku, poesie, prýštící z těch dávných romancí, které jsem již od svého útlého dětství slýchala a sama zpívala. Nyní vzpomínala jsem jich opět, a mlhavé představy o rytířích těch chrabrých a králích hrdinských, o nichž ty písně se zmiňovaly, braly pomalu vzezření toho smělého jezdce na sebe, jenž mě pohledy svými byl tak urazil. Staré ty zpěvy mluvily v jeho prospěch, omlouvaly jej. Ó, zajisté ti rytíři a reci v romancích nehleděli asi jinak, schvátila-li je láska, podobající se u nich výbuchům ohně, než hleděl ten krásný, smělý, hrdý jezdec! Zapomínala jsem urážky, a nepochopitelný zmatek ve mně povstal. Nevěděla jsem už určitě, bouřím-li se ještě či toužím-li jej opět uvidět. Byla jsem zamlklá, postrašena, bylo mi k pláči, a když Agueda zkoumati začala, co se to ve mně dělo, zapálila jsem se do temna, zbledla pak a vypukla v pláč, skrývajíc svou tvář na její prsa. Šeptala jsem polonesrozumitelnou zpověď svou, vyznání svého neurčitého, v tajemném šeru růžově se vznítícího lásky sna! . . .

Agueda mě konejšila s úsměvem, pak se zamyslila a pravila: »Zapomeň a chraň se! Mámí tě zlý duch. Bohatí kupci z Murcie a Taragony se o tebe ucházejí u bratrů tvých. Rozhodni se pro jednoho z nich. Nezpívej romance a nevzpomínej na ty z nich hrabata. Ten jezdec podhodí tvé srdce svému koni s úsměvem. Rod tygří je rod těch bujných šlechticů.« — Položila jsem jí ruku na ústa. »Mlč!« velela jsem jí. V té chvíli plála poesie těch starých písní mocněji v mém nitru, než kdy před tím, a pravila jsem Aguedě: »Věz, nepřijede-li ten jezdec někdy pro mě, půjdu do kláštera. Není-li život tak, jako v těch starých písních, pak nechci jej ani žít!«

Agueda odpověděla: »Jeho rovní neberou ženy z rodu takových, jak je tvůj. Tam berou pouze milenky.«

Blesk mého hněvu polekal mou otrokyni. Dala se do pláče a do smíchu a jala se mně chlácholit.

»Přijede pro tebe, ty světlo mých očí,« řekla mi lichotivě. »Proč by tě za ženu nepojal? Více než jeden král vzal ženu svou z vrstev nižších než ta, z které pocházíš. A ženy ty bývaly ozdobou trůnů!«

Smířena poslouchala jsem její sladké konejšení a dala jsem se ukolíbat zlatým o štěstí snem! . . . Don Manuel nejezdil nyní pouze denně kolem našeho domu, když vál večerní chlad ulicí, ale vstupoval též velmi

často do dílny mých bratrů. Tu kupoval od Iňiga opálové čelenky a smaragdové náramky, tu objednával zas u Lupercia číše ze zlata a stříbra a smalty, neb vyjednával s nimi s oběma o vytvoření monstrance či jiných posvátných nádob, a ustanovení podrobností těch prací vyžadovalo mnohé návrhy a úmluvy. Tak stalo se, že don Manuel konečně býval u nás denním hostem, aniž by tím nejmenšího podnětu k nějakým šeptům a poznámkám zvědavého sousedstva dával. Po ten čas posýlal mi však sonety a madrigaly, opěvující moji krásu a končící často prosbou, bych se ukázala na miradoru jen na okamžik tak, jak mě byl uviděl poprvé: s vlasy plynoucími dlouze k pásu, s růží, svěží a bílou za uchem a s celým nebem nejsladších prý snů v zracích ... Usmívejte se, chcete-li, máte zkušenost celého života a znáte všickni malou cenu takových libě zvučících a rytmem se vlnících slov. Já ale stála na prahu života, a brána jeho, otvírající se takto přede mnou, zdála se mi, že vede do nekonečnosti rajských luhů.

Když jsem sonety jeho čítala, rděla jsem se a bledla, srdce mi tlouklo radostí a úzkostí. Vycházela jsem na mirador a byla bych ráda vlasy svoje spustila mříží dolů na ulici, by jej zaplavily jako slap, by jej zahalily jako plášť, byla bych si přála, by byly tak dlouhé a silné, aby po nich vzhůru se šplhal v mou chladnou a stinnou komnatu, jako po

lanu ze zlata a vůně a hedvábu! . . . Ah, k čemu mám o chorobě svého srdce déle mluviti? Vždyť to lze říci slovem krátkým, které, ač pozbylo v lidské mluvě svého mystického rázu, jako peníz ve věčném oběhu svého ražení pozbývá, přece nikdy bez významu nebude: milovala jsem dona Manuela.

Jak silně jsem jej milovala, věděla jsem teprve tenkráte, když nevoli mou vzbudil. Jednoho dne totiž přinesla mi Agueda skřínku potaženou brokátem, a když jsem ji otevřela, uviděla jsem celý poklad smaragdů a perel, opálů a rubínů, byly to šperky, pocházející téměř všechny z dílny mých bratrů Iňiga a a Lupercia, a don Manuel mi je posýlal darem! »Ten smělý!« vykřikla jsem. »Čeho se odvažuje! A ty, jak směla jsi to přinášet? Vrať mu okamžitě ty cetky a hračky!« A hněvem jsem plakala.

Agueda spěchala se skřínkou z komnaty, ale za hodinu se vrátila. Don Manuel nepřijal vrácené klenoty, pravil, že jsou moje a ne už jeho, poněvadž mně je daroval.

Hněvala jsem se vášnivě. Vycítila jsem něco zpupného, něco pohrdlivého z toho, že ty dary byl u mých bratrů koupil, něco snižujícího, něco jako nedostatek jemnějšího mravu. Neřekla jsem Aguedě již ničeho. Na večer však, když jel kolem domu na svém andaluzském koni, házela jsem ušlechtilému tomu zvířeti náramky a čelenky, smaragdy a perly pod nohy, by je rozkrušilo pyšným svým

krokem, a co nemohla jsem železnými liliemi a růžemi mříže na miradoru provléci, by to padalo na dlažbu a do prachu, to lámala jsem, planouc hněvem, rukama a pošlapala, podupala sama před žasnoucími zraky dona Manuela. Sbíhala se celá ulice, a don Manuel zbledl. Mezi tím co sousedé a mimojdoucí lidé rozkrušené klenoty sbírali, ujel don Manuel rychle, sáhaje si na srdce, jako bych jej byla výstřelem ranila.

Vrátila jsem se v komnatu, též bledá, se slzami v očích. On strádal vinou mou! Na vinu jeho nemyslila jsem více. Zalomila jsem rukama. Bratři moji vešli, byli zdrceni. Nyní bylo celé tajemství moje zjevné, celá ulice rozprávěla o tom dobrodružství, každý vykládal o tom příběhu na svůj způsob a dle své obraznosti. Matka moje pravila mi s pláčem: »Nezbývá ti, Amparo, než útulek v klášteře.« — Tato slova dotekla se mého srdce jako ostrý nůž. Odejíti z tohoto starého domu, pohřbiti se v klášteře, to znamenalo neuviděti dona Manuela nikdy více. Náhle věděla jsem, jaký to má pro mne význam! Omdlela jsem bolestí. Když jsem opět mluviti dovedla, pravila jsem téměř klidně, velmi vážně a hlasem pevným: »Matko moje, vím, že zemru touto láskou, Iňigo a Lupercie, půjdu do kláštera, ale budu si tam rváti vlasy. Miluji toho muže tak, že bych nedbala své cti, že stala bych se jeho milenkou nepokrytě, veřejně, kdyby to žádal. Toť podivné,

že jsem to sama ještě dnes ráno nevěděla, ale nyní to vím. Půjdu tedy do kláštera k vůli vám a vašemu klidu. Vím, že byste nesnesli, co se nazývá hanbou.« — Iñigo a Lupercio a matka přijali mou oběť. Usnesli se, že hned druhého dne učiní se kroky rozhodné u představené kláštera svaté Kláry.

Ráno seděla jsem jako bez duše na zemi ve své komnatě a hleděla tupě na staré obrazy na stěnách, představující hrozná utrpení mučedníků, těkaly zraky moje též polo nevědomky po vyrudlých freskách klenby, kde byly viděti obrysy rytířů z dávných romancí a krásných paní, podávajících jim růže a lilie. Vybledlé ty úsměvy fresk a krvavá muka světců splývaly mi v duši v cosi smutného a sladkého zároveň, a táhlo to jako průvod matných zjevů ze sna dřímavostí mé unavené mysli. V tom vešla Agueda prudce.

»Don Manuel,« pravila, »je dole v dílně tvých bratrů. Je bled jako ty, vášniv, rozčilen. Chce s tebou mluvit. Klekl před tvou matkou, prose o tvou rozmluvu. Praví, že tě urazil, že nechce než dosáhnout tvého odpuštění.«

Vstala jsem rychle. »Půjdu s tebou,« zvolala jsem, ale Agueda řekla: »Bratři tvoji brání té rozmluvě.«

»Jednám na svou pěst,« odpověděla jsem. »Nejsem dítě a bratři moji nejsou mými pány.»

2*

Letěla jsem se schodů, zjevila se v dílně. Nohy moje se třásly, opřela jsem se dole o stěnu a zápasila s mdlobou. Když mě uviděl, vykřikl vášnivě, ale bratři moji vrhli se ke mně, trhali mnou a chtěli mě vyvléci z dílny. Utíkala jsem k němu.

»Odpouštím vám,« pravila jsem mu. »Odpusťte mi též. Kdo má právo stavěti se mezi mne a vás?«

»Miluji vás,« řekl don Manuel.

Bratři moji se bouřili. Matka moje zvolala: »Urážíte nás, pane. Jak smíte mluviti o lásce k té, kterou za ženu si bráti nemůžete?«

Nebyla jsem nikdy tolik ráznosti u své matky viděla, překvapila mě. Vložila jsem jí ruku na ústa. Zarděla jsem se. Urážela mě matka moje více, než mě byl včera urazil on. Zdálo se mi, že praví: »Vezměte ji tedy za ženu, milujete-li ji« — bylo to ponižující!

Obrátila jsem se k němu.

»Vy mě milujete,« pravila jsem. »Miluji vás též Pravím vám to přes všechny hrozebné pohledy svých příbuzných, a pravím vám ještě více. Jsem nešťastna. Vím, že mi budou brániti, bych jednala, jak srdce moje žádá. Řeknou vám, že čest naší rodiny tak málo dopouští, bych se stala vaší milenkou, jako postavení vaše dopouští, byste mě pojal za ženu. Kdybych jednati mohla, jak cítím, šla bych s vámi, nedbajíc o sňatek. Jděte. Podrobuji se svému osudu. Srdce moje patří

vám přes všechnu rozluku. Nebudu nikdy náležet jinému.«

Chtěla jsem odejíti, zastoupil mi cestu.

»Ne,« řekl, »nelze mi vás pustiti. Nelze mi bez vás žíti. Nezbavím vás cti. Proč bych za ženu vás nepojmul? Miluji vás, opětujete moji lásku, proč tedy se rozejíti? Svolujete?«

»Co mi potom, odejdu-li odtud co žena vaše či co milenka,« zvolala jsem, »jen jednu chci jistotu, onu vaší lásky. Chci vaše srdce a nezáleží mi na vašem jménu. Býti vaší ženou bez vaší lásky, toho bych nikdy nechtěla, raději chtěla bych býti vaší bez toho, co se zove ctí. Vezměte mě, milujete-li mě v pravdě, vezměte mě a přiložte mě na své srdce, více nežádám, toť vše, co si přeju na tomto světě, a za to blaho dala bych vše, i to, co sluje blahem v životě věčném, v nějž věříme a doufáme.«

Trhl mě na srdce, pokrýval mě polibky a začal nyní dlouhý rozhovor s mými příbuznými. Agueda mě však mezi tím odvedla, neb klesala jsem slabostí a únavou, způsobenou tolikerými dojmy.

Vyjednával don Manuel s mými bratry. Bylo ustanoveno, že sňatek náš se bude odbývati v tichu v našem domě a že zůstane po nějaký čas tajemstvím. Rodinné poměry a závazky nutily dona Manuela, jak pravil, k tomuto jednání. Bratři moji svolili, matka též a mně bylo lhostejno, zví-li svět o mém

sňatku či nezví, mně jednalo se jen o nesmírnost toho blaha, náležeti muži, jemuž patřila duše moje, každá myšlénka mého mozku a každé zatlučení mého srdce'

Za několik dní přišel don Manuel k večeru po domu ve společnosti svého sluhy a neznámého mi kněze. Za přítomnosti mých bratrů, mé matky, Aguedy a sluhy Ramona byl svatý obřad vykonán. Byla jsem jeho! Skutečnost byla krásnější, ač pravdě nepodobnější, než nejsmělejší moje sny! —

Vévodo z Kalabrie, vy vládcové toho města a vy všickni, kteří zvědavě zraky na mne nyní upíráte, vím, že propadnu tomu, co nazýváte spravedlností, vím, že soudu vašemu a krutosti vaší neuniknu, vím, že muka a konečná trpkost smrti mě očekávají. Kdyby ale moje blízké utrpení bylo sebe krutější, kdyby muka moje byla ještě hroznější než ona, která jsem snášela následkem nevěry a mrzké zrady muže, jejž jsem až na kraj šílenosti milovala, nevyvážily by ty a všechny trýzně, které lidský mozek vymysliti dovedl, přece neskonale velké štěstí oněch okamžiků záhy zmizelých, v nichž přelud jeho lásky duši moji opojoval a k samému nebi povznášel! Noc co noc zavítal choť můj tajně v dům, vklouzl jako luzný zjev nějakého božstva v tu šerou síň, kde vyrudlá freska na stropě při svitu stříbrných lamp, hořících před obrazy svatých mučedníků, obživnouti se zdála, všechny ty bledé tam úsměvy lásky

rytířů a paní platily nám, všechny ty bledé tam lilie a růže zdály se pršeti na naše hlavy, nabývajíce opět barev, vůně a svěžesti. Byly naše polibky jim novou vesnou? A mříží miradoru zářily kovanými liliemi a růžemi hvězdy, ty zlaté květy nebes, na nás a ze zahrad Valencie stoupala vůně oranžů na peruti šepotavých vánků vzhůru k nám. Tak bývaly tedy odvěká noc, matka tajemství, a pak ta stará síň v paláci někdy maurského emíra svědky mého blaha. Slyšely jeho přísahy, výkřiky jeho divé rozkoše, slyšely ševel jeho polibků, bývaly svědky bouří jeho sopečné vášně . . .

Nezardívám se, opakujíc nyní veřejně, co věčně mělo by v skrytu zůstati. Nezardívám se. Vždyť pouze stín můj stojí před vámi, přelud můj rozpravuje s vámi. Jsemť jako mátoha, mezi mnou a světem živoucích zeje propasť nepřeklenutelná. Jsemť mrtvola, a ty se nezardívají. Stud? Toť něco jako štěstí, jako pláč . . . To pro mě minulo. Kde jsem? Co chci? S kým mluvím? Proč a zač? Toť podivné, teď, věru, nevím to . . . Kam paměť moje prchla? Ah, sbírám ji . . . Už vím. Jste šťastni a já bídná. Vy chcete slyšet a já mluviti . . . Vím teď, kde jsem vypravovati přestala . . . Tam, kde jsem o svém blahu mluvila . . . To trvalo téměř celý rok! Mně minul jako okamžik, a že může na obzoru štěstí mráčku být, to teprve tenkráte jsem zvěděla, když bratři moji začali se na

mě kaboniti. Sousedi naši totiž začali špehovati mne a mého chotě, ulice celá začala zlomyslně o mně šeptati, a matka moje prolévala slzy nad ztrátou mé dobré pověsti. Já nedbala a snášela tiše. Útěchou byla mi Agueda. Měla sílu mého ducha a posmívala se se mnou malicherným pomluvám a záštiplným úšklebkům mých nepřátel. Jednou však rozvášnila jsem se přece v hádce se svými bratry a na to prosila jsem dona Manuela, by pro můj klid a pro čest mé rodiny posléze tomu tajemství, zastírajícímu před světem náš sňatek, konec učinil. Tu zakabonil se však zase don Manuel. Slibuje pak, že prosbu mou v brzku vyplní, oznámil mi, že jej nutná jakási rodinná záležitost na krátký čas z Valencie do Taragony vede. Byla jsem smutna, nedávala však smutek svůj na jevo. Rozloučili jsme se, a v touze a v zármutku plynul mi nyní pomalu čas. Mysl moje těkala za ním. Viděla jsem jej, jak pluje kolem břehu na korábu, azur nebes nad hlavou, azur moře pod sebou. Neb unášel jej po skalnaté silnicí kůň, ten andaluzský bílý jeho oř? Byl se se mnou tak spěšně loučil, že jsem ani nevěděla, popluje-li na korábu či pojede-li koňmo do Taragony. Jednoho dne pravila jsem Aguedě: »Vím jistě, že se dnes vrátí do Valencie. Připluje. Viděla jsem ve snu koráb, kolíbající se na moři uprostřed víru pěn. Pojď se mnou do Gráa do přístavu a uvidíš, že sen můj pravdu věštil!«

Agueda šla se mnou. Dívala jsem se v Gráu na všechny lodi, schodila jsem celý přístav plna touhy a netrpělivosti, plna jistoty, že najdu dona Manuela. A našla jsem jej. Ohlédla jsem se totiž, když za mnou nastal náhlý jakýsi ruch, a hle, mihla kolem mne kavalkáda skvělá a četná. Pohled můj zachytl bílého andaluzského koně, na něm don Manuel pyšně seděl. Vedle něho jela krásná mladá dívka, pokryta bílým, lehkým, docela průhledným závojem.

Agueda mě zadržela, byla bych se jinak pod kroky toho andaluzského koně vrhla. Jásala jsem, plakala a smála se radostí. Byl se vrátil! Jel z Taragony ve společnosti svých příbuzných, a byla jsem jista, že s nocí zavítá do našeho domu, kam jsem nyní s Aguedou spěchala. — Pozorovala jsem za dosti dlouhou chvíli, že byla Agueda zamlklá a zasmušilá. Žertovala jsem. »Chceš, abych žalovala svému choti,« pravila jsem, »že jej vítáš s tváří bez úsměvu? Co svraštuješ obočí? Pravím ti, že budu na tebe žalovat!«

»Jen přijde-li ti, bys mohla žalovat,« řekla Agueda roztržitě s truchlivým úsměvem.

Zasmušila jsem se náhle též.

»Kam jinam by to šel, když ne ke mně?« tázala jsem se s ku podivu slabým přesvědčením a cítila jsem neurčitou bolest, neurčitý strach.

Čekala jsem rozechvělá celý večer . . . Celou noc . . . On nepřišel. Chorá a slabá

klesla jsem na lůžko a Agueda spěchala do jeho domu. Když se vrátila, byla temna jako bouř.

»Není ve Valencii,« řekla krátce.

»Tím lépe!« zvolala jsem radostně. »Přijel včera a odjel opět, odjel náhle a nemohl mi o sobě už zprávy podat. Kdy se vrátí?«

Aguedě se zablesklo divoce v očích, a pohrda hrála jí kolem úst.

»Co je ti po něm?« řekla. »Zapomeň ho. Zatrať ho Bůh!«

Přiskočila ke mně, bledá a zsinalá, viděla mě vrávorat a padat pod tou náhlou ranou. Odpudila jsem ji od sebe.

»Otroku!« zvolala jsem vášnivě, soptíc hněvem, »vyháním tě z domu! Nenávidím tě! Okamžitě jdi!«

Sedla na zem. Vzala se za hlavu oběma rukama, zavyla dlouhým jakýmsi štěkotem, kolíbajíc tělem. Bylo mi jí líto, a šla z ní zároveň hrůza. Ta bolest beze slov s tím divným zvukem zvířecím místo lidské mluvy mnou zatřásla.

»Udobřím se s tebou, Aguedo,« pravila jsem jí, »přineseš-li mi radostnou nějakou od něho zprávu.«

»Zatrať ho Bůh!« zvolala opět, vstávajíc. »Věz pravdu celou a proklínej ho se mnou. Je v Cavaňalu. Tam žije ve svém zámku don Felipe de Riego a dcera jeho doňa Pura. Viděla jsi ji včera v Gráu. Což kdybych ti řekla, že se o ni choť tvůj uchází, zapomínaje

tebe? Bledneš? Vrávoráš? Nuž, tedy zemři žalostí a hanbou! Zemři, bude lépe tak, zemru s tebou. Neuchází se už o ni. Doňa Pura je jeho ženou. Byl s ní oddán v Cavaňalu v domácí kapli. Teď víš celou pravdu. Zoufej a zemři!« Stála nade mnou s pozdviženýma rukama, bledá jako mátoha, oči v sloup jako umírající, vlasy se jí ježily, měla pěnu na rtech . . .

Neviděla a neslyšela jsem nic více. Kámen je živější než jsem byla já. Ve mně, kolem mne byla noc. Stonala jsem, byla jsem blízko smrti. Je to k smíchu, ale slyšeli jste kdy, že smrt vyslyšela ty, jižpo ní volají? Ah, jaká to fraška, ta dlouhá, hloupá křeč, nazvaná lidským životem! Avšak nač rozjímat? Takové stesky jsou starší než hory a moře! . . .

Když jsem zase chodit mohla, vlekla jsem se pěšky do Cavaňalu. Šla jsem k zámku. Spustila jsem si závoj na tvář a sedla k vratům. Hlavu nemusila jsem svěsit. Klesala sama velmi nízko. Ani jsem neměla síly ji pozvednout, když vyjel don Manuel a doňa Pura z hradu. Jeli na procházku. Ona, vidouc ženštinu sedící na zemi, zlomenou, s rukama sepjatýma, jejímž tělem trhalo němé štkání beze slov, hodila mi almužnu. Pohlédla na mě s útrpností, ale jen mžikem. Vždyť byla tak neskonale šťastna a tak zabrána vlastním štěstím svým, že dlouho na neštěstí jiných vzpomínati nemohla. Zahleděla se do jeho

zraků, hledala v nich tu jeho duši prolhanou a mrzkou . . . Bože můj, nač jej hanit, když jsem ho soudila?

Když zmizeli, vstala jsem. Vlekla jsem se do domu. Na dvoře stál muž.

»Kdo byl ten jezdec?« tázala jsem se.

»Don Manuel de la Huerta,« zněla odpověď.

»A ona dáma s ním?« pátrala jsem dále hlasem chvějícím se a cizím vlastnímu sluchu.

»Ona dáma s ním?« řekl klidně muž, »toť doňa Pura, jeho žena.«

»Jeho žena? Jeho žena jsem přece já!« zvolala jsem prudce.

Muž pohlédl na mě trochu překvapen a útrpně.

»Pomatena,« zašeptal, naznačil to slovo vlastně spíše rty, uhodla jsem však a propukla v dlouhý, strašně dlouhý smích, uchvacující mě jako nejbolestnější křeč. Cizí ten muž utíkal v úžasu ode mne a já pádila jako šílená směrem do Gráa zpět. Bylo to v strašném úpalu slunce. Ztratila jsem závoj a nevím, jakým způsobem se stalo, že roucho moje bylo brzy na kusy rozerváno. S takovým vzezřením a stále v tom hrozném smíchu došla jsem domů, aniž vím, jak a kudy. Stonala jsem znova, a znova jsem se uzdravila.

»Co teď? Co teď?« tázala jsem se sama sebe, když jsem opustila lůžko. »Pomstěte

mne!« zvolala jsem pak nesmyslně na své bratry.

»Pomstíme tě, pomstíme tě,« jektali, a zuby jim cvakaly, byli bledi a chvěli se.

»Ne, ne!« plakala malomocně matka. »Je příliš mocný. A my jsme slabí. Pomsta! Ne, ne. Zahubil mi dceru, zahubil by mi i syny. Co si počnu na světě sama?«

»Kdo mluví o pomstě?« zvolala jsem vášnivě na to. »Vždyť není křivdy! Je to klam a lež, on mě zradit? Kdo řekl, že mě zradil?«

»Ví to celé město a víš to sama,« řekla temně Agueda.

»Celé město lže a klame, a nejvíce ty, Aguedo,« řekla jsem tvrdě. Agueda kývala smutně hlavou. »Půjdeš se mnou?« tázala jsem se jí. Kývla opět hlavou a netázala se ani, kam že půjdeme.

Bylo to na večer. Vzala jsem závoj. Šly jsme na alamedu. Tou hodinou procházelo se tam mnoho lidí. Doufala jsem, že ho tam potkám též.

»A potkáš-li ho?« tázala se nesměle Agueda.

»Ó, pak mi poví, proč nepřichází více ke mně. Uvidíš, že mne potěší, že vysvětlí vše.«

»Bloude,« řekla tiše Agueda a velké slzy kapaly jí z očí. Chtěla jsem se klamat tvrdo-

šijně a tvářila jsem se, jako bych pláč její nepozorovala.

Na alamedě bylo celé město. Šuměly krásně ty staré tam stromy, tryskaly pyšně ty mramorové fontány, a blízko těch bílých vod, letících k zlatému nebi večera, zahlídla jsem posléz dona Manuela. Doňa Pura byla s ním. Držela jsem se fontánu, jehož proud mi máčel hlavu, ramena a roucho.

»Teď vysvětlí se vše,« šeptala jsem Aguedě.

»Můžeš ještě doufat,« odvětila smutně, »ještě pochybovat o jeho zločinu? Co ještě chceš?«

»Slyšet to z jeho úst,« řekla jsem tvrdošijně, nepouštějíc se fontánu, a srdce mi klesalo a oči plnily se mlhou.

Agueda učinila krok a stála před nimi. Dotekla se rukou jeho ramena. Pohledl na ni, poznal ji a spatřil mě opodál. Trhl sebou a zbledl lehce.

»Pane,« řekla kloníc se úctyplně Agueda a přetvařujíc se, jakoby jej neznala, »pane, dovolte ubohé ženě jedinou otázku.«

»Co chceš,« řekl prudce. »Ustup nám z cesty.«

»Snad almužnu?« řekla doňa Pura.

»Ano, paní,« řekla Agueda, by mu dodala jistoty, že nenaléhá na veřejný pohoršlivý výstup. »Ano, almužnu. Ale ne zde veřejně. Povězte mi své jméno a přijdu si pro ni do vašeho domu.«

»Jsem doňa Pura,« řekla tato, »žena zde dona Manuela de la Huerta. Dům jeho zná celá Valencia. Přijď a pomohu ti ráda.«

»Don Manuel de la Huerta,« opakovala Agueda, jako by si to jméno do paměti vrýti chtěla, pak dodala: »A to je doňa Pura, vaše choť?«

»Tak jest,« řekl, klopil mimoděk zrak a šel s doňou Purou dále.

»Víš nyní dosti?« tázala se Agueda tvrdě, »co chceš ještě více?«

»Nic, nic,« řekla jsem a cítila jsem strašnou bolest nejen v srdci, ale též v očích. Chtělo se mi plakat, ale nenašla jsem jediné slzy. Ta bolest trvala tři dni a tři noci. Prosila jsem Boha o dar pláče, jako ve vyprahlé krajině se modlí o déšť. Pláč ale nepřišel. V očích byl jen oheň a mozek můj byl tupý. Matka moje lomila nade mnou rukama a bratři moji též. Lupercio pravil konečně jednoho dne: »Sestro naše, je pro tebe ještě spása.«

Vzpřímila jsem překvapeně hlavu.

»Jsou ještě soudy,« řekl Iňigo.

»Jest ještě spravedlnost,« dodal Lupercio.

»Kde? kde?« řekla suše Agueda a propukla v smích.

Hleděli na ni přísně a otrokyně mlčela.

»Nerozumím, co chcete,« řekla jsem posléze.

»Nuž,« pravil Iňigo, »což nejsme svědky tvého sňatku? Což není sluha Ramon svěd-

kem? Nekonal se svatý obřad zde v té síni? Pravou ženou dona Manuela jsi ty — pojal druhou. Ten druhý sňatek neplatí a don Manuel propadne trestu «

»A což,« řekla opět suše Agueda, »byl-li ten kněz snad pouze přestrojený sluha?«

»I pak podléhá don Manuel trestu,« odpověděl Lupercio.

»Je šlechticem,« odpověděla Agueda, »a vy živíte se prací svých rukou. Opovrhují vámi. Soudy? To jsou oni. Právo? To jsou oni. Zákon? To jsou oni. Lež? Pokrytectví? Násilí? To jsou oni. Vy? Vy? Bláto, které šlapou!«

Nastala hádka, mezi ní sbírala jsem klidně, nedotknuta jejich vášní, rozvahu svou a rozjímala jsem. Konečně bylo ve mně jasno. Cítila jsem sílu a odvahu.

»Utište se,« pravila jsem s takovou určitostí, že všickni překvapeně mlčeli, pak pokračovala jsem takto:

»Nebudu se soudit s donem Manuelem. Který rozsudek světa vrátí mi jeho lásku? Žádný! Ostatně nepodrobím se žádnému soudu, neboť musila bych se pak též podrobit jeho rozsudku. Kdyby soud můj sňatek neuznal, žádal by, bych se odřekla svého manžela. To neučiním, neboť miluji ho. Je můj přes všechny lidské soudy, neboť dala jsem mu srdce své a přijala jsem lásku jeho. Uznáváte přece všickni, že pře jest moje. Je-li křivda, byla spáchána jedině na mně.

Tedy přísluší rozsudek jedině mně. Nechte mě o samotě. Zasedám na stolici soudní a budu uvažovati o vině a nevině dona Manuela. Rozhodnu-li se přece pro pomstu, bude moje, jak ta pře je moje. Amen, amen!« — Zůstala jsem sama s Aguedou. Pravila jsem jí: »Ty's jediná, která mi rozumí. Tobě řeknu zítra, na čem se rozhodnu. Budu přemýšleti celou noc.«

Ranní červánky mi svítily už do komnaty, když jsem Aguedě pravila: »Já odsoudila jej a potrestám.«

»Zde moje ruka,« odvětila věrná otrokyně. »To znamená má pomoc. Jsem tvou tělem i duší. V dobrém i v zlém. V požehnání v prokletí.«

Objaly jsme se a nepromluvily o té věci slova více.

Minulo několik dnů. Opanovala jsem se úplně. Zdála jsem se klidná. Vycházela jsem někdy na chvíli i z domu. Odhodlala jsem se docela s Aguedou opět na alamedu. Stála jsem právě zase nedaleko fontánu, když se don Manuel tam zjevil. Srdce mi mřelo úzkostí a lítostí, ale myslím, že jsem nepohnula svalem v obličeji. Cítila jsem jeho zraky, jak se upíraly na mou tvář; ale nehleděla jsem směrem k němu. Zrychlila jsem krok, jako bych prchat chtěla. Agueda se ohlédla. Don Manuel hleděl za mnou a zdál se překvapen mou lhostejností. Hned druhý den viděla jsem jej opět. Bylo to k večeru, stála jsem na

miradoru. Hledala jsem ochlazení. Ulice byla pustá. Zaslechla jsem tichem ze vzdálí dusot koně, nevím, jak jsem to uhodla, ale srdce moje začalo bouřlivě bíti, a byla jsem jista, že to jede don Manuel. Nemylila jsem se. Byl to on! Zůstala jsem na pavlánu, ač první moje hnutí mě pobádalo k útěku. Hlava moje klesla na mříž, byla jsem napolo omdlelá. Cítila jsem svou bledost. Zvedala jsem mimoděk oči k nebi, byla jsem oslněna zlatou a růžovou září tam ještě planoucí, prosila jsem anděle a světce, nevím o co, ale volala jsem k nim z hloubi své bídy. Nechtěla jsem dolů do ulice pohlédnouti. Všechna moje zášť, všechna moje nevole byla zmizela, hynula jsem pouze bolestí zavržené lásky.

»Já ho souditi? Pomstiti se na něm? Nikdy, nikdy!« šeptala jsem si. »Ne, ať žije v míru a v pokoji! Ať žije v štěstí a blahu! Pravda, zhynu, zhynu, ale co na tom? Miluji ho, miluji ho nesmyslně, slepě, šíleně, ale miluji ho!«

Slzy mi stoupaly do očí, ale netekly, zraky byly zase suché a ta nesnesitelná palčivost v mozku a pod víčkami a hrozný tlak na spáncích mi působily nová, nevýslovná muka tělesná.

Zatím byl jezdec pod samým miradorem a klusot koně se přerušil. Vzlyk mi vstoupal v hrdlo a dusil mě. Před očima tvořila se mi nesmírná kola a cos jako černá slunce, a to vše kroužilo a vířilo do výše a v hloubku

nebes v šíleném reji. Tu nedovedla jsem déle do prázdna hleděti a zraky moje spouštěly se pomalu k zemi. Setkaly se na cestě se zrakem dona Manuela. Dusila jsem šílený výkřik lásky v prsou, tonula jsem v bolesti a v strádání, v rozkoši a v blahu, tonula jsem v moři lásky, které mnou zmítalo jako rozkrušeným korábem. A zvuk jeho hlasu sladký, snivý, lichotící, šeptající, nesl se ke mně na mirador jako tichý zpěv.

»Amparo,« řekl se slzami slyšitelnými ve záchvěvu hlasu, který vždy do srdce vnikal a mnou vládl jako nejmocnějším čarem, »Amparo, jak jste bledá, jak jste smutná!«

Nemohla jsem promluviti, ale vztáhla jsem v nesmírné touze ruce po něm, raníc se o kruté železné ty květy mříže, která strměla mezi ním a mnou. Nevěděla jsem, co činím.

»Bože,« řekl opět za chvíli, »jak jsem vám křivdil, Amparo! Vy mi nikdy odpustiti nemůžete. Vy neuvěříte, že jsem jednal pod nátlakem poměrů mocnějších než moje vůle! Zhouba celého mého rodu nebo blaho jeho viselo na tom sňatku, který je ohavností před vámi a před Bohem!«

»V tvém srdci zůstal tedy aspoň stín můj, moje smutná památka?« odpověděla jsem napolo mrtva štěstím a žalostí.

»Tvůj obraz,« zvolal, »září v mém srdci a zůstane tam na věky, bych před ním klekal jako před oltářem!«

3*

»Jdi tedy v míru,« řekla jsem. »Odpouštím ti vše. Jsem s tebou smířena. Jdi. Bůh opatruj tě. Jdi. Nikdy více mne neuvidíš. Ale památka tvá zůstane mi drahou!

Odtrhla jsem se násilně od mříže miradoru, padla jsem v komnatě na kolena a pozvedla jsem, žehnajíc, obě ruce. Neviděla jsem už na ulici, ale slyšela jsem, že kůň se dal na pochod, dupot jeho vzdaloval se, a každý v dáli slábnoucí úder kopyt o dlažbu bodl mě v srdci, a bolestí, rostoucí při každém vzdalujícím se kroku, měřila jsem nesmírnost svého utrpení. Bylo mi, jakoby každým okamžikem propast mezi ním a mnou se šířila, a byla jsem jista, že zemru tímto posledním loučením. Ale ruce moje mu stále žehnaly a nitro moje volalo: »Jdi, zapomeň mě a buď šťasten!«

Když asi za hodinu vešla ke mně Agueda, pravila jsem jí: »Je konec všemu, všemu. Odpustila jsem mu. Rozloučili jsme se na vždy. Ulož mě a nech mě zemříti.« Lomila jsem rukama, němá, beze slz.

»Co si zoufáš?« tázala se Agueda. »Proto, že's mu prominula?«

»Ne, Aguedo. Proto, že ho už nikdy neuvidím.«

»Chceš-li, uvidíš ho,« řekla suše Agueda. »Přišel sluha jeho, Ramon. Přinesl ti dar, hle, tyto safíry a perle, a táže se, nemohl-li by s tebou dnes ještě promluvit. Žízní po tvé lásce.«

Divoký výkřik můj polekal Aguedu, ale zajiskřilo se jí radostně v očích.

»Tygří tvůj řev,« pravila mi, »vítám s radostí. To's opět ty! Bodlo tě to? Aspoň už o prominutí mi nepromluvíš. Jedná s tebou jako s prodajnou záletnicí. Ten bídník!«

Klesla jsem na zem, svíjela jsem se bolestí. Bylo pravda, jednal se mnou jako s nejposlednější záletnicí, zachtělo se mu mého těla, posýlal svého sluhu a připojil i dar! První moje myšlenka byla zdrcující: »Ten muž mě nemiloval nikdy! Ale na dně všeho bolu, všeho volání po pomstě bylo přece jen ještě něco jiného než uražený cit, než smutek a zoufání: touha držeti jej aspoň jednou ještě v náručí, líbat jej a líbat a zemříti v bouři toho nenasytného, toho hladového, toho žíznícího líbání! Co mi bylo do toho, zač mě považoval? Co na tom, myslil-li, že lásku moji koupit lze? Ne po jeho úctě, nýbrž po slasti jeho, třeba i vylhané jen lásky, toužila jsem až k smrti!

»Ať přijde! Ať přijde!« jásala jsem a Agueda se záhadným úsměvem odvětila: »Přijde. Sám zlý jeho osud vede jej v zkázu.« Vyšla z komnaty.

Celý dům, celá ulice už spaly, když jsem jej s miradoru k nám přicházeti viděla. On a sluha jeho Ramon, dva černé stíny, blížily se pomalu ve záplavě lunného svitu. Agueda byla na stráži. Otevřela dům a vklouzl tiše do průjezdu. Ramon bral se pomalu zpět.

Viděla jsem ho mizeti v dálce. Zatím vešel don Manuel do mé komnaty, kde lampa slabě nedaleko velkého lože kmitala. Vrávorala jsem mu vstříc. Jako do pláště zahalila jsem sebe a jej do svých plynoucích na zem vlasů a polibky moje nedaly mu promluvit. Byla jsem jako zpitá vášní a strachem, že mi unikne, že jiná, jiná mi jej vyrve z náručí. Jak jsem ji nenáviděla, tu druhou!

»Jsi mým, jsi mým!« šeptala jsem blouznivě jako v horečce. »Jsi mým! Jen pro mě svítí ty temné tvoje oči! Jen pro mě dýšou tvoje rty, jen můj jest jejich záchvěv, jen mou jest rozkoš tvého líbání! Dech tvůj jest mým! Duše tvoje jest pro mě stvořena, a srdce tvoje nebije než pro mě!«

Tasila jsem dýku, roztrhla jí roucho jeho. Couvl jako polekaně.

»Co to znamená?« tázal se.

»Nač by roucha naše srdcím bránit měla, aby bezprostředně tloukla druh druhu vstříc?« řekla jsem zmateně a trhala jsem se sebe šat. Usmál se, ale lekla jsem se toho úsměvu, v něm nebylo lásky, v něm nebylo než palné žádosti. Tu zmizel náhle čar, který mě tak mocně ovládal, a byla jsem smutna. Bylo mi, jakoby láska moje mizela, a bylo prázdno, pusto ve mně, prázdno a smutno až k smrti.

Táhl mě k sobě, líbal mě, ale polibky jeho zdály se mi nyní urážkou a ve mně ozval se hlas, volající: Pomsta! Ale mlčela

jsem. Oddala jsem se mu jako obět, podrobila jsem se hanbě a ponížení toho obejmutí bez lásky.

Když don Manuel pevně dřímal, vlékla jsem se k miradoru. Chladila jsem tvář svou, planoucí ruměncem hanby, o železo mříže a zvedala ruce k nebi.

»Vy bledé hvězdy,« šeptala jsem, »buďte svědky mého činu. Vy hleděly jste na mou hanbu. Vizte, trhám, rvu poslední slabost s kořenem ze svého zbloudilého srdce! Hle, sedím na stolici soudní. Co zasluhuje tento bídný, ošemetný muž?«

Slabý šramot ozval se v komnatě. Vzhlédla jsem, Agueda stála přede mnou. Vysoká, temná, nehybná, s tím hrozným výrazem krutosti na tváři, zdála se mi strašným zjevem.

»Co chceš?« šeptala jsem polekána.

»Čekala jsem za dveřmi,« šeptala odpověď. »Rujný jeho chropot plnil mě ošklivostí a modlila jsem se za tebe, bys hrůzu svou a nenávist před ním šťastně skryla. Zde mě máš, abych ti pomáhala v pomstě.«

»Co mluvíš o pomstě?« řekla jsem chvějíc se a podléhajíc Aguedě, jak jsem byla dříve podléhala jemu. »Co mluvíš o pomstě, mluv raději o soudu.«

»Dobře,« odpověděla. »Propadl soudu.«

Šla k loži, rychle a klidně svázala ho provazy.

Hleděla jsem tupě na ni. Držela jsem

se stěny. Měla jsem závrať. Zavřela jsem oči. Tu probudil se don Manuel. Agueda stála nad ním s tváří jako kamennou a svítila kahancem na zbledlý jeho obličej. Zdál se jako polekán zlým nějakým snem.

»Co se děje?« řekl, na polo teprve nabývaje vědomí.

»Zemřeš,« řekla Agueda klidně.

»Pomoc! Pomoc!« zvolal don Manuel. Hlas jeho šel mi k srdci, ačkoli tam lásku už nevzbouzel. První moje hnutí bylo vrhnouti se k němu a chránit jej.

Agueda mi bránila, uhodla, co se ve mně dělo.

Zarděla jsem se nyní do temna. Svit kahanu padal na nahá jeho prsa a styděla jsem se před svou otrokyní.

»Amparo,« pravil lichotivým hlasem, »braň mě. Jsem svázán. Chceš, bych před tvým zrakem zhynul jako brav?«

»Aguedo,« zvolala jsem, »neodolám jeho hlasu!«

»Amparo, já tě miluji!« řekl don Manuel. To slovo bylo osudné. Zbudilo mou nevoli, mé pohrdání.

»Sketo!« řekla jsem. »Lžeš nestoudně strachem o své žití?« —

»Smiluj se!« odpověděl a trhal marně těsnými svými pouty.

»Bojíš se jeho hlasu?« řekla Agueda s děsným šklebem. »Nuž neuslyšíš jej už nikdy promluviti!« A bodla dona Manuela

strašným vzmachem dýky mezi rty: Jazyk jeho byl přeťat, krev vytryskla temným proudem, dusila jej v hrdle a strašné jakés jektání lilo se s tou krví zároveň z jeho široce teď zejících úst.

Byla jsem obrácena v sloup. Agueda vnutila mi nůž. Šeptala mi slova záští do ucha, a mezi tím těkaly zraky moje po obrazích svatých mučedníků, visících v temnu síně, ozářených slabě kahancem. Zdálo se mi, že krvavé ty zjevy mi ukazovaly rány své, že mě vybízely, bych podobné způsobila na své oběti. Zdálo se mi, že tonu v krvi, že po tom prahnu se jí napiti. Ó, zajisté, já zšílela! . . . Všechny křivdy, které se mi byly dály, bodaly mě k divokému činu, všechna bolest, kterou jsem byla snášela, nutila mě k vraždě! Vy všickni, kteří mě nyní slyšíte, suďte mě a odsuzujte mě! Trhejte mě v kusy! Ale nezatajím pravdu. Nezamlčím ničeho . . . Stala jsem se tygřicí. S nožem v ruce stála jsem před donem Manuelem, který se dusil tichým chrapotem, leže na loži svázán jako brav.

»Ty prolhaný a bezectný, vilný a krutý, nízký a zbabělý,« pravila jsem, »jak je mi líto, že zde skrytě jen a ne před celým světem spravedlnost na tobě konám! Ohlédni se, kde jsi! Zde v této síni přísahal's mi lásku! Zde v této síni stala jsem se obětí tvých snižujících mě chtíčů! Zde v síni té pykej za svůj zločin!«

Nešťastník zaúpěl z hluboka a koulel očima, nedojal mě však.

»Ty tvoje prsty zde vnutily mi podvodně snubní onen kroužek,« zvolala jsem, čím dál tím více záštím zpita, »ty lhavé prsty! Vrz je od sebe!«

Ostrý můj nůž přetínal bleskem čivy jeho prstů, jejichž jemné články s proudem krve na zem padaly. Agueda smála se divoce, a její smích mě trhal k pomstě, jako třesk polnice oře do bitvy pohání.

»Ó luzné vy oči,« zvolala jsem, »co něhy, co lásky, co sladkých žádostí se z vaší hloubi linulo! A vše to byla lež! Vy lživá světla, co plníte se nyní slzami? Váš pláč chce se podobati pláči lidskému. Vy lháři nelidští, chcete-li slzy roniti, pak roňte krvavé, jak je ronilo moje zavražděné srdce v dlouhém pláči svém!«

Ó Bože můj, ó trestej mne, neb při těch slovech krutých a posměšných vnořila jsem dýku svou dvakráte v jeho oči, shasla jsem ta luzná světla na věky a uposlechly mě: ronily krev!

Ah, kéž ukončím už svoje vyznání! . .

Byl slep, byl slep a rudý pláč těch jeho očí zhasl plameny mé zášti. Klesla jsem na kolena. Agueda sklonila se nade mnou. »Skonči!« zašeptala.

Vstala jsem.

»Manueli,« řekla jsem. »Pomsta moje byla strašná. Byla velká jako někdy moje

láska. Ty můžeš říci, že zemřel jsi rukou té, která tě milovala bez míry a bez meze. Ach, jak ráda bych byla zemřela někdy rukou tvou! Však dosti, dosti. Bůh odpustí ti křivdy tvoje, neb došly zde už svého trestu. Zemři v míru a v pokoji.«

Políbila jsem místo, kde srdce jeho bilo — a vrazila jsem dýku svou tam až pod jilec . . . Zemřel okamžitě . . . Co chcete, bych vám více pověděla? Oděla jsem zemřelého pláštěm purpurovým a zahalila zohyzděnou tvář jeho hustým závojem. Agueda a já skryly jsme jej na to v loži, které jsem pokryla koberci. Pak vzala jsem veškeré své zlato, své šperky a dávala to Aguedě. Prosila jsem ji: »Prchni do Afriky. Bude to snadné, nalezneš koráb v Gráu. Objevím svůj čin teprve, až budeš v jistotě.«

Agueda ale plačíc odvětila: »Co záleží mi na životě? Chci ráda s tebou zemříti. Soud náš bude společný.«

Když prosby moje, hrozby, zaklínání bez výsledku zůstaly, vzdala jsem se. Je pravda, co záleží na životě? — Sedly jsme na zem, unaveny vražděním, usnuly jsme posléze . . . Mezi dnem přišel Ramon pána svého hledat . . . Víte nyní vše. Jsem unavena mluvením. Netažte se po ničem více a jednejte dle své libosti. Vždyť víte vše: On zradil mě, a za to vzala jsem mu život. Tak jednáte i vy, muž proti muži, šlechtic proti šlechtici. Ach ano, vím. Mě budete jinak soudit. Neodmlouvám

ani. Kdyby mě slovo spasiti mohlo, nevyřkla bych je. Život se mi hnusí. Necítím žádnou kajicnost, ale necítím už nenávisti, cítím pouhou zoufalost. Proč? Protože v prsou zde posud žízeň po té jeho lásce, která nikdy nebyla v zrádném jeho srdci. Že jí tam nebylo, toť kletba mého života a temnost mého osudu. Proto snáším muka. Chtěla bych zaplakati, zaplakati, že oné lásky nikdy v jeho srdci nebylo, však Bůh odepřel mým očím vláhy. Zde oheň v těchto zracích, oheň, oheň, ale žádná, žádná slza! —

Tak zvolala před soudem místokrále ona divukrásná žena, bledá jako smrt v tom purpurovém rouše svém, obracovala, končíc, tvář proti nebi, a suché její oči jevily nevýslovné strádání. Neodpovídala na žádnou další otázku. A tak tedy soudili ji a Aguedu. Kráčely obě klidně k smrti. Nejdříve padla smědá hlava otrokyně Aguedy na popravišti a pak spanilá, luzná, hrdá hlava Ampary, ženy dona Manuela de la Huerta. Když kat ji za dlouhé vlasy pozvedl, aby ji lidu ukázal, tu vytekly z pod mrtvých jejích víček dvě velké, jasné slzy. Vyronila je posléze po smrti pro tu lásku, kterou v žití hledala a nenašla! —

(1896)

PÍSEŇ ZA VLAHÉ NOCI.

Posvátné město Kioto spí ve svitu plné a bílé luny. Třpytný jas lije se na nesmírné zahrady, z jejichžto klína staroslavné sídlo mikadovo vysoceční. Houšť nebetyčných cypryšů a cedrů, v temné i v průhledné záplavě světla, vrhá ohromné, těžké stíny, které se ku stěnám paláce plouží a jej více než napolo do šera halí.

Jedno však křídlo je opálovými proudy měsíčné záře plně a štědře koupáno. Průčelí, celé z bílého dříví, se všemi svými sloupy, galeriemi, výklenky a krovy, jeví se ostrými rysy, a nejmenší podrobnost ozdob nepozbývá platnosti. Na římsách a výstupcích lze určitě bohaté vyřezávání rozeznávati, jemuž ladná linie za vzor sloužila, kterou mořská vlna, pěnou korunovaná, tvoří, když mírný vítr do ní duje, a pod štítem, vystupujícím z lomené střechy, lze dopodrobna dlouhý pruh pozlacených oblak z cedrového dříví pozorovati, který spodní krov nad hlavní římsou krášlí. Z bělostí stěn září mnohá mo-

saika sytých a skvělých barev, hoří hojné ozdoby z ryzího zlata ve tvaru rozkvetlých lotosů, pivoní a chrysanthemů, vesměs to květů, jež bozi pro svrchovanou jich lepost sobě byli vyvolili, a na podnoži vysokého portika, nad pestře a skvostně malovanými dveřmi, sedí co symbol věčného blaha báječný pták foó, ulitý z jemného bronzu. Modravý dým doutnajících voňavek nese se z plných žíren stříbrných kadicích panví, podél domu rozestavených, a vánek žene jej k mostu, klenoucímu se z mramoru přes široký, tiše tekoucí průplav. Podél nízkého zábradlí mostu kmitají rudé hvězdy posvátných kandelábrů, a odlesk jejich chví se na vlnách mezi spoustami houpajících se irid a nenufárů. Za průplavem šíří se zahrada dále: dřímají tam jezera, vlní se brda. A kolem je hluboké ticho, a bílá panuje měsíčná noc.

Pojednou zachvěje se v domě hluboký zvuk bronzové gongy, malované dvéře pod třpytícím se obrazem ptáka foó se rozlítnou, a z otvoru lije se záře nesčíslných světel do stříbrného přísvitu noci, lesk bohatých látek a drahých kamenů zasvítí pestře, a průvod valí se z vrat zejících jak ústa vzácné vásy. Je to komonstvo kisakino, a ona sama, démantová koruna země, leží na palankýnu z perleti a laku, z ebenu a jantaru, jako nyjící lotos. Dává se vynášet, by pookřála čarovným pohledem na kvetoucí slívy při svitu luny.

Teď vyšel dav z domu a rozvlní se sadem. Napřed kráčejí světlonoši a za nimi v čele, před samým palankýnem, hodnostáři dvora v temných rouších s vrchním šatem z hedvábného gázu. Po jedné straně vladařky tlačí se daimiové, knížata říše; hlavy jejich jsou korunovány špičatými mitrami z atlasu, a pláště z brokátu, na jejichž rukávech mají rodné své znaky vyšité, vlekou se za nimi. Z druhé strany, jako stádo gazel, spěchá pyšný výkvět paní a děv. Světlo svítilen hraje jim v modravé spoušti temných vlasů, které hladce ku vnadným hlavám přiléhají, rozčesané na znak jim padají a pak jako vodopády volně splývají do řas vlekoucích se řiz ze zlato- a stříbrohlavu. Za palankýnem sledují chory hudebníků a směsice sluhů. Prapory vlajou vzduchem, vějíře kývají bíle a leskle šerem, a svítilny se houpají na žerdích mezi hedbávnými střapci. Jako pestré a skvoucí se tělo nesmírné zmije vine se kisakin průvod zahradou. Vychází ze stínů cedrů, béře se mostem podél posvátných kandelábrů, míjí kol dřímajících palem, kráčí hájem šeptajících bambusů do lesa kvetoucích broskví, a dospěje na terasu posázenou prastarými paulovniemi, pokrytými sladce vonnými, bledě fialovými zvony. S terassy vedou široké schody z bílého mramoru po svahu dolů do zahrad sliv. Cypřiše stojí po obou stranách u každého stupně, liana fudži vine se po temných kmenech do vrcholků a snoubí

se ve vzduchu s protější lianou, tak že spletené v těžké festóny střechu nad schody tvoří, strop ověnčený hrozny bledě modrých, jemně vonících květů. Průvod zastaví se na chvíli, a kisaki, pozvednouc zraky ku lianám, kterými se stříbrné paprsky provinují, dýše sladký květů pach. Kyne, a průvod sestupuje po bílých mramorových schodech, pomalu a slavně, projde dole portikem, a stojí na kraji zahrady »plížících se jako draky sliv«. Bělost sadu šíří se daleko a ztrácí do lunných mlh. Stromy v plném květu zdají se jako pod břemenem sněhu, sukovité jejich pně, podobné temným, obrovitým hadům, plouží se téměř po zemi, a květokryté větve noří se až do rosou třpytné trávy. Paprsky měsíce se po nich smykají, a roje světlušek míhají se jako liják démantových jisker jejich korunami. Mnohý vzácný skvost hoří na větvích mezi květy, kam jej byla v zanícení nad jejich krásou ruka nadšenců zavěsila, a z vlnící se trávyční mnohý mramorový kámen, do jehož tvrdosti básníci byli ódy na počest stromů na věčnou památku vryli. S nejvyšších a nejstarších sliv vlají pak prapory z bílého hedbávu, do nichž dívky stříbrem a zlatem byly chvalozpěvy na zahradu kvetoucích sliv vetkaly. Celý sad zdá se nesmírnou kaditelnicí z bílého hvězdného pelu, z které jemná sice, ale nad míru opojná vůně k temnému azuru jarního nebe se vznáší. Posvátné ticho panuje kolem, nikdo

neruší je jediným slovem, a dlouho zírá kisaki a její dvůr na rozkoš tu bohů. Posléz kyne vládkyně, a nesou ji do prostřed sadu. Tam dřímá modravé jezero s ostrovem z kvetoucích lotosů a irid. Na skalisku ční tam malá svatyně z bambusů, kolem ní zelenají se věčně útlé stromky: myrtha, cypřiš a sakaki. Se tří stran ženou se proudy od břehu ke skalisku a tvoří kolem ostrova zpěněný vír. —

Kisaki je u cíle své cesty. Zvedají ji s palankýnu, a obklopena svými děvami béře se pod baldachýn, kde usedne. Kolem kouří vůně z bronzových vás, a kmitá světlo na posvátných svícnech. Celý dvůr, podobající se oblaku z brokátu a gázu, usedne kolem kisakina baldachýnu, a óda na počest kvetoucích sliv zazní stříbrnou nocí . . . Hudba umlkne, a začínají básnické hry. Staví se lehké číše z průhledného porculánu, zasazeného do stříbrného filigránu, naplněné vínem, na ohromné listy nenufárů a svěřují se pak bystrým proudům jezírka. Než list s pohárem, vlnami a větrem hnán, do chobotu z lotosů a irid dorazí, povinen pěvec podnět svého zpěvu najíti, nadšení z jasné výše nebes zavolat a zpěv svůj dokončit, Jako hvězdy ze tmy se rojí, tak vychází nyní z hlubokého mlčení píseň za písní, báseň za básní. Co zaznívá jich vlahou nocí! Tu stromy opěvány, ověšené plody, pole rýžové vlnící se vánkem, pestří motýli míhající se sadem, chvě-

4*

jící se nad vodami vážky, duha na perlovém pozadí oblak, hvězdy putující azurem, sopka Fusi Jama ozářena sluncem, třešňové sady v glorii jara, dmoucí se moře, a hřmějící vodopády.

Posléze dostavilo se unavení, nastalo ticho, jen vody šplounaly, vítr zavzdychl v trávě, a drobný uguisu, vyplašen hlukem ze spánku a oklamán světly, jež za probouzející se zoru měl, dal se na kvetoucí ratolesti do sladkého klokotání.

Kisaki naslouchala snivě, a když umlkl pták, pravila takto: »Prostota písně té ptačí mě dojala. Tak pěli za dávných dob básníci, když předmětem jejich bývali bozi. Každá báseň bývala tenkráte poselstvím z nebes. Kdo dnes ještě takové zná? Nová víra přichází z Indie k nám, jako obr kráčí Buddha od břehu moře a pod jeho krokem valí se stará božstva žaponské země do prachu a zapomenutí. Kdo zpomíná ještě starých těch bohů a kdo o nich pěje?«

Mlčela, tu zaznělo hlubokým tichem, jako když udeříš na zlatý zvon, slovo »Já!«

Všichni zachvěli se a hleděli stranou, odkud z nenadání hlas ten přicházel. Mezi kvetoucími stromy, zahalena v temný prostný plášť a opřena o dlouhou poutnickou berlu, stála vysoká ženská postava. Sněhobílé její vlasy pluly jí volně na ramena, a byly vrbovými ratolestmi věnčeny. Oči její byly plny světla božského nadšení, tvář její byla vážná,

ale s úsměvem sladkým a plným odříkání. Hluboká úcta jala veškerý dvůr, a kisaki vzpřímila se pod baldachýnem a pozvedla ruku jako na přivítanou a tázala se: »Kdo jsi?«

»Óno-nokómač,« odpověděla vidina a sklopila zrak. Jako bzučení včel rozléhalo se šeptání kvetoucí zahradou, každý opakoval to jméno slavné kdys po celé zemi.

»Óno-nokómač!« zvolala císařovna. »Jméno tvoje má zvuk dávné zvěsti. Jak často slýchala jsem je v tichu stinných svých komnat! Mluvili o tobě jako o někom, který již není! Slýchala jsem o slávě tvého rodu, o záři tvé krásy a o božském daru tvého zpěvu. Slýchala jsem, jak závist půdu ti podryla pod nohama, jak lež se snažila lesk tvůj zastínit černým svým mrakem, jak odpůrci tvoji se dožili hlubokého tvého pádu, jak nemilost mikadova tě stihla, jak dvůr tě nenáviděl, jak vypuzena z paláce do vyhnanství jsi vyšla, po kraji v chudobě bloudila, nešťastná!«

»Chuda, ano,« odpověděla s úsměvem Óno-nokómač, »nikoli však nešťastná. V hrudi mé hoří plamen nadšení — toť více než zlatý dol. Nemluv mi o tom, co stalo se v Kiotě, zapomněla jsem na to s úsměvem druhý hned den. Náhoda přivedla mě dnes do tvého města. Vešla jsem v starý tento sad po známých mi cestách, tak jako pták přiletí. A jako pták prosila jsem kvetoucí

stromy o útulek na několik hodin. Nasytila jsem se jejich vůní a napojila jejich rosou. Dřímala jsem pod kvetoucím krovem sliv — až zpěv váš mě probudil — tak jako mého druha, uguisu. Odletěl — a já odcházím. Přeji ti zdar!«

»Neodcházej!« zvolala kisaki na odvrácenou již básnířku. »Uguisu, než odletěl, zapěl nám píseň. Učiň jako tvůj druh — když nám ne, nuž zapěj aspoň kvetoucím stromům, byla's jim hostem! A tvoje ‚Já!' když slyšela's otázku mou, kdo že zpomíná starých žaponských bohů, tvoje ‚Já', což nebylo to zpola již slibem?«

Kisaki mlčela a sto hlasů zvolalo po ní: »Ó zapěj nám, Óno-nokómač!«

»O starých bozích?« tázala se básnířka tiše a hleděla vzhůru k zářícímu nočnímu nebi. Snivý úsměv přelétl jí tvář, snivě zaplál jí zrak. Pomalu kývla hlavou na císařovnu, jako na znamení, že svoluje, pak obrátila tvář opět vzhůru ku temnému modru.

Óno-nokómač zpívá.

Do hloubi beze dna, která za hvězdami zeje, nořím své zraky. Závrať jímá mi duši, neboť zpomínám pradob, kdy věci nebyly ještě věcmi a hmota ne hmotou, když vše bylo ještě ničím a nic bylo vším, když nebylo mezí a tvarů; když v nekonečnu beze-

dný svářil se rmut, a hluchá a slepá se věčně rodila tma. Ticho, já pěju! Sklořte hlavy, neboť zpomínám chvíle, když poprvé zakmit' se duch a vesmír se zachvěl. Kdo stihne, co chápati nelze? Kdo poví, čím duch je? Nepovstal a byl, on, který jest, Utvořil nebe. Tmě, která dřepěla hluchá a slepá a těžká, rozkázal: jdi! A sletěla s výše. Jasně tam svítilo v nebi, však dole, kde zem teď, byl divoký vír, a cos jako ryba tam plulo a chvělo se a třáslo, jak odlesk luny na vodách. Byl to zárodek země.

Třpyt nebe svítal nad propastí. Ejhle tu vykvetl fantóm svatého lotosu mezi světlem a šerem, ohromný, čarný, kolébal se v étheru, a kalich jeho se rozevřel, a tři bozi nesli se k nebi, a za nimi vyšli pomalu ještě čtyři — ne ale sami. Každý z nich měl po boku stejně s ním zrozenou družku. Posvátný lotos byl výsledkem různých dvou živlů, a bozi, jež vyronil, náleželi oběma zároveň. Síla tvořící a rodící byly se střetly, mužství a ženství nabylo jsoucnosti, ale ti, již dětmi byli lotosu, vědomí posud neměli o pohlaví. Nejmladší zrozenci mystického květu byl bůh Izanagi a bohyně Izanami.

Ticho, já pěju! Já nořila zraky do hloubi, jež zeje za hvězdami nebes, a proto se tápěla mysl do tůně tajemství, jež jasně chápati nelze. Teď ale z úst mých vyšla dvě jména: Izanagi a Izanami. Zář vniká mi v duši a zrak můj se obrací na luznou,

zelenou zemi, a každý můj pohled buď polibkem něhy, jejž sílám bíle kvetoucím stromům! Jsou našimi bratry, neboť oni jak my, a hory a řeky a květy a hvězdy a luna a slunce, my všickni vzali dar života z rukou obou těch božstev, velebných, krásných a dobrých, jež vzýváme jmény Izanagi a Izanami.

Slyšte, jak stvořili zemi!

Stáli na cimbuří nebes a hleděli dolů, kde mhou se peřeje hnaly, v nichž v neladu posud neustálená hmota plovala. Cosi záhadného lákalo je mocně k tomu víru válčících prvků, a pokaždé, když zírali dolů, slyšeli v nitru svém cosi jako volání hlasu plného sladkého tesku. A pravila tak Izanami: »Kdyby jiný ještě byl svět než nesmírné nebe! Ta nekonečnost zdá se mi často, že dělí mě od tebe, a já vejít chtěla bych raděj celá v bytost tvou. Menší svět by nás zblížil.«

A Izanagi usmál se něžně, myšlenka býti jedno s luznou Izanami zachvěla jeho duší: tak dme se modré moře stříbrné hvězdě vstříc, když do něho klesá. Vzdychl a zamyslil se a posléze pravil: »Žel, tam dole není než mha, nesoulad a prázdno.«

Hleděl na ni a uviděl v jejím zraku moře tušících a neurčitých snů. Zatřásla hlavou v nedůvěře v jeho slova, a bůh chopil se mimoděk nebeského kopí s hrotem z démantu, a mlčky vnořil je dolů do chvějného, kmitavého, věčně nepokojného víru vody a

mlh. Obrovskými vzmachy zamíchal varem řvavých peřejí.

»Prázdno a bezedno,« pravil pak a vytáhl kopí do nebe zpět.

Tu stekla voda a plavoucí v ní prvky na hrot nebeské zbraně, utvořila nesmírnou krůpěj, jež letíc nazpět ze závratné výše ve vzduchu zhustla a, dopadši do lůna mateřských živlů, nyní co skalnatá výspa čněla k nebesům. A krůpěj ta byla základem svaté naší žaponské země!

Jakmile ji uviděli Izanagi a Izanami, vzpláli k ní láskou. Jako dva orlové snesli se dolů s cimbuří nebes, usedli na ni, jako na trůn uprostřed hluboké vody, a vyvolávali spolu z tůně oceánu prvnímu ostrovu celou družinu stejných mu sester. Z peřejí moře vynořila se na jejich zavolání výspa Avadsi, bílá pěnou mateřských vod, jako holubice; Oho-Jamato, pokladnice plodů, plna vysokých hor a zelených dolů; Izo, okouzlující úsměvem luzných svých krajin; Iki, jeden z pilířů nebes; Sado, slavná pro ryzí své zlato a rudou svou měď; a jiné a jiné. Na počátku byly ostrovy pusté — avšak Izanami usmála se na ně a zeleň je pokryla, a ostrovy pozvedaly ramena plná lupenů k nebi, a kolíbaly košaté koruny své. Usmála se na pěnivé, svářlivé vody a umlkly řvoucí vlny, a moře modré a klidné líbalo šplounajíc zářivé její nohy a zrcadlilo jas jejího úsměvu. Však hlucho bylo kolem a ticho. Tu pozvedl Iza-

nagi oči k nebi a bohyně též, a myšlenky obou, vznášející se od země k nebi, vtělily se, a oblak ptáků snesl se na nově stvořené stromy. A z hloubi své bezedné mysli vyvolal Izanagi tvar a pravzor všech věcí, byly to sny, které v tůni jeho duše dřímaly a k jsoucnosti se probouzely. Izanami zaplakala radostí, a řeky a studánky vytryskly ze skal, políbila v nadšení zem, a zlato a stříbro, všechny kovy a drahokamy zazářily poprvé v útrobách hlubokých propastí. Bůh a bohyně vzali se nyní za ruce a putovali spolu nově stvořeným světem.

Rozkoš tvoření hárala jim mocně a čarovně v duši. Zelené nivy, na kterých se stáda pásla, hory porostlé lesy, hluboké jeskyně, plné stínů a hromu padajících tam vod, vůně vlnících se travin, švítoření ptáků, let bílých oblaků, vše zdálo se jim, již byli rodiče všeho, hlubokou studnicí nesmírných radostí. A přece cítili, že posud vrcholu tvoření nebyli dosáhli. Jednou seděli spolu na prahu hluboké sluje na ostrově Avadsi, před nimi klonila se louka po mírném svahu k šplounajícímu moři, a stříbrný svit, který naplňoval jejich svět před prvním východem posud nestvořeného slunce, třpytil se kouzelně v krůpějích bohaté rosy, Z vysoké trávy vyletěl konipásek, lesklý jak opál, a družka jeho prchala před ním. Mihli kolem odpočívajících bohů, honili se a laškovali a posléz spojili se v lásce. Bozi hleděli na ně,

a ruměnec polil jim tváře. Plameny sršely bohu z očí, a Izanami klopila zraky, pak pozvedla je a hleděla zmateně kolem. Na všech stromech visela hnízda a hlasy ozývaly se z nich. Slze dojmutí vstouply do zraků bohyně, a když Izanagi ji objal, padla mu něhou přemožena s úsměvem na srdce. Tak stvořena láska. Hluboká sluj plná vonného mechu, do které lesy kývaly záclonou lian, kryla stínem svým to první velké tajemství lásky. A celý ten nový svět se zachvěl až do nejhlubšího hloubí, a usmál se blaze nevídanou posud luzností: první květy otevřely oči; květy kryly vodu, květy voněly nivou, květy třásly se na stromech, a rozbřeskly se hvězdy a zvonce a kalichy v stínu šumících lesů. První plod posvátné manželské lásky byla bohyně, vládkyně na azuru Amaterasu, přesvaté slunce. Jemu buď chvála!

Ostrov Avadsi byl nyní rájem a v loži tom z květů rodilo se bohů bez počtu a posléze zplodili Izanagi a Izanami i lidstvo, které po všech ostrovech rozbilo stany své. Věky minuly a pravila Izanami svému choti: »Vše pro ten svět náš činili jsme, však jedno posud schází, co by posvětilo jej — míním oběť.« A na to porodila genia ohně, který útroby její ztrávil a sílu její zlomil. Pravila bohyně: »Hle, přinesla jsem oběť, teď mohu odejíti.« A klesla téměř bez života do mdlob. Když dech se vrátil, pravila choti: »Cítím, že nadešel můj konec, podsvětí zeje a půjdu,

kam osud mě pudí. Dříve ale uvedu poslední své dítě, zářící oheň, mezi lidi a ustanovím sňatek. Mrav bude jim zákonem a oheň sluhou, tak stanou se téměř bohy, drahé moje děti.«

A šla mezi lidi, již tenkráte žili jako zvěř lesní, a vyvolila nejspanilejší děvu a vedla ji v soumraku do chaty mladého muže, jenž pohroužen do spánku ležel. Venku lkal severní vítr a mráz vnikal do chaty. Bohyně roznítila na kamení oheň, a když uhlí rudě svítilo, velela děvě, by klekla u prvního na světě krbu a aby tvář svou zahalila. Na to zbudila muže. Udiven, bez dechu hleděl na řežavé uhlí a zvolal: »Hle, hrstka hvězd kmitá se v mé chatě.« A bohyně stoupla mezi krb a jeho lože a tázala se: »Muži, tys sirý?« Neviděl ji a tušil hned božstvo a pravil: »Kořím se tobě. Ano, jsem sirý a smutný.« Tu velela Izanami šeptem děvě, by ratolest na uhlí položila, a když zaplanul oheň, a jiskry šerem se míhaly, vzplanula odhalená nyní tvář dívky rudou září a ruměncem, a dvojnásob byla krásná. A jako před bohyní klesl muž před ní v prach a klaněl se jí, a blahodárnému ohni a božstvu, jež neviděl, ale tušil. A chvějícím hlasem zašeptal: »Ó, velebná, mluv, co znamená všechen ten zázrak? To kmitání hvězd a sladká postava dívky? Proč vedeš ji v dům můj, proč tmou a proč kouzlíš to světlo?« A sladkým hlasem pravila bohyně v šeru:

»Jsou ženy dcery mými, jež stvořila jsem rod váš. Začátek všeho je tajemstvím a proto přivádím ji tmou. Vstup ženy pod krov manžela ať rovná se rozbřesknutí blahodárného ohně, s nimi ať vejde vám světlo a teplo. Krb budiž oltářem svatým.« Domluvila a žehnala jim a zmizela. Tak ustanovila sňatek, a odešla do chmurné říše věčného stínu. A choť její sledoval ji, a když nemohl z hrobu ji spasit, vrátil se s pláčem na cimbuří vysokých nebes. Dcera jich obou, zlaté, zářící slunce, vyšlo na azurový svůj trůn a stalo se vládkyní světa.

Ó, kořte se hluboce, neboť o ní, o zlatolící bohyni světla, chci zpívati vám, než kroky své obrátím k odchodu z kvetoucích zahrad. Jeť daleko nyní odsud, od kolébky své, od žaponské země, slunce, zlaté vidmo azurových nebes! A hle, jak steskem svět celý bledne, ačkoli ví, že ránem se bohyně vrátí. Což kdyby ale zašla a naději odňala nám, že opět nad námi zazáří posvátná, planoucí její líc? Teď, v hodině bledého svitu, když mořem blankytných nebes kol disku nyjící luny vlny bílých mraků se dmou, chci o hněvu slunce vám zpívat, chci povědět vám, jak prchalo v hněvu, jak světu se skrylo v podzemní sluj. Bratr její Sosanoo, vladař nesmírných pustin moře, byl příčinou sváru.

V rozmaru bujném sázel se s bohy, že poleká hrdou svou sestru, bloudící vždy bez průvodu nesmírným prostorem světa. Žil mu

v pustinách skalních ohyzdný bratr Hiruko, jejž Izanagi po narození byl zapudil pro škaredost těla a duše; postrach byl lidem, příšera hnusná. Když bohyně jednou se vznášela z tůně moře, po chladící lázni, a do řízy své z jasu se halila, poštval Sosanoo svého bratra, a vyje jak stádo vlků vyřítil se Hiruko a vztáhl svá křivá ramena po krásné panně a hrozil jí spáry a cenil dlouhé své zuby. Ama-terasu však usmála se klidně a povznesla luk, na jehož napřažené tetivě jestřáb zlatých per seděl, z jehož očí takové blesky šlehaly, že Hiruko oslněn zraky si zakryl a v divokém útěku do skrýše pádil. Panna vešla pak v azurovou komnatu svou a sedla ke stroji a tkala ze zlatých paprsků závoj, jímž zemi halí i nebe. Bozi sedali kolem a hleděli mlčky s obdivem na zářící prsty a kouzelné dílo. Jen Sosanoo, vladař moře, nebyl v blažených kruhu, stud bránil mu vstoupiti do safírového paláce slunce. Nořil se v nejtemnější propast oceánu, Proháněl se hustým korálovým hvozdem, a tam vyřítila se stvůra nevídaných děsících tvarů na překvapeného boha. Zachvěl se hrůzou a dal se s ní v boj, podlehla posléz a Sosanoo vyplaval z hloubi s kořistí svou a mrštil kouřící se mrtvolou tak mocně do výše nebes, že celé téměř moře k obloze vystříklo. Stvůra letěla s rachotem hromu, protrhla azurné clony a dopadla v komnatě slunci k nohám tkající Ama-terasu. Horká

netvora krev potřísnila zlatý háv slunce. Amaterasu zbledla leknutím před valícím se tím horstvem, stohlavým, s dvaceti hřbety, odskočila od tkalcovského stroje a přetrhla čarný svůj závoj. Sbor bohů vypukl v smích tak ohromný, že celé nebe se třáslo a dole na zemi polekané lidstvo do prachu kleslo. Když umlkli bozi, pravila smutně Ama-terasu: »Světlo já tkám pro radost bohů a lidí, dobro jen činím, a hle, posměchem širých jsem nebes. Nuž, odejdu odtud, ať jiný má moje místo.«

Pravila tak a letěla orlem a letěla bleskem, a za ní vadl azur do šera a černa. Kde končí země a moře, tam zeje ohromná sluj, plna tmy, plna jíní, nočního ptactva, příšerných můr a děsivých plazů. Tam skryla bohyně jasnou svou tvář, tam zašla, a sladké světlo shaslo po celém světě. S rachotem zavřela bohyně kamenná vrata a země a nebe jímal nesmírný hrob. Hned spršely květy, povadly listy, umrzly vody, a stvůry posud nevídané ploužily se z rozsedlin skal, do jejichž klína byly před sluncem se kryly, a dávily nyní lidstvo a zvěř. Výkřiky hrůzy a bídy a smrti vnikaly do komnat nebes, kde bozi se třásli, neboť cos černějšího než tma, cosi bez určitého tvaru a těla rýsovalo se příšerně v nesmírném prostoru, zdálo se to dřepěti a přece plížilo se to blíže, a tíha nesnesitelná usedla bohům na prsa jako ukrutný sen. A pravili bozi, jimž vlasy se

ježily hrůzou: »Ta příšera osudem jest, toť nicota jest, z které jsme se probudili k žití, dřív mateřský klín všeho, teď koncem nám hrozí.« Padli na tváře a zalkali trpce. Tu zachvátilo šílenství veškerý svět, všechny zákony mravů a živlů přestaly, vše bylo zvráceno na rub. Stromy létaly vzduchem, a zvěř zaryla hlavy do hlíny jako kořeny. Lidstvo nevědělo více, co láska a záští, co pláč a co smích. Velké jedno město, z cedrů a mramoru a zlata, pořádalo radovánky v domnění, že truchlí, šli knížata jeho na břeh zmítajícího se moře a zvali je hostem a šílené moře vyřítilo se na pevninu a spláklo paláce a chaty a chrámy, vše, celé město, a lidé tam utonuli se záchvatem smíchu. To zbudilo bohy, více než smrti báli se choroby mysli. Vstali a zvolali: »Pojďme a usmiřme bohyni jasnou!«

Se všech stran táhli jak tlupy ohromných ptáků, jak oblaka mátoh neblazí bozi, a sletěli se do koryta řeky, která dříve kol sluje byla tekla, kde skrývalo se nyní slunce; když sluj je pohltila, vyschla však leknutím řeka. V kamenném korytu jejím se tedy radili bozi. Bušili pěstmi na skalnatá vrata, ale hlucha zdála se v hněvu svém Amaterasu. Složili ruce v klín, v únavě klesaly jim hlavy a šeptali bozi: »Konec je všemu.« Lehli mezi balvany a čekali na smrt. Tu ozval se tichem hlas, chvějný a sladký a ne příliš smělý, a pravil: »Já tuším, že našel

jsem spásu.« Balvany zarachotily, rychle vstávali bozi a zírali temným šerem na toho, jenž byl mluvil. Byl to Amacumore, a bozi poznajíce ho, šeptali zklamáni: »Snílek!«

Býval Amacumore zamyšlen vždy a ponořen do snů, a bohům býval posměchem dávno, neboť byl jednou pravil s úsměvem záhadným a s podivnou v očích áří: »Jest neznámý ještě svět jeden, zde v srdci ho tuším. Je velký a krásný, a zajisté že vyjde na světlo.« Nerozuměli bozi a smáli se. Byltť Amacumore umělcem mezi bohy, však nevěděl tenkráte ještě sám tak, jako oni. Když nyní se ozval a o spáse mluvil, pravili s nedůvěrou: »Snad zrodí se z tebe dnes nový ten svět?«

Sklopil oči a odpověděl: »Jest možno.« Pak ale přikročil k pokusu svému, dal se do práce. Z temného klína mateřské země vynořil zlato a kul, kul, a hbitě zhotovil ohromné zrcadlo, čistoty obraz. Blýskalo se temnem jako hladina moře, zíralo nocí jako nesmírná, tajůplná zřítelnice. Bozi zvedali hlavy a chvěli se nedočkavostí, důvěra k umělci ozývala se náhle a maně jim v nitru. Před slují, kde Amaterasu se skrývala, stál prastarý strom, teď černý a suchý, ponořen v smutek. O jeho větve a peň opřel Amacumore zlaté své dílo, a ptáci, truchlící v němotě, přiletěli v oblacích z hvozdů a sedali kolem, lekáni zásvitem zrcadla, poslední upomínkou na zemřelé světlo. A bozi

činili jako ti ptáci. Teď svázal Amacumore několik lodyh bambusů suchou travou, přiložil pravzor ten píšťal k ústům a zadul do něho mroucím jak dechem. Znělo to sladce, jako když v rákosí vánek zavěje, a Ame-Udsume, krásná bohyně vyschlé té řeky, v jejímžto korytu právě bohové dleli, povznesla při šelestu bambusových lodyh hlavu, jakoby probuzena z těžké dřímoty. Vyšla ze svého úkrytu, oči polozavřené, přivábena zvukem. »To voda moje jasná se vrací do zřídel?« tázala se radostně. »Voda, můj živel, klátí zas rákosím rostoucím na slunném břehu?« Tak zvolala a kráčela jako v dřímotě po balvanech, a nástroj v rukou Amacumore lkal rostoucím zvukem, jako vítr v korunách dubů a jako šplounání blýskavých vod, padajících u věčném souměru ze skal. A zároveň vzplál oheň, jejž roznítili radostně bozi. Ame-Udsume ověnčila se mechem, když nebylo květů, a v rudém svitu ohně a v temnosti stínu kráčela krokem jako po vlnách vedena čarovným zvukem vycházejícím z bambusových lodyh a ode rtů umělce Amacumore, a bohové všickni, podmaněni neznámým čarem, klepali dle zvuků a dle bohyně kroků souměrně kameny o zvučící skálu. První hudba a první tanec zjevily takto se sluchu a zraku, a vyvolaly opojné nadšení. Bozi zapomněli své bídy a v netušeném posud vytržení propukli v jásot. Bohyně slunce slyšela vše v úkrytu sluje,

i klepání divné, i bambusů šelest i nesmírný jásot. Povstala, i její duše zmocňoval se divný ten čar. Puzena neznámou mocí, otevřela pomalu skalní svou bránu a stála na prahu jeskyně. Blesk oslňující její krásy porazil bohy, poklekli v prach a beze slova, beze hnutí zírali na ni. Stála tam na prahu ve zlaté své říze a za ní zela dokořán sluj: pobytem jasného božstva byla se změnila ve zdroj démantů. Hořela jasem, kapala perle, ohnivé květy v ní bujely, a dřímavší plazi a můry byli teď ptáky a motýli duhové záře. Bohyně klopila oči a pravila tiše: »Já myslila, že nejen nebe a moře, ale i Žapon že truchlí — a hle, vy jásáte hromem.« A chmura kryla jí tvář. Tiše přikročil k ní Amacumore, vzal ji za ruku a vedl ji k zrcadlu a pravil: »Pozvedni zraku, tu, kterou před sebou uvidíš, tu milujem nade vše, ó slunce, věčná ty pravdo!«

Ama-terasu pozvedla zrak, a obraz její vlastní třpytil se jí zlatě z hlubiny zrcadla vstříc, a překvapena svou krásou a dojata hlasem a slovy umělce Amacumore, usmála se plna milosti a vděků. Hned zazelenaly se lesy a sady a nivy, vše krylo se květy, a větry přilétly, zvědavci, a šelestily stromy, tak že zdálo se, že tichý déšť s nebes krápe, a ptáci volají svá mláďata nejsladším hlasem, hvězdy a luna tlačily se proti všemu řádu za bílého dne po obloze a plesaly hlučně, svět zaplál zorou, a nebe i Žapon kryly se

5*

růžemi a zlatem. Zmizela černost, a modro lilo se záplavou bezměrným prostorem. Světlo a vůně proudily šírem, bozi a lidé, moře, ptáci a větry propukli v jedinou, svatou a jásavou píseň a posléze zvolali všickni: »Ó slunce, buď mezi námi!«

Ama-terasu zašeptla: »Ano,« a kráčela vzhůru na nebeský azur a usedla opět ke stroji a tkala, a tkala, velebná vládkyně světla!

Tak vzešlo nové blaho a hudba a tanec a zpěv a umění všecka byla vynalezena, stala se útěchou bohům a lidem.

Ama-terasu ale pravila umělci Amacumore: »Ty nazvals mě věčnou pravdou, čarné tvé zrcadlo však zjevilo světu více než pravdu, neboť ověnčilo ji zlatou glorií krásy.«

Tak pravilo svaté slunce. Skromně odvrátil Amacumore zrak, jenž z nebeských komnat snivě mu zabloudil, ven do modra bez konce. Bozi však všickni jásali souhlas. Jim věčná buď sláva!

* * *

Když dozpívajíc Óno-nokómač mlčela, vstala kisaki a pravila vroucně: »Buď s námi, ó drahá! Můj krov buď tvým krovem. Nač blouditi světem?«

Básnířka zatřásla hlavou. »Můj úkol je větší,« odpověděla. »Závist vypudila mě z paláce a z města Kiota. Žehnám svým ne-

přátelům — na pravou dráhu mě dovedli maně. Vtlačili poutnickou berlu do rukou mých, vzdávám jim díky. Osud můj zdá se mi krásným. Ode vsi ke vsi kráčím po celé žaponské zemi, daleko až ku příbytkům Ainů, prostých přírody synů, žijících v hlubokém hvozdě, ve samém srdci ostrova Jezo. Jsou prostí a dobří, a s dětinnou myslí hovoří s mořem a hovoří s hvozdy. Ó, veliká vodo, ty naše máti, volají na oceán, a šumící lese, ty náš otče, oslovují hvozd, my ctíme vás oba! Ó, nežárlete, když od jednoho z vás putujem k druhému. Tu prostou mysl milují bozi, a kde oni rádi dlí, tam pudí mě srdce. Co pěju, to nenašlo by přátel v zlatém tvém domě. Já pěju dětem a starcům. Jedněm naději dávám a útěchu druhým. Když zavítám do vsi, sedám na práh svatyně, na kraj ovocných sadů, a jako ptáčata sbíhají se děti a sedají kolem mne a srdce mi skáče a zraky mi vlhnou, a jako ptákům zrna sypám jim báje; prst můj ukazuje jim na dráhu světla a sladký jich úsměv je mi odměnou vzácnou. Takový jest tedy můj úkol. Buď zdráva, ó paní. Hle, měsíc kloní se k vrcholkům sosen na pahorcích západních, a na východě již svítá!«

Kynula rukou a šla.

»Stůj!« zvolala císařovna. »Buď se mnou, ó věř, dům můj je velký, je plný lesku a zlata, je plný divů pro badavou mysl. Ó považ, jak sirým je tvůj!«

Óno-nokómač usmála se snivě a pravila:

»Větší je tvého a více v něm lesku, neboť pravili již otcové naši: »Má v domě svém básník svět celý!«

A velká, nadšená, s úsměvem sladkým a s okem plným svatého ohně, stála básnířka chvíli proti vládkyni země, ozářena měsícem, uprostřed kvetoucích stromů. Ještě jednou kynula rukou a šla. Kisaki sklopila zrak a dala znamení, by ji donesli domů. A průvod bral se mlčky dřímajícími sady, a na prahu domu před pestře malovanými vraty zastavil se palankýn, a císařovna přehlídla posledním pohledem temné houštiny cedrů, bílou zahradu kvetoucích sliv a pahorky v dáli. Tam šířil se bílý již úsvit, a pod bledým nebem kráčela postava vědmy: ohromná zdála se, temná a slavná. V srdci kisaki ozval se stesk, ozvalo se cosi jako závist, a démantová koruna žaponské země, vládkyně mocné a velebné říše, kolébky slunce, šeptala tiše: »Malá jsem vedle ní, můj palác je nízký! Ó, pravda, básník má v domě svém nebe se všemi bohy!«

A vrata se zavřela, a v zahradách vládlo ticho a stříbrný úsvit.

ZRADA V DOMĚ HAN.

ČÍNSKÁ LEGENDA.

Na všechny strany bez konce rozprostírala se žlutá poušť, žíznící v slunečném žáru, a ze spousty kupícího se písku vyčnívala mohyla posázená pistaciemi a sosnami — zelený div. Ve stínu vedrem nyjících stromů odpočívala tlupa vyhnanců, prchajících do úkrytu dálných hor. A jeden z těch mužů truchlých tváří a ještě truchlejších srdcí pravil: »Kdo spí asi zde pod osamělým rovem? Byl osud jeho trpký jako náš?«

Tu povstal muž ze středu smutných poutníků. Tvář jeho byla vážná a zádumčivá, ale kolem rtů bloudil mu snivý úsměv a kouzlo nevýslovné něhy sálalo mu z očí. Byl pěvcem, ale z těch, jimž píseň v prsou strnula, neb hluboký žal byl v duši jeho všechny struny spřetrhal. A muž ten odpověděl: »Chci vám pověděti, kdo zde spí, a mezi vypravováním pomine vedro dne a pak dáme se na další cestu. Slova moje budou jako vánek, který stromy táhne — vzniká, pomine a nezůstaví stopy za sebou; věru,

než vzdech jeho domřel, zapomněls, že zadul. Ale přece okřál jsi jím na krátký okamžik. Chci být jako chlad z těchto stromů, odpočineš od vedra a smutku za šumu jejich listů a mých slov.«

A sborem zvolali muži: »Povídej!« A jeden z nich přidal: »Blaho nejvyšší jest býti vykupitelem, buď aspoň těšitelem na okamžik, ó básníku, těšitelem těch, pro něž vykoupení není!«

Básník vzdychl smutně jako vítr pouště, zadumal se nad tím slovem, pak ale přejel dlaní čelo a jal se vyprávěti.

* * *

Oči mandarína Kutaju bylo lze přirovnati listům stromu hoai: černé jako ony, zavíraly se unavením za dne a otvíraly jako ony v noci, když Kutaju uniknuv z města, po temnomodrých vlnách řeky do svých zahrad jel. Čím více se mandarín blížil zahradám na svém pozlaceném člunku, jehož vesla, vyřezána ze sladce páchnoucího dřeva, dvojnásobně voněla, trouce se o hedvábné provazy, jimiž připevněna byla, tím více šířily se zraky jeho spokojeností a blýskaly se přímo radostí, když člun konečně z hlubokých vod hbitě jako ryba do úzkého průplavu vjel, jenž k samým schodům domu vedl. Průplav běžel ztemnělým sandálovým hájem jako stříbrný had, stromy tvořily nad ním temnozelenou klenbu a ze soumraku cenily

tam na březích dřevěné, pestře malované nestvůry stříbrné a zlaté zuby z daleko otevřených tlam, do nichž jasmíny své opojivě vonící vločky a magnolie své sněhotřpytné kalichy ronily. Loďka přistala a Kutaju vystoupil. Byla nastala úplná noc. Nebe s hvězdami zdálo se mu indigovým drakem se zlatými šupinami, a plující luna činila naň dojem ohnivé perly, vylétnuvší z hlubokého jícnu nesmírného nebe-draka. Lehký vánek hrál spuštěnými záclonami otevřených oken domů jako bílými oblaky a houpal volně dlouhým řetězem lampionů, táhnoucím se od větve k větvi nekonečnými stromořady. Kutaju stál na prahu, ohlídl se ještě jednou. Všude bylo ticho, vše bylo nehybné, jen stíny měsícem ozářených květin pohybovaly se pomalu semo tamo po lesklé dlažbě z bílého mramoru a připomínaly nyjící, kolíbavé chorovody vnadných tanečnic.

Kutaju chtěl vejít — tu padl mu někdo k nohám. Uleknut couvl, ale hned na to padl sám na koleno a vznesl ruku do výše. Poznal před sebou posla císaře, meškajícího právě v táboře. Posel položil mu do natažené ruky rozkaz císařův, napsaný na žlutém hedbávu, a Kutaju přistoupiv k světlu lampionů a pokloniv se sedmkráte hluboce, otevřel hedbávný list a četl:

»Něhou chvějící se zpěvy ptáka yng táhnou jako smysly opojující aromata zahradami, kde nad azurným bleskotáním vod

nahnuté vrby bledé zlato svých mladých listů potřásají — vrátilo se jaro se svým nadšením! Oblaky vůně vystupují ze spoust broskvových a hruškových květů, bělejších než luna prostřed noci, nesou se větrem až do nejvnitřnějších komnat paláců šťastných a záplava oživujícího světla proniká hedbávnými clonami do vnitř zlacených kiosků a budí vesny polibkem mladé krasavice ze spánku k blahému lásky snu . . . Tak vniká radost do srdcí všech — jen srdce tvého pána truchlí v samotě a smutku. Jako ohromná zmije nesčíslných hlav leží přede mnou tábor Tatarů, oblak žlutého prachu vznáší se neustále nad ním, jako dým vycházející z jícnu zkázyplné sopky a každým pohybem osudné nestvůry padají dlouhé řady nejlepších mých bohatýrů. Nyní zaťala tatarská zmije své jedovaté žihadlo do srdce mého srdce — věz, jsme poraženi a chán jest pánem našeho osudu. Na něm záleží, kdy chrámy naše a památky drahých předků povalí se v rum! Jeden jeho posunek a černovlasý lid pokoří se v prach a bije čelem o zem! Jak nemám žalem hynout? Ale dost horkých slz a bolestných výkřiků, slyš nyní, co ti velí pán tvůj, ó starý a věrný sluho domu Han. Pomníš měho děda a toho, co nazýval ‚sudbou motýlů‘? Co rok vycházel v mládí svém, v tu dobu, když zvuky hlasu ptáka yng opojení v srdci budily, v háj skořicových stromů. Miloval skořičník nad všechny

rostliny, nazýval jej stromem královským, protože neroste ve společnosti druhých stromů a jen mezi bratry svými svou v zimě v létě stejně zelenou hlavu k nebi povznáší. Vystavil si drnový trůn v tom háji pod pružnými, až k zemi visícími větvemi starce-skořičníka, v jehož koruně ptáci, lesklí jak meteory, si hnízda stavěli, a ráno, když zora oblaky na východě růžemi a paprsky protkávala, tak že se podobaly atlasovým stěnám stanu královského draka, usedl na zelený svůj trůn se zlatou číší v ruce a dal vonné rose do ní skapati, a pak nahnul čarný ten nápoj jara a mladosti, sám rty své ovlaživ, ke rtům oné z panen, kterou ‚motýlová sudba' co nejpůvabnější byla naznačila. Tak slavil sňatky své. Sám často povídals mi o tom a proto kážu ti, čiň za mne, co bych činil, kdybych nyní v paláci svém byl: otevři azurová vrata zlatých síní, v jejichž stínu poklady krásy a něhy nyjou, nespatřené dosud mými zraky; otevři vrata paláce a dej motýlům soudit. Pak vezmi dva listy jemně páchnoucího papíru a napiš na jeden jméno té, kterou ‚sudba motýlů' co královnu všech naznačí. Najde-li se v sadu nebeských vnad květ bez barvy a vůně, dívka, kterou motýli a vlastní oči tvoje zavrhnou co nehodnou pohledu lásky a plamenů vášně, napiš jméno té neblahé na druhý list. Nechť posel tvůj se rychle objeví v mém stanu. Tak káže tobě slunce syn, tvůj pán a císař Iuenti.«

Kutaju dočetl a císařský list vypadl mu z ruky. Zamyslil se hluboce. Nevešel do domu, kde na něj ženy jeho čekaly. Viděl luzné jejich stíny za téměř průhlednými clonami bloudit, slyšel hudbu jejich smíchu, rozehřívající jindy vychladlé již jeho srdce, ale nevešel. Hledal samotu. Noha jeho bloudila úzkými, odlehlejšími cestami zahrady, vroubenými kvetoucím hibiskem. Bral se k osamělému kiosku, vystavěnému u malého jezírka, pokrytého vždy na jaře stříbrnými květy lotosů. Kolem stála v polokruhu řada pivoněk vysokých jako stromy, ohromné jejich květy zdály se jako měděné misky ve světle luny, jež stříbrným proudem se do vnitř malé budovy dralo. Bylo tam tak jasno, že bylo lze na růžové půdě stěn obrazy nesmrtelných geniů rozeznati, jak se v bledomodrých oblacích na žlutých čápech do planoucích nebes vznášely; u otevřeného okna stál nízký stolek s vázou z průhledně jemného porculánu, z které se broskvová, květem pokrytá větev pnula. Kutaju klesl na zlatou tkaninou pokrytý polštář mezi oknem a stolkem, vzal broskvovou větev a odháněl jí čarovně svítící světlušky, míhající mu jak jiskry kolem hlavy, a hroužil se v myšlénky. Temné jeho oči bloudily po bílých květech lotosů, houpajících se na čeřícím se jezeře a úsměv hrál mu kolem rtů. »Věru,« šeptal si, »věru pravdu hlásá přísloví, že dlouhou toliko jízdou sílu koně poznáš a dlouhá řada

dnů teprve ti odkryje srdce člověka! Jak mýlil jsem se v tomto císaři! Měl jsem jej za vážného muže, pevného a bez vášně. A hle! Říš jeho klesá, moc jeho zkrušena — a o čem sní a rozjímá Iuenti v hrozném tom okamžiku? O kráse žen a o sladkosti lásky! Pravda, pravda v starém přísloví: Ryby ulovíš v hloubi vod, ptáky dostihneš střelou ve výši závratné, ale skryté člověka myšlenky nedosáhneš. Nebesa lze změřiti, zemi obezřeš, jen srdce člověka znáti nelze ti!«

Potřásal hlavou, zadumal se opět na dlouho a pak zašeptal s úsměvem schytralým: »Mladý můj císař myslí v době vážné na věci bez váhy. Slabochem tím bude žena vládnout. Co neučiní žena z muže, kterého podrobí? Což nestalo se jednou v této říši, že královna dříve zasmát se nechtěla, než muž její na její přání jezero vína vykopal, z kterého pro její zábavu tři sta hostů za hlaholu bubnů píti muselo jako brav? Nuž, bude-li osud říše v ruce ženy, nechať ona sama je v ruce mé. Buď císařovnou ta, kterou já na trůn posadím, a budu císařem pak sám!«

Tak rozjímal nevěrný mandarín, a když se prvními paprsky zory bílý oblak nad horou zardíval, vstal Kutaju a šel, by přípravy strojil k vyplnění rozkazů svého pána a vlastních záměrů svých.

* * *

Palác, v jehož stěnách dlely dívky, z nichž Iuenti někdy ženu volit měl, ležel jako hnízdo bílých holubic v zelené samotě na březích jasných vod, ve věnci pestrých zahrad. Vysoko a směle vznášely jeho věže své zlatem kryté, půvabně prohnuté střechy v čistý vzduch, nesčíslné jeho dvéře, jichž bohatě vyřezávané veřeje se drahokamy jiskřily, vedly na vůněmi prosáklé terrassy a galerie a bílé mramorové schody pojily jeho pavlany s chladnými ručejemi, jež spěchaly šumíce v korytech, jejichž dna byla mozaikou dlážděna, na jejichž březích vásy fantastických forem, plny sladkovonných kytic stály, v jejíchž průhledných vlnách rybky jak metalické záblesky se míhaly.

Na jedné z těch galerií, která se »pavlanem opojících vůní« nazývala, stál nyní Kutaju a obzíral okolí domu a krajinu obdivujícím okem. Zázračně krásné pivoně pěti vzácných druhů tvořily háj pod jeho nohama a nejbližší tepaly o stříbrné zábradlí pavlanu zvukem vzdušných polibků plnými, velkými svými růžemi. Bledě žlutě kvetla tu jedna, kterou nazývají »jantarovým domem«, graciósně houpala ona, která se jmenuje »zeleným motýlem«, svůj světle smaragdový květ na dlouhé lodyze, karmínovou nádherou plála ta, které říkají »bohatství vodních kdyň«, a lákala včely k sobě, ona pak, jež známa pod jménem »modrého lva«, zápasila o skvětost s azurem a skrápala rosou, kdežto ona,

která v písni jménem »hlavou rudého lva« slyne, purpurové jiskry sypala — všechny ale klaněly své pyšné hlavy před tou, která královna všech, »vzdušnou zlatou nymfou« zvána, slávou města Lo-Yang jest a zlato své slunci a vůni luně a snivé své kouzlo hvězdám děkuje.

Duhový tento les pivoní skláněl se volně k porfyrové obrubě hlubokého jezera, v jehož vodách čtyry ostrovy, pestré jako vyšívané závoje, spočívaly. Nachové květy pokrývaly první výspu, druhou bledě oranžové, třetí třpytila se průhlednou bělí a od všeho toho lesku odpočívalo oko s radostí na tmavé zeleni posledního ostrova. Velcí žlutí ptáci kroužili nad vodou a hejno labutí plavalo klidně kolem ohromné stvůry, která, majíc podobu ryby uprostřed jezera, ze znějícího kamene vytesána, majestátně se slunila. Oči její hořely zlatem, modrý ocas a purpurové ploutve byly pohyblivé a neustálou hrou laškujících vln ze stříbrných nozder tryskaly dva mohutné sloupy vody vysoko do vzduchu, a každý vánek vyloudil z hloubi dutého jejího nitra velký, táhlý, tajeplný hlas. Za jezerem vyrůstal les nesmírných kamelií, a z oblaků jejich sněhobílých květů vznášely se občas hejna azurných volavek. Za ním stály pahrbky, jako na stráži, pokryté od chlumu pestrým kobercem, utkaným ze zvonů azaleí všech barev. Zlatí a stříbrní bažanti volali po stráních družky své, a kukačka

zpívala v hlubokých bambusových lesích, které za pahrbky dolejší pásmo na vysoko do nebe vzrůstajících horách tvořily. Horizont uzavíraly hory ještě vyšší, divoké a zubovité, na kterých spočívala oblaka a jejichž velké stíny úpal slunce mírnily.

Hluboké ticho leželo na krajině, jen ručeje hrčely, jen stromy zahrad a hájů zašuměly ob čas v soulad s unylým voláním ptáků a zvuky jong-lingů, větrných to zvonů, visících se všech rohů a výstupků zlacených střech a modrých a purpurových odkapů, mísily se pak sladce v rostoucí a zase zmírající šeptání stromů, větrů a vod.

Kutaju. nasytiv zraky své, přikročil nyní k vyplnění svého úkolu. Pomalu zvedl bledými svými prsty malou flétnu z černého agátu ke rtům a pronikavý zvuk zatřásl se vzduchem a padl jako výkřik do hlubokého mlčení kouzelných zahrad a tichého domu. Hned na to oživla tišina jako kouzlem. Dvéře vedoucí na pavlany a galerie otevřely své azurné, turkusy posázené veřeje, ze vnitř paláce znělo to jako bzučení nesčíslných včel, jako vzdálené šveholení hejna tažných ptáků a za několik okamžiků objevily se na galeriích jako bílá, vzdušná oblaka větrem nesená, davy krásných děv. Pomalu a graciósně vznášely se podél kvetoucími hortensiemi zdobených balustrád po lesklých mramorových schodech, šustění hedbávných jejich vleček podobalo se dešti padajícímu na stromy,

vůně šířila se z jejich rouch jak z kytice, vzduch se bělel vlajícími jejich závoji. Teď sestoupily do zahrad, růže mezi růžemi a skupiny jejich byly jako záhony mezi záhony, zdálo se, že duše nejskvostnějších květin se byly smrtelným zrakům zjevily. Jako ve snu, jako kouzlem jat, sestupoval nyní Kutaju též pod stromy. Šel vážným krokem dlouhými jejich řadami až k porfyrové obrubě jezera. Tam pozvedl po druhé bledými prsty černou agátovou flétnu a po druhé zatřásl se pronikavý zvuk vůní těžkým vzduchem. Tu rozčeřila se a zašuměla lazurová voda a od každého ze čtyř ostrovů odrazilo malé, posud pod visícími větvemi skryté loďstvo. Temnomodrá voda se zapěnila a houpala rozmarně čluny z perleti s karmínovými hedbávnými plachtami. Celé rozčeřené a rozbrázděné jezero zdálo se jako ohromný atlasový plášť safírové barvy, protkaný stříbrem, osazený drahokamy. Na každém člunu stála veslující otrokyně ve světlém řásném šatě, s černými, ve větru letícími vlasy, a čluny byly tak pestrými věnci a porosenými květy přetíženy, že jim vody pohlcením hrozily. Pomalu blížily se břehům, vítr nesl opojivou vůni jich nákladu před nimi a laškuje vzdušným rouchem veslujících otrokyň zdál se, že jimi klátí jako voda bíle kvetoucím sítím. Když loďstvo přistalo, spěchaly děvy paláce k člunům, každá vybrala si věnce a kvítí a s úsměvem na rtech proplítaly si temné vlasy. Pak

6*

rozcházely se opět sadem, oživené ty květiny s očima jasnějšíma než rosa, s perlícím smíchem, sladším a zvučnějším než ptačí zpěvy v stínuplných korunách stromů.

Kutaju počal též znovu svou procházku. Na každém rameně visel mu překrásný věnec z bílých lotosů, jeden propleten stužkou purpurovou a zlatou nití, druhý bílou stužkou posetou perlami. Oči jeho bloudily zamyšleně po tváři dívek, zdálo se, jakoby někoho s dychtivostí hledal. Někdy zastavil se, a zdálo se, že chce promluvit, ale zatřásl pak hlavou a kráčel zase dále. Pojednou ale zůstal jak omráčen. V stínu ohromné broskve, pokryté sněhem nesčíslných květů, chvějících se vánkem a blyštících se rosou, seděla dívka na hřbetu azurnými šupinami pokrytého draka. Ze stříbrného hrdla bílé vásy, postavené za drakem, pnuly se něžné zelené pruty vrby a visely až na čisté čelo dívky. Držela v ruce gitaru ze sandálového dříví a vyluzovala plektrem ze slonové kosti proud sladké melodie z kovových strun. Při šramotu kroků pozvedla hlavu. Byla podobna zlaté luně v černém oblaku, oči její byly jako dvě zázračná temná, zlatými jiskrami sršící ptáčata, ústa jako purpurový květ. Byla to krásná Zjandy, pýcha haremu. Vstala, by pozdravila starce, gitara vyklouzla z dlouhých bílých prstů, jemných jako peří labutě, s nehty lesklejšími než démanty.

»Já zapomněla ověnčit svou hlavu,« šeptala, ale Kutaju přistoupil blíže k ní, po-

zvedl lotosový věnec propletený purpurem a zvolal u vytržení: »Věnčím tě věncem královským, ty jediná jsi hodna sedět na trůnu světa po boku císařského draka!« Krásná Zjandy se mocně zachvěla, nepromluvila, víčka jejích očí se zavřela, dlouhé, temné, prohnuté řasy padaly jako vnadyplný stín na zbledlé její tváře, třesoucí se její ruce, měkké jako hedbáv, se zavíraly a otvíraly křečovitě a hrou démantových nehtů zdálo se, že hvězdy z její dlaně pršely. Náhle ale otevřela oči do kořán, zaryly se s lijákem ohně v tvář mandarína, pak sklopily se opět pokorně a krásná Zjandy padla na kolena. Ústa její ševelila, jako když vítr do rozkvetlé růže duje, ale žádné slovo z nich nevyšlo, pak přiklonila je až k ruce mandarína Kutaju, vtiskla je ohnivým polibkem na jeho prsty a pak řekla pohnutě: »Ó, věčný tobě dík! Můj pane, věru, zpomněla bych vděčně na tebe sedíc na zlatém trůně, a nikdy nelitoval bys dnešních svých slov!« Kutaju usmál se a nyní teprv položil věnec s purpurovou stužkou, který byl posud nad její hlavou držel, nad její vlasy. Zjandy klesla jako pod tíží věnce zpět na hřbet modré stvůry, hlava její položila se jako ve snu na zlatou dračí hřívu a jemně zelené dlouhé pruty vrby shýbaly se nad ní z bílé vásy svým věčně míhajícím pohybem a zdálo se, že jí šeptaly do ucha: »Pod břemenem radosti klesáš jako pod břemenem smutku! Vrchol radosti jest sou-

sedem bolu! I v úsměvu vesny tají se slza a opojení vína vynutí ti pláč!«

Krásná Zjandy ale neslyšela, jako neslyšel Kutaju, který nyní klidně dále kráčel.

»Vláda moje pojištěna,« šeptal si mandarín s uspokojením. »Zjandy jest v rukou mých a Iuenti bude vládě její podroben, neb dívka ta je vrcholem krásy, kde našel bych jí podobnou?«

V tom okamžiku zahnula cesta jeho do houští a za chvilku octnul se na šťavnaté louce, kde stál kiosk, zvaný »pestrým oblakem« dle hedbávných záclon visících mezi modrými jeho sloupy, otočenými stříbrnými hady, korunovanými rubíny. Vítr vznášel jako mlhu clony, zlatem protkané a hrající všemi barvami duhy, a na stříbrné dlažbě, na které se jako drahokamy smaltové ještěrky v slunci skvěly, stála dívka, spanilá jako samé jaro. Hleděla zamyšleně a snivě na nádherné seskupení stromu mo-šo-jo, toho divu rostlinstva, jehož květy ráno průhledně modré se mění v zlatou žluť postupujícím dnem a v noci se v hluboký azur zatemní. Divukrásné tělo dívky tonulo jako v oblaku v temně růžovém vrchním rouchu, zpod něhož světložluté vlny dlouhé atlasové vlečky proudily a po stříbrné podlaze se jako zlatým potokem šířily. Při šramotu blížících se kroků pohnula poněkud hlavou, jako lotos, když se voda zčeří, ale oči její zůstaly utkvělé na zázračných květech stromu mo-šo-jo.

Kutaju přistoupil až k ní.

»Nejslavnější květy světa a nejkouzelnější ze všech žen spojují zde svou čaromoc, by opojily zraky mé,« řekl hlasitě a sklonil nízko hlavu.

Teď obrátila slunné své oči na něj, ale neusmála se a neodpověděla ani na pozdrav ani na lichotivá jeho slova.

Za chvilku promluvil Kutaju opět.

»Tys z těch žen,« pravil hlasem plným obdivu, »tys z těch žen, které prvním pohledem porazí města, druhým pak celá království, jak básník pěje.«

Hleděla chvilku mlčky na něj a pak obrátila zraky své opět ku květům.

»Ty nevíš, že dnešní den může rozhodnouti nad tvým osudem?« pokračoval Kutaju, poněkud rozčilen její nevšímavostí. »Císař hledá družku pro svůj trůn. Ty byla bys hodna sedět po boku jeho. Kdo ví, neurčí-li tak osud — i já?«

Mezi těmi slovy byl se jí těsně přiblížil a hleděl pátravě v překrásnou, zamyšlenou její tvář. Zůstala klidná a ani slovo nevyšlo jí z kouzelných rtů.

»Kde visí tvé myšlénky, tak pevně a nepohnutě jako drahé kameny na zlatých řetězích? zvolal mandarín netrpělivě.

Tu roznítil se v očích jejích zlatý úsměv a zardění přelítlo její líc jak růžový pel.

»Myšlénky moje bloudí,« pravila tiše, »a žádný řetěz je nedrží. Sama nemám nad

nimi moci. Osamělý oblak v siné hloubi nebes, volný jeřáb plující nad lesem, tak jest má myšlénka. Jako oni nemá pevných míst. Vánek vesny, jenž je dechem lásky, nese je blankytem.«

»Oblak rozplyne se žárem slunce, jestřába dosáhne šíp,« odpověděl Kutaju. »Není slovo »císař« pro tvé myšlénky žárem slunečním, není slovo »trůn« šípem, které jestřába tvého k zemi strhne? Sladká je láska, krásná je vesna — ale vláda je sladší a krasší jich.«

»Rušíš sladké moje sny,« odpověděla klidně, zamávala vějířem z per stříbrného bažanta, jakoby slova jeho co mouchy odháněti chtěla, a upřela opět zamyšleně oči na zázračné květy, ssajíc rajskou jejich vůni. Pak zachvěly se její rty a tiše jako zvuk struny a sladce jako pach jasmínu plynul šepot z jejích úst:

»Ki-konej, pták slunečních barev, zapěje dvakrát do roka. Jednou, když všechny stromy květem hoří, a pak na podzim, když listy padají. Slyšela jsem jej v domě svého otce, sedíc v osamělé komnatě, když ze stříbrné lampy modrá pára stoupala ven v teplou, jarní noc, modřejší než ta pára. S klenby její visely nesčíslné stříbrné lampy, byla slavná jako svatý chrám a dech velkého tušení jí vál jak vůně nebeská. Od oné doby jásá moje srdce — ale vím, že žalem zapláču,

než bouři jesenní uslyším, až při lkání zimních vichrů po druhé zapěje pták ki-konej.«

Hlava klesla jí na prsa, a starec jako zpit hudbou jejího hlasu a podmaněn jejím kouzlem, cítil dávno vychladlé své srdce mládnout. Přistoupil ještě těsněji k ní.

»Jsi krásná,« pravil se zápalem, »a blouzníc o lásce jsi dvojnásobně krásná, jsi jako větev květem pokrytá, která ještě liběji voní, zvlhne-li rosou!«

Dotekl se směle její ruky. Tu probudila se ze svých snů a blesk nevole vyšlehl jí z oka. Kutaju ucouvl o krok, byl náhle střízliv.

»Ctnost ženy není hluboká jako moře,« mudroval chladně, »avšak zloba její nemá konce jako svět. Urazil jsem ji. Je hrdá a nenávidí mne. Ó, Zjandy, věnec z lotosu, který jsem ti sejmout chtěl, tkví opět pevně na tvé hlavě. Tato dívka nebude nikdy ženou mého pána a ty usedneš po jeho boku na trůn.«

Úplně kliden obrátil se nyní k spanilé dívce a pravil: »Odpusť, chtěl jsem tě pouze z myšlének tvých zbudit. Víš, že dnes rozhodne »sudba motýlů«, a jsi posud bez kvítí. Jediná ze všech nepropletla jsi posud vlasy své věncem.«

Po těchto slovech podal jí lotosový věnec se stužkou bílou, posetou perlami. Vzala jej.

»Bílá barva barva smutku, a perly jsou slzy mořských panen,« pravila a vložila si věnec na hlavu.

»Tvé jméno?« tázal se Kutaju se zvláštním, zlým úsměvem.

»Čaokiun,« odpověděla lhostejně a zapředla se znovu do svých dum.

Stařec obrátil nyní své kroky opět k paláci. »Čaokiun a Iuenti,« šeptal si cestou, »tato dvě jména nebudou nikdy, nikdy spojena.«

Bral se po mramorových schodech vzhůru na galerii, která slula »pavlanem opojujících vůní«. Tam pozvedl opět flétnu svou ke rtům a vyloudil z ní třikráte dlouhý, táhlý zvuk. Tu obživl znova nesmírný palác jako kouzlem: hedbávné záclony všech pavillonů, čnějících v blankyt, shrnuly se s šelestem, všechny dvéře osazené drahokamy se otevřely dokořán a terrassy a chodby plnily se dvojí záplavou mladých otrokyň temenící z protivných stran.

Děvy, tvořící první proud, byly oděny v dlouhé šarlatové roucho, vlasy jejich byly zahaleny bílými, pestře vyšitými turbany, ruce jejich, měkké jako květy a hbité jako ptáci, tloukly jemně zlatými paličkami ve zvony z drahých zvučných kamenů, a hlasy jejich, sladké jako pění féniksů, mísily se tiše zpívající v hlahol zvonů. Vánek nesl tu hudbu, podobnou bzukotu nesmírných včel, vůní těžkým vzduchem zahrady.

Dívky druhého proudu byly úplně oděny ve tkaniny stříbrné a na hlavách nesly stříbrné klece, zakryté závoji. Tancujícím krokem setkaly se oba proudy, purpurová roucha a

strîbrné tkaniny tvořily míchající se směs, hudba a zpěv stávaly se hlučnějšími a hlučnějšími, kroky hbitějšími a hbitějšími, až oba proudy splynuly v jediný vír barev a tónů a plesu. Tu ozval se opět pronikavý zvuk mandarínovy flétny, a jako zázrakem změnil se vnadný obraz tančících dívek v báji podobný zjev: jediným pohnutím povznesly děvy stříbrné klece vysoko nad hlavu, jejich ruce, blyštící se prsteny, strhly závoje a slunce zatmělo se mrakem motýlů, vysvobozených z vězení ze stříbrného filigránu. Hlasy všech dívek zajásaly, vnadná jejich těla kolíbala se šílenými posuňky, jako když vichr lesem klátí, zvony, flétny a tamburiny zazvučely ze všech komnat paláce, ze všech houštin, kiosků a stinných slují zahrady a spojily se v tak hromovou směsici zvuků, že se zdálo, že palác se zachvěl a sřícením hrozí. Ohromný ten hluk schvátil mrak motýlů, jenž vířil hustě blankytem; teď měně se v smršť z živých květin, teď v dlouhý z drahokamů sloup slunečnými paprsky proniklý, teď shrnuje se opět v míhající se mrak. Tu přikvačil vítr, který své chorovody kolem hlav vysokých hor vedl, zadul mocně, zmocnil se motýlové mhy, zakroužil jí, utvořil z ní duhu a rozptýlil ji pak v mnohé a různé tvary. Tam bloudil azurný oblak, zde druhý podobný draku ze zlata a purpuru, tam zase spousta zarůžověle šedá, jako liják perel, padaiící z tlamy mračné zmije, tu míhal se zase stříbrný proud jak

z nebe spadlých hvězd, tam průhledně žlutá zář jako chvost vlasatice, a vysoko, vysoko nade všemi duhová pára, měnící barvy jako příval pavích per a metelice opálů.

Zpěv a hudba staly se zatím tišší a tišší, až na konec úplně umlkly jako zmírající vzdech vánku, jako šum moře, usnuvšího u paty v luně dřímajících výsp, a s rostoucím tichem nesly se záplavy motýlů níž a níž, tlupy jejich rozptylovaly se víc a víc, již bylo pestrá křídla jednotlivců rozeznati a posléze usedala vnadná ta stvoření pomalu a tiše na věnce a kytice dívek, ležících jako květy po trávě a zdřímlých opojením jara a vůní jako kouzelným snem.

Naposled sestoupil nyní Kutaju opět s pavlanu a naposled chodil zahradou. Nezavadil ani zrakem o nevýslovné vnady dřímajících děv, kráčel přímo ku kiosku krásné Zjandy. Bledá ležela na smaltové podlaze, hlava její, věnčena lotosem, opírala se unaveně o safírovými šupinami pokrytou stvůru, lotosový věnec její, purpurová jeho stužka, zlatý pás, měkké řasy rouch, vše bylo poseto nejpestřejšími motýly a oživené ty květy tvořily kolem jejích skrání jako vysokou tiaru.

Kutaju sklonil se nad ní; otevřela na polo těžká víčka, a mandarín zašeptal v růžové její ucho: »Pokapal jsem tvé lotosy parfumy, lákajícími k sobě motýly, pomni, že ne pouze krása tvá, ale i moje pomoc tě uči-

nily královnou. Na hlavu žádné z děv neusedlo tolik motýlů!«

Zjandy zavřela opět oči jako přemožena dosahem a tíhou těchto slov, vlnící se její ňadra prozradila divý tlukot jejího srdce. Omdlela. Kutaju byl spokojen němou touto odpovědí, bez prodlení bral se ku kiosku, spočívajícímu na azurových sloupech, obtočených stříbrnými zmijemi.

Zdálo se, že Čaokiun nebyla sebou ani pohnula, oči její bloudily posud blankytem, bílé lotosy jejího věnce ale visely zvadle na temné její vlasy, perle na stužce blýskaly se v slunci jako slzy a jediný, černý motýl s rudou skvrnou na křídlech visel jako omráčen s věnce na bílé její čelo.

Opět usmál se Kutaju spokojeně, věděl, proč motýli neusedli na polozvadlý věnec; bylť květy jeho napustil jedem.

»Sudba motýlů je u konce,« pravil hlasitě. »Hlava krásné Zjandy klesá pod jejich tíží — a ty jsi zavržena.«

Nedala mu odpovědi, ale celá zahrada chvěla se nyní novým hlukem: otrokyně spěchaly všemi cestami a stříbrné jejich polnice budily dřímající děvy ze sna a hlasy jiných volaly sborem do všech úhlů světa, že »sudba motýlů je skončena«.

Slunce zářilo nyní oslňujícím jasem, a děvy probouzené ze sna hledaly chladu, by tam snily, která z nich as k nejvyššímu štěstí zvolena. Spěchaly k břehům jezera, sedaly

do perleťových člunů, démantové krůpěje stříkaly zpod sandálových vesel, vítr dul do karmínových plachet, a zdálo se, že čluny odnášejí nový, nádhernější náklad květů k ostrovům, odkud byly ráno věnce přivezly. Ale Kutaju nedbal vnadného divadla, usedl pod košatý strom, i podali mu bílý chalcedon, pocházející ze země In-tien, rozemleli jím tabulku černé, vonné tuši, zlatými draky krášlené, pak dali mu dlouhý štětec s násadkou ze slonové kosti a dva listy papíru, blyštící se stříbrnými črtami, tenšími než pavučiny, a páchnoucí růžemi, a mandarín psal:

»Sudba motýlů rozhodla, ó synu slunce, a rozhodla spravedlivě. Nejkrasší dívka harému, pýcha černovlasého lidu, lepá Zjandy, omdlévá pod tíží motýlů, usedajících na její věnce. Zjandy jest hudba, hodna zníti ze stupně zlatého tvého trůnu.«

Na druhý list napsal ale tato slova:

»V stínu harému vyrostl bledý, bezbarvý květ. Zmiňuji se o ubohé Čaokiun, abys na ni, na zavrženou motýly, nikdy více nevzpomněl. Zahoď to jméno do hloubi zapomenutí, jako kámen do moře.«

* * *

Posel mandarína Kutaju přibyl k večeru do tábora. Císař seděl ve svém stanu z bílého hedvábí, rdějícího se sluncem, jež právě v moře temných sosen zapadalo. Po stěnách

stanu visely na stříbrných řetězích malé obrazy, na nichž na půdě ze slonové kosti bronzem, smaltem a drahokamy rozkošné krajiny s lesy a pastvinami, s potoky a skalami vykládané byly; vše bylo tak přeuměle provedeno i voda i stromy, zvířata i lidé, oblaka, slunce i hvězdy, že pravý dech života z drobných těch selanek vál. Iuenti miloval klid a mír a vzdychal z hluboka při myšlénce, že tiché blaho snad na dlouho vyplašeno z čínských luhů. Odhodil žezlo, zhotovené z bílého a zeleného chalcedonu, s kterým ruce jeho byly nevědomky hrály; padlo na měkký koberec mezi kolem stojící vásy z průhledného porculánu, skvějící se nejpestřejší malbou, korunované nejvzácnějšími kyticemi. Vstal a rozhrnul hedbávnou záclonu a dýchal plnýma prsoma vítr, který od lesa vál a pryskyřicí voněl. Iuenti miloval sosny nade všechny stromy pro temný jejich majestát, vždy zachvělo se srdce jeho tajemnou jakousi touhou a tušením, kdykoli šelest jejich, podobný šumu hlubokých vod, neb zmírající jejich vzdechy zaslechl. I nyní vábila ho smutná jejich hudba. Pojednou ale zachmuřila se snivá jeho tvář, zahlédl nad kolíbajícími se vrcholky žlutý oblak prachu, jenž náhle klonící se slunce zatemnil a pak rudě jako krev nad stromy zaplál. Byl to prach, zvedající se zpod kopyt v tatarském ležení za lesem. Iuenti zapomněl na hudbu sosen; vzpomínka na utrpěnou porážku projela mu srdcem jako

ostrý šíp. Spěchal zpět do stínu stanu, od kterého se byl poněkud vzdálil, ale v tom okamžiku přiváděli mu posla mandarína Kutaju. S třesoucí rukou vzal a otevřel Iuenti listy svého místovladaře a uchýlil se pod hedbávný krov. Clony zavřely se za ním. Zůstal chvíli sám, pohroužen v bolestné rozjímání, pak ale vzpřímil se náhle a velel, by nejpřednější vojevůdce přivolali. Když kolem něho stáli, tiši a smutni, tak smutni, že se mu slza v oko kradla, tak tiši, že šum sosen se do stanu dral a jej opanoval a jako vzdechy a tlumeným pláčem plnil, povstal Iuenti též a oslovil věrné své vojevůdce takto třesoucím se hlasem:

»Vězte, od nynějška budu na trůnu otců svých sedět jako mrtvola — neb sláva, onen dech, který oživuje, jest ztracena, odňata ode mne na věky a smutek schvátil syna domu Han. Já vypil kalich hanby až na dno. Vy nevíte, jak hluboce jsem klesl. Nikdo než němé tyto stěny slyšely, co jsem, pokořený, svému vítězi, tatarskému chánu Hančenuju, slíbil v tajné úmluvě. Nuž vězte tedy, za jakou cenu jsem zaplatil uzavřený mír. Nechtěl zlato, zavrhl perle, které jsem mu chtěl korci měřit, smělou rukou sáhl po pokladu vzácnějším. Dcera černovlasého lidu, dívka z čínské krve, květ císařského harému, toť, co hrdé jeho srdce v opojení vítězoslávy žádalo. Nuž, a já svolil, já slíbil. Vidím úžas na vašich tvářích. Ó klňte mi! Klňte, ale já

splním svůj slib, a krev mého lidu nepoteče na dále. Budou někdy o mně hlásat, že zatemnil jsem hanbou světlou slávu této země — ale tichý hlas jim zašeptá, že jsem krev jejich šetřil na úkor vlastní cti. Kdo přinesl kdy obět bolestnější mé?«

Hlava mu klesla na prsa a ve stanu z bílého hedbáví mísil se pláč starých bojovníků do lkání hučících sosen. Císař Iuenti pokračoval za krátkou chvíli:

»V tomto listu místovladaře Kutaju čtu jméno dívky vyrostlé beze vnad, bez krásy, bez ducha v stínu harému. Vyrvu ubohý, povržený ten květ z rodné země a hodím jej v otevřený jícen tatarské stvůry. Učiním to se srdcem třesoucím se dojmutím, ale učiním to přece. Lépe, aby jedna dívka žalem zhynula, než aby všecken lid můj v krvi tonul.«

Opět panovalo ticho, jen jeden ozval se hlas, tázající se: »A kdo jest ona nešťastná?«

Iuenti rozhrnul list mandarínův a rty jeho zašeptaly: »Čaokiun.« Byl to pro něj pouhý zvuk, doznějící v šumu větru, lkajícího ve větvích truchlých sosen. Čaokiun!

To jméno nevzbudilo ozvěny ni v bílém stanu, ni v netušící jeho duši. Vzniklo, zašlo — prázdný zvuk!

Nikdo nepronesl více slova a Iuenti kynul tajemníkovi. Tento, šedovlasý stařec, vyhledal mezi ozdobami z různobarevného chalcedonu, visícími mu s pasu, kam je byli předchůdcové Iuenti co vyznamenání zavěsili, dutý

křišťál, naplněný rozpuštěnou tuší, vonící fialkami, a psal štětcem, korunovaným zlatou dračí hlavou, na žlutý hedbáv tato slova, která Iuenti pomalu, jakoby s namáháním pronášel:

»Přijď, mocný cháne Tatarů, na třetí den v bílý můj stan a vezmi z ruky mé ženu, jejíž krása zatemňuje plný měsíc a jejíž vnady působí, že bílé růže závistí se zardívají, cítíce převahu její spanilosti.«

Málo tušil Iuenti, jakou pravdu byl pronesl! Když posel se odebral do tábora tatarského, dal císař Iuenti svému místovladaři tento rozkaz: »Odešli okamžitě ubohou tu Čaokiun do mého ležení. Vlast žádá obět, chán tatarský touží po ženě z mého lidu. Nechť odnese Čaokiun za hory, lesy a poušť. Jednej rychle a v největší tajnosti.«

Druhý posel letěl s tímto listem k domu místovladaře Kutaju.

»Zbudu se hrdé té ženy, na kterou ani pohled mého pána nepadne,« zvolal s radostí Kutaju, přečetší císařský rozkaz, a pak přidal se zlým úsměvem: »Budeš pod žlutým oblakem prachu vznášejícím se nad pouští dále snít a blouznit při hřmění řehtajících koní tatarských, ó lepá Čaokiun?«

Tak rouhal se nevěrný Kutaju a splnil bez prodlení rozkaz svého pána.

* *
*

V stínu stenajících sosen stojí proti stanu stan. Za purpurnými oponami, zvonícími při vání větru perlami velkými jako žaludy, dlí Čaokiun, jíž ozdobují mladé otrokyně šatem svatebním, a od protějšího stanu z bílého hedbávu lije se dlouhý proud zlata, valí se vodopád drahokamů, temení záplava těžkých hedbávných látek, vznáší se metelice pavích per: je to průvod císaře Iuenti. Noha jeho kráčí po kobercích měkčích a pestřejších než kvetoucí bohactva zahrad, vějíře z bažantích per, kývající nad jeho hlavou, podobají se zlaceným mrakům, jež slétají se na západě kol hořícího slunce, jemuž se majestátní jeho tvář podobá, a zlatý jeho pancéř, posetý safíry, blyští se jako ohnivé tělo draka, nořícího se z azurných vod. Teď kráčí k vysokému trůnu, jejž stíní nebesa jak z paprsků utkaná, křeslo jeho z bílého a černě pruhovaného onyxu má tvar svinuté, slunící se zmije těla tak průhledného a lesklého jako led na hlavě hor. Opěradlo tvoří vějířovitý ohon z fialových amethystů a lenochy obě rubínové její hlavy se zlatými jazyky. Trůn vyrůstá jako z moře květů kolem nasypaných, které umírajíce vůní svou co poslední vzdech k nebi sílají. Pozadí tvoří temná zeď sosen a za těmi vznáší se nyní žlutý pouště prach — zástupy zkázonosných nepřátel se blíží. Již lijou se z lesa jako nesčíslné šiky havranů, a v čele jejich na pyšném oři, jehož dlouhá, bílá, hedbávná hříva, propletena šňů-

7*

rami perel, až k zemi plyne, sedí sláva svého lidu, vítěz Hančenju, s očima hořícíma jako zraky vlčí, s tváří zažloutlou jak zvadlý břízy list, v rouchu rudém jako krev a mihotajícím se zlatem jako řeka v slunci. Jako rachot krupných mračen duněla kopyta tatarských koní, jako požár svítily jejich zbraně, a jako řvoucí řeka hučely jejich tvrdé hlasy. Stromy lesa se chvěly a čínští bojovníci zastenali hlasitě, jako zoufající oři, přepadeni za temné noci nesmírným vojem hladových vlků. Bled jako přízrak usedl Iuenti na svůj trůn a Hančenju skočil s koně a blížil se rychle císaři. Iuenti pozvedl třesoucí se rukou žezlo z bílého a zeleného chalcedonu a kývl na znamení. Purpurové opony stanu, kde dlela posud Čaokiun, rozhrnuly se jako mohutné plameny se dělí, když do nich vichr zaduje. Jako řeka květin vylil se teď sbor dívek ze stanu a bral se na pokraj lesa, a dvanáct mužů ve vlekoucích se žlutých atlasových rouších neslo palankýn ze slonové kosti, vykládaný stříbrem, vroubený turkusy, ozdobený zarůžovělým peřím pelikánů. Na něm ležela zpola, seděla zpola nevěsta pod hustým, bílým závojem, podobným opálové mlze, kterou pestrá roucha dívky jak rosa v ranním slunci svítila. Sbor dívek seřadil se pod stromy, držely hořící svíčky z pestře barveného vosku v rukou a zajásaly, když palankýn se trůnu přiblížil. Píseň jejich nesoucí se zpod temných sosen byla plna touhy a sladkých vzde-

chů. Při jejich zvucích postavili muži palankýn na zemi a Čaokiun vystoupivši, stála před trůnem se skloněnou hlavou mezi dvěma děvami, které ji tam očekávaly a stínidly z labutích a modrých volavčích per nad ní mávaly. Říza její měnících se barev hrála zlatě a stříbrně v slunci jako metalická blýskavice bažantích perutí a plynula jí dlouze a měkce od ramen, klikatila se dlouhou vlečkou jako tekutá duha po zemi a lemy její ztrácely se jako potok rozpuštěných drahokamů v kupách nasypaných kolem květů. Hančenju hltal spanilý a bohatý ten zjev chtivým zrakem a poklonil se třikráte na pozdrav. Iuenti vzdechl zhluboka, sestoupil pomalu se stupňů trůnu, vzal divého Tatara za ruku a ukazuje druhou rukou na děvu, pokrytou závojem, promluvil pohnutým hlasem:

»Zde vezmi, o cháne,« zvolal, »vezmi nejvzácnější květ, který vyrostl v domě pyšného rodu Han! Vezmi dívku tuto z rukou mých, čistou jako na temeni hory padlý sníh a vzácnou jako růžovou perlu, pro kterou sto potápěčů život nasadí! Tys vítězem, na tobě bylo žádat, a vznesl's ruku po dceři černovlasého národa, ji chtěl's za výkupné našich chrámů a svatého popele předků našich v hrobech. Nuž, zde vezmi ji a zanesiž ji, drahocennou kořist, tam daleko za lesy a jezera! A ty, Čaokiun, jdi s pokorným srdcem v stan svého muže, chána tatarského, vítěze nad lidem tvým!«

Bylo ticho. Čaokiun sebou nehnula, ale závoj, podobný opálové mlze, jíž krůpěje rosy sluncem hoří, zachvěl se dlouhým vzdechem, a měnící se barvy roucha zahrály duhově, zlaté nitě po jeho záhybech podobaly se náhle klikatým bleskům, mihotajícím se v oblacích. Takto prozrazovala říza mocný ševel údů, které jímala. A hlava dívky klesala pomalu níž a níž a děvy, stínící ji vějíři, podepíraly Čaokiun, by neklesla.

Hlas chána přerušil hluché ticho havraním zakrákoráním.

»Dcero paláce rodu Han,« zaskuhral, »jdi a rozluč se poklonou s tím, který byl posud pánem tvým! Ty slyšela's? Jsi moje, odejdeš se mnou za hory a vody, ó zlatý poklade, daleko odtud v širou, volnou poušť, kde vítr hučí, koně říhou a šakal k luně vyje. Ty budeš širé pouště mocná královna!«

Opět zazněl hluboký vzdech zpod závoje, pak vzchopila se dívka, učinila krok ku předu, hlava její klesla do dlaní třesoucích se rukou a hlas její sladký a tichý jak vánek, zanikající v hloub kvetoucího stromu, jako zašplounání vlny jezerní, zmírající za vlahé noci v trávě dřímajících břehů, vnikal v sluch a duši všech přítomných.

Čaokiun.

Běda mně! Zahrady mého pána zněly sladkými zpěvy, oslavujícími mne co nevěstu

císaře. »Pod každým krokem nohou tvých vyrůstá zlatá lilie!« Tak zněla slova chvály pod klenutím bíle kvetoucích kamelií. A srdce moje nebylo opojeno marnou slávou, teď ale v smutek ponořeno jest! Daleko od země otců zavlečena budu v sirou cizinu! Prostor bez měry mne loučí od hrobu matky mé. Ne lilie vyrůstá pod krokem mým, ale slzy smrti trpčejší zalívají každou šlepěj, kterou krok můj v písek pouště vrývá. Pláčem umdlená víčka očí mých nenajdou spánku pod krovem muže, na jehož ruce lpí krev mého lidu! Já zahynu a truchlá step bude mým příkrovem!

Tak žalovala děva a slova její padala jak palčivé jiskry v prsa těch, již je slyšeli; tlumené štkání bylo odpovědí na ně, Čaokiun ale složila ruce pokorně na ňadra, schýlena jako přelomená třtina přiblížila se ještě o krok císaři a pravila tichým šeptem: »Viz, již utichl můj žal! Jdu a činím vůli tvou.« Iuenti ale roztrhl roucho své, byl zsinalý. Při prvním zvuku jejího hlasu byl sebou trhl jako bleskem dotknutý, tvář jeho zkameněla, oči bloudily prázdnem, jako by prchající přelud stíhaly, a nyní mluvil jako z hlubokého sna:

Iuenti.

Jaká to hudba plní duši mou? Jest možné, aby hlas, který jsem slyšel v blahém snu, ozvěnu našel v prsou této děvy, aby

znova zazníval mi z jejích úst? O Čaokiun, slyš. Mně zdálo se v noci před mým odjezdem, že vidím jezero z drahých kamenů a v různobarvých jeho peřejích plul osamělý člun. O jeho stežeň ze sloni stála děva opřená, nad hlavou její šuměly plachty z atlasu bílé co sníh, modré pivonie a stříbrné lilie byly na nich vyšity, pestré blesky šlehaly kolem z průzračných vln a bílí ptáci, kteří se na nich houpali, vznášeli se dlouhými řadami, lodí vyplašeni, k temnému blankytu. A děva hleděla za nimi okem nyjícím a pěla, ó panno, hlasem tvým tajuplná tato slova: »O bílí ptáci k luně letící, kéž za vámi bych letět směla! V hloubi azurné propasti roste divuplný háj: každý jeho strom tají dívčí duši. Kolik smrtelných panen na zemi, tolik tam stromů stříbrnými listy šelestí, a v koruně každého stromu hoří jako hvězda modrý květ. A v lunojasných nocích tam stíny jinochů putují a kdo ulomí hvězdný, modrý květ, ten usadil duši děvy v stromu snící ve vlastní duši svou . . . O vezměte mne, ptáci plující, na bílá křídla svá, bych stín toho spatřila, v jehož bytost padne bytost má jak ručej do jezera!« . . . Tak pěla děva krásy zázračné a její hlas byl, panno, hlasem tvým a duše moje byla jata jím a kraj světa chtěl jsem putovat, bych našel jeho ozvěnu. O běda mně, já našel ji v trpké této hodině!

Čaokiun.

Tvá slova vrhají mne do víru sladkých upomínek a na sen tvůj odpovím snem svým. Jako přelud tvůj, tak plula jsem i já po čarném jezeře, když dřímota mé tělo jímala a duch můj volně bloudil za oné jarní noci, kdy poprvé zaklokotal pták ki-konej. Píseň tvého přeludu byla i píseň má, já sílala ji za ptáky ku hvězdokrytému nebi. Moc neviditelná nesla mne pak vysoko, vysoko lunnými paprsky prosáklým vzduchem v zázračný ten sad, kde děvy-stromy rostou. Jak ze skla byly jejich bílé kořeny, jak jantar jejich pně, jak stříbro chvělé jejich listí, v jehožto hloubi azurné květy hořely. A ptáci přelétali neustále zahradou a pěli tak tklivě, že stromy slzy ronily. To byly duše těch, jež duši hledali pro věčné splynutí. Já třásla se, neb přilét' slavík s písní přesladkou a lkal a jásal krouže kolem stromu, který byl stromem mým — já věděla to vnitřním vnuknutím. Teď ulomil modrý květ, jenž se na dlouhé větvi chvěl, a spadla z něho ptačí podoba, stál přede mnou co jinoch překrásný — však oko jeho bylo smutné a já tušila, že láska naše bude osudná. Štěstím a tesknotou přemožena vykřikla jsem — tu vypad' z jeho ruky květ, zazvonil o zem jako safírový zvon, zvukem k smrti smutným — a já se zbudila . . . O rci, jsi ty ten muž, jenž zjevil se mi ve

snu, bych jej, probudíc se, na věky ztratila? Ó, pak dej mi jednou jen vzhlédnout v tvoji tvář.

Tak zvolala děva hlasem nadšeným a vzpřímíc se, pozvedla ruce, roztrhla vášnivým posunkem závoj svůj. Padl jí k nohám a stála v kruhu cizích mužů v plné záři krásy své, v plném lesku bohatých rouch. Jako křídla havraní tměly se vlasy na vysokém čele, cudném a bílém, a temnost noci sálala černými paprsky z vlahých, nyjících očí. A divukrásné rty se chvěly a bolestně zaznělo to z jejích ňader: »Toť on, toť on, a jiný muž mě vede pod svůj krov!«

Tu zabušilo srdce císaře Iuenti láskou nesmírnou, oheň plál z jeho zraků, vzdechy pozvedaly mocná jeho prsa a hřmícím hlasem zvolal: »Já nalezl tebe, přelude mých snů! Tak viděl jsem tě na člunu, kolem kterého hořelo jezero drahokamů! Tím nyjícím okem hleděla's za oblakem bílých ptáků, nořících se v noc. A tebe chtěli vydat v ruce kočujícího surovce? Zrada, zrada, zrada! Ať vyrvou spíše srdce moje a ať je podhodí kopytům tatarských koní! Tebe ale, Čaokiun, nikdy, nikdy nevydám!«

Z očí jejích vytryskl proud slz jak ručej perel.

»Tím žalostným hlasem pěl jsi, ptáče mé!« zvolala, »s takovým vznícením hleděl's na modrý květ mé duše, a tak vypustil's jej

z ruky, jako nyní pustíš mne. Ó, lkej, kéž srdce moje pukne!“

»Ty's má, ty's má!« odpověděl blouznivě císař a jal ji za ruce.

Tu tasil chán tatarský, klerý byl posud s podivením němě hleděl jako ostatní, mohutný svůj meč a volal drsným hlasem, až se sosny chvěly:

»Zrada! Zrada! Zrada! Klam a lež je slovo vycházející z úst čínských císařů. Sliby jejich jsou dým. Sám vložil ruku této ženy v ruku mou a hle, nyní chce ji vyrvat z moci mé! Chopte se zbraní! Ať města čínská lehnou popelem! Rozpoltěte rakev, v nichž otci lhářů spí, spalte jejich chrámy, bořte jejich paláce! Jak vlasatice ať meče vaše nocí šlehají, zkázu věštící, smrt a hanba tomu pokolení hadů!«

Čaokiun ale položila vzdušnou ruku svou na břitký jeho meč a děla tiše, s důstojností: »Já půjdu s tebou v poušť, můj pane. Já vyplním, co Iuenti slíbil ... Ne tvoje srdce, Iuenti, bude podhozeno krokům divých ořů. Byl jednou muž, jenž prsa svoje nožem otevřel a umíraje srdce svoje vyňal, by uzdravil matku svou. Slávu jeho pěje všechen lid. Pro tentýž lid chci srdce svoje položiti na práh jeho chrámu pokoje. Ty však uroň slzu pro mne, já miluji tě a odcházím. Já zemru v poušti, ale hrob můj bude věčně zelený, neb přinesla jsem lidu svému lásku k tobě za oběť. Lid zapomene mne a oběť mou:

ale žije cosi jiného, nepochopeného mimo nás, něco, co věčně pamatuje a se nikdy nemění. Buď klidný, pane můj! Ó zažeň chmuru s tváře své! Buď jasný jako měsíc nad vonné hoře svítící . . . Již jdu . . . Pták může volit strom, na kterém usnout chce — dívčí srdce ale nemůže volit srdce, na kterém by zemřelo! . . .

Učinila krok a pak se ohlédla — Iuenti stál vedle trůnu, ruka jeho sáhla nevědomky po zlatém květu rostliny ši-zjun-ni, a nevědomky pustila ten květ.

»Jako ve snu mém,« zašeptala Čaokiun a zvedla květ. Hrdý tatar ale vzal ji kolem pasu a vlekl ji k svému oři. Mžik, a uháněl s ní v dál, oblak prachu a rozkrušených květů letěl do vzduchu, a sbor dívek pod sosnami rozestavený, netuše, co se dálo, zapěl novou píseň a tleskal radostně rukama, až dusot koňů tatarských jej přehlušil.

Iuenti klesl na svůj trůn a zaštkal:

»Trpká jesti smrt, však trpčí smrti jest přestat žíti a nestoupiti v hrob! Jsem pouhým stínem bez dechu života! Miluji ji a je pro mne ztracena!«

* * *

A byla, byla pro něj ztracena! Daleko od zahrad sladce páchnoucích, od zlatých domů, od útulných krbů svého lidu hynula touhou za temnými lesy, za širokými vo-

dami, za vysokými horami. Plakala v poušti pod nachovým stanem tatarského chána, vadla pod žlutými oblaky letícího písku. Jen vlahé noci bývaly jí někdy útěchou. Prostřed nesmírných stepí zelenal se mírný pahorek, tam chodívala někdy ve společnosti svých dívek, odtamtud hleděla upřeně v stranu, kde ležela ta horoucně milovaná země otců. Děvy její sedávaly na patě pahrbku se skloněnými hlavami, s kterých rozpuštěné vlasy jim plynuly do klína, a polozdřimlé prozpěvovaly jednotvárné písně. Ona sama ale, lepá Čaokiun, stávala na temeni, vzpřímená a vzhůru hledíc k měsíci, lesklému jako zrcadlo z jaspisu, a hledala v jeho hladině obraz toho, pro kterého láskou mřela. A ruce její vztahovaly se nad dřímající poušť, po které vítr stenal, a myšlenky její letěly jak padající hvězdy za temné truchlé lesy, za široká jezera až tam k zlatému kiosku s oponami z modrého atlasu, stojícímu uprostřed zahrad vší vůní páchnoucích, kde azurné stíny k snění vábily a stříbrné zvony s ptáky pěly o závod. Tam blouznil asi Iuenti o ní, jako ona o něm zde! A myšlenka o jeho bolu uvrhla ji v propast muk. Vítr plakal s ní a luna zasmušovala se jejím hořem . . .

A jednou k ránu viděla dlouhé řady velbloudů pouští táhnout v matném šeru úsvitu, přicházeli ze strany, kde ležela její vlast, a slza zastavila se v jejím oku, a vzdech stanul jí v hrudi, jen srdce tlouklo

jí rychlostí šílenou. Teď poznala kroj svého lidu, teď přivál vítr sladký zvuk mateřské její mluvy! Dívky na patě pahrbku vypukly v jásot a mávaly závoji. Čaokiun spěchala k stanu purpurnému, jejž nyní slunce mladým leskem zlatilo, a zároveň s ní došla z druhé strany čínská karavana, poselství císařovo. Vyslanec Iuentiův klekl před chánem sedícím na zlatotkaném koberci a povznášeje ruce k němu, promluvil takto hlasem, udušeným slzami:

»Buď milostiv a vyslyš prosbu mou! Jak mrtvola sedí Iuenti na svém prestolu, neb duše jeho bloudí daleko za onou ženou, již vydal, zrazen, v ruce tvé. Vidí-li oblaka nebem plouti, připomíná si vonnou její řízu větrem vlající, vidí-li květy, zpomíná na její obličej, slyší-li švehol ptáka, zdá se mu, že její hlas mu v srdce vniká. Nesnáší více vůni zahrad, lesk zlata, hudbu zvučných kamenů, hudba, vůně, barvy, vše zdá se mu rouhavým jásotem v době smutku. Posekal stromy sadu a kolem domu oloupeného o všechnu ozdobu vysázel háj truchlících vrb.

— Co činíš, pane, — tázali se s pláčem jeho věrní — vždyť sázejí se vrby na hrobech? — A Iuenti odpověděl: »A jaký rozdíl mezi domem mým a hrobkou? Což nevidíte, že již nežiji?« . . . Tak tráví, cháne, život svůj. Já ale přišel, bych u tebe spásu jeho nalezl. Můj pane, vydej nám Čaokiun! Hle,

nesmírné ti nesem výkupné! Celý poplatek země Čink-čeu, slynoucí bohatstvím, vezem žlutou pouští k tobě. Hedbáv, měkčí než paví péra, olovo, sosny, bys vystavěl si město, fermež ve stříbrných nádobách, by stěny síní tvých se duhou leskly, a sandalové skříně plné zázračných drahokamů! A perel, zlata nesmírné bohatství! Vezmi vše a vydej nám Čaokiun a věčně budem žehnat hlavě tvé!«

Chán povstal s koberce a oči jeho byly temné a hrozící jako bouř:

»Vraťte se v zemi svou a vezměte celé svoje bohatství s sebou!« zvolal třesa se nevolí. »Vy chcete, bych vám prodal ženu svou? Rychle, rychle pryč, dokud mé rozbouřené srdce meze neztrhá, dokud nevydám rozkaz vaší smrti za nesmírnou tu urážku!«

Tak zvolal chán a polekáni spěli poslanci ven, do širé pouště bez dalšího slova, kolem Čaokiun, jež bílá a bledá podepírala hlavu o zlatou žerď nesoucí purpurový krov stanu. Zůstala tak beze vzdechu, zadumána celý den. A když luna vzešla, brala se Čaokiun opět na pahrbek a suché její oko zíralo v dál, kde řada velbloudů, putujících zpět do země černovlasého národa, jak stíny mizela. Když zanikl poslední obrys karavany v mlze, obrátila Čaokiun bílou jako lilie líc vzhůru k luně a šeptala: »Iuenti, já dlela v náruči muže, kterémus mne dal jak věc, než jsi mne spatřil. Ne vinou tvou hynu,

zlá zrada v domě tvém nás oba zničila. Osud náš se splnil, a nechtěla bych více vidět tvoji tvář. Jak mohla bych vyjít z purpurného stanu chána a vejít v kiosk v stínu kvetoucích broskví, kde stojí tvé lože ze sloní? Ó, žale můj, jak děkuji ti za tvou krušící tíž, ty dáváš plačící mé duši křídla!«

A hlava její klesla hluboko a kolena její povolila a padla tváří v zem. Vítr nesl vzdech její do pouště, rosa na ní krápěla jak slzy a měsíc zašel za mraky jak za závoj. Děvy vidouce, že Čaokiun nezvedá více tvář, pustily své loutny z vonného dříví do trávy, spěchaly k ní a donesly ten bílý, zlomený kameliový květ do stanu z purpuru. Tichá byla Čaokiun a bílá jako vločka sněhu nad temným lesem kroužící, tichá byla, a bílá, a studená — byla žalem a touhou zemřela. —

Zvěst o její smrti letěla v rodnou její zem a dotkla se srdce císaře jak střela. Prchl z paláce a bloudil v pustých horách jako šílený. Doufal, že se setká se stínem jejím, žádal ho vášnivě na bouřce, letící přes vrcholky skal, ale odpovídala mu jen rachotem hromu, žádal ten drahý stín na azurné noci, ale němě hleděla na něj nesčíslnýma svýma zlatýma očima, žádal ho na horoucím poledni, ale jako bouř, jako noc odpovídalo i ono němě, tajuplně, nesrozumitelně slunným tichem svým. Zoufaje vracel se mezi svůj lid. Nedaleko města žil kmet, přes jehož

hlavu bylo století přelítlo, a vlasy jeho kvetly stříbrem, dotknuty perutí času. Kmet ten neměl domu, neměl dětí, neměl ničeho. Jako pták byl si hnízdo v koruně prastarého stromu vystavěl, a k večeru za snivých soumraků sbíral se tam zubožený lid, trpící po celý den v parnu, v práci, v bídě a volával vzhůru v šumnou korunu: »otče, otče,« a kmet kloníval se k nim a odpovídal na vlaštovčí jejich švitoření slovy moudrosti a lásky, která z listnatého jeho domu jako rosa v srdce nešťastných krápala. V dlouhých řadách vraceli se pak s úsměvem útěchy ke krbům a k malým dětem svým. K tomu starci přišel v noční tišině Iuenti, sedl pod strom, v jehož větvích vítr šelestil kolíbaje jimi pomalu, jehož listím hvězdy plny míru kmitaly, a hlasem, z něhož touha zněla a naděje, šeptal Iuenti, »otče, otče,« jak to činíval ubohý lid. A když se stařec s úsměvem k němu dolů skláněl, pravil císař blouznivě: »Stín, její stín chci vidět, otče!« Stařec mlčel a Iuenti pokračoval: »Smrt odňala mi ji, ta tajůplná smrt; ó mluv, co jesti smrt?« A stařec odpověděl klidně: »Smrt! Kdo ji vyzkoumal? Největší mudřec tvého lidu dí: Nerozumím životu, jak smrti mám rozumět?« Iuenti čekal dalších slov a když ni jediný zvuk ticho vlahé noci nerušil, vracel se pomalu, bez útěchy domů. »Stín její pro mne ztracen, jako sladké její tělo,« vzdychl si, »nechť aspoň prach můj se smísí s jejím

prachem.« A Iuenti kázal vystavěti nádhernou hrobku v klíně čnících hor nad čeřícím se jezerem, modrým v létě, bílým z jara nesmírnou spoustou kvetoucích lotosů. Budova spočívala na sloupech přímo z vody rostoucích, stěny její byly stříbrem a řezbami z bílého chalcedonu, květy představujícími, pokryty. Uprostřed čněla věž, která drakem se zlatými šupinami končila, byl vztyčen a vznášel spáry zlatou rakev k nebi. Kol hrobky a kolem jezera byly vysoké mříže ze stříbra, na nichž se zvony houpaly a ustavičně vzduch hudbou svých sladkých vzdechů plnily, a na pilířích hořely ve dne v noci lampy šířící modrý, vonný dým.

»Zde ať odpočívá popel můj i její,« pravil Iuenti, »nechť jasné vody šumí kolem nás, nad hlavami našimi nechť volně hvězdy a slunce vycházejí, nechť ptáci se dotýkají měkkými křídly zlatého našeho domu, a vůně lotosů nechť z jara vzhůru stoupá a štěrbinou rakve jak kadidlo k nám vniká — tak bude sen náš o trpkém životě sladký!«

Pak vyslal k tatarskému chánu vyslance do žluté pouště, ti klekli před ním a promluvili takto: »Hle, stonásobné výkupné ti posílá Iuenti, vydej nám popel zemřelé Čaokiun!«

A chán se zachmuřil temněji a hrozivěji než při prvním poselství a pravil: »Rychle odejděte, než srdce moje zbouří se! Když

neprodal jsem ženu svou, jak prodám její popel? Druhá urážka je první krvavější!«

Pak vedl poslance k pahrbku uprostřed pouště posázenému sosnami a pistaciemi a pravil jim: »To jest její mohyla. Zde snila za živa, zde odpočívá mrtva, zahalena v šat měkčí hedbáví, utkaný ze srsti bílých těch velbloudů, kteří se pod chlumem pásli, když ve vlahých nocích zde plakala. Nevložil jsem v ústa její ani perlu, ani zlatý prach, ale tři semínka onoho květu, který pozvedla, když při loučení vypad' z ruky císaře Iuenti.«

Po těchto slovech vedl poslance k velké pistacii, s které visel meč v zlaté pochvě, posázené tyrkusy, a dodal: »Toť meč, který vás podrobil. Po její smrti pověsil jsem jej na tuto větev. Je veta po mých bohatýrských činech, po velkých mých podnicích, nikdy více nevyjde z pochvy své! Nehrozí dále zkáza vašim domům ani chrámům vašim, neb milovala vás! Jdi a řekni svému lidu, že tenkráte jen meč zas vytasím, přijde-li někdo, aby rušil tichý její sen!«

Tak mluvil chán a posel vrátil se a Iuenti, uslyšev jeho poselství, zemřel žalem. Tu pochovali jej v tu zlatou nad jezerem rakev, jíž se křídla ptáků v letu dotýkají, kol které lotos voní, voda šumí, nad kterou hvězdy volně vycházejí — ale sám, opuštěn truchlí v smrti jako v životě, neb smrt mu nevrátila tu, kterou mu život vzal!

8*

A ona práchniví zde, v této mohyle, uprostřed poušti, kde vítr nad ní naříká, kde luna, na pouti po azuru, se truchlíc zastavuje nad rovem v zimě v létě zeleným. Spi sladce, ó srdce znavené!

* *
*

Tak končil pěvec. A mezi jeho řečí pominulo vedro dne a večer usmíval se zlatým zábleskem nad stepí, a bílé hvězdy počaly vycházet nad hrobem Čaokiun a třpytily se v slzách těch, již nyní vstali, by, odcházejíce z vlasti, se dali znova na cestu. A mnoho mnohokráte ohlíželi se vyhnanci po rovu, stromy stíněném, jenž mizel v páře večerní. Vítr zavál dávno jejich šlepěje v písku pouště, ale bouře věků nezavějí tvoje jméno, ó Čaokiun, nešťastná a lepá dcero Číny, kterou nesmírný náklad zlata a perel sta velbloudů vykoupiti nemohl!

———

ASENAT.

Bylo to v pátém roce hojnosti, dvě léta tedy dříve, než přišel první rok hladu, že Farao, jenž dal Josefa voziti v druhém voze svém a jenž ustanovil, by před ním volali: — Klaňte se, klaňte se! — takto jemu pravil: Jeď do krajiny On a řekni tamějšímu vladaři, nad jehož zlatý stolec jen prestol můj vlastní jest vyšší, řekni mu, by jednal s tebou dle úmluvy s ním ujednané v radě mé, a poznáš z toho velikost mé štědrosti a hloubku lásky mé k tobě, jenž jsi spasil zemi mou egyptskou a všechen její lid. — Tak pravil Farao, a Josef jel do kraje On.

A za času onoho vládl tam kníže, jehož jméno zaniklo věkem, dcera jeho ale slula Asenat a jméno její nezaniklo, neboť byla vyvolena pánem osudů. Nežila Asenat pod střechou otce svého a matky své, nýbrž ve věži z mramoru měnících se barev a budova ta stála opodál od domu vladaře krajiny On. Zahrada plná tamarind a růží, houštin papyrusových a skupin palmových, bohatá na

umělá jezírka, pokrytá modrými a růžovými lotosy, dělila věž od paláce a vysoká zeď ze šedé žuly, propouštějící příchozí paterými vraty bronzovými, širokými a mohutnými, spojovala věž i zahrady i palác v jeden obrovský celek, královsky nádherný.

Žila Asenat takto ač s otcem svým, přece odloučeně jako v poušti a nikdo nespatřil její tvář, mimo rodiče a sedm panen, krásných jako sedm planet, které ve věži s ní žily a jí sloužily. Sama byla paní vůle své, Asenat, a vše, co se dělo s ní, dělo se dle vlastního rozhodnutí jejího a určení. Nechtěla viděti svět a o něm věděti, a žádný muž, mimo otce jejího, nebyl tvář její spatřil. Říkalo se, že hrdost její byla tak velká, jako krása její, kterou slynula po celé zemi egyptské. Neviděl ji sice nikdo z blízka, avšak bylo známo, že vyjde-li Asenat na plochou střechu věže své, že krása její září pak až do vzdálenosti cesty celého dne a že udivený poutník, neznaje příčinu svého oslnění, oči si rukou cloní a hledě stranou, odkud ta záře line, zaraženě táže se: Jaká to vyšla nová hvězda na temném azuru nebe egyptského?

Avšak málo kdy vycházela Asenat na vrch svého domu. Meškala nejraději v nejvnitřnější komnatě své, pohroužena v mystickou hloub svých neurčitých tušení, záhadných tuch a více cítěných než vyslovených modliteb. Tam v té síni stálo zlaté její lože

a kolem byly sochy bohů a jejich symboly: Amon a jeho husa, Maut a její sup, Ftah a jeho chrobák, Hathor a její kráva, Osiris a jeho beran, Anubis a jeho šakal, Hor-m-Chut a jeho sfinx, Toth a jeho ibis. A oči všech těch bohů a posvátných zvířat upíraly se na zlaté lože, kde Asenat, sama nehybností a nádherou modle podobná, sedávala, koupajíc se takřka v magických proudech linoucích se ze zraků bohů a potápějíc svou duši do limbu prorockých snů, zvěstujících jí jakousi nezemskou slávu a blaženost v neurčité budoucnosti. Toto vytržení ze všech zemských a všedních poměrů nazývali pak nezasvěcenci, soudící jen z daleka a povrchně, její hrdostí a pýchou. Největší poctu vzdávala Asenat bohu Ra, jehož socha stála obrácena k východu slunce. Rod její pocházel dle dávného podání od něho. Vždyť kraloval někdy Ra jako smrtelný mezi smrtelnými, kteří však ve své zpupnosti se proti němu zbouřili a spikli. Tu shromáždil Ra ve velkém chrámu v krajině On božstva ostatní k poradě a zalkal a řekl jim: Hleďte na pokolení lidské! Já stvořil je a ono se mi rouhá a trpělivost moje je u konce! Co počíti s ním? — A Tafnut, bohyně s hlavou divé lvice, vzala úkol trestu na sebe a jala se pokolení lidské vyhlazovati z kořene. Nastala seč tak hrozná, že Tafnut po celou řadu nocí nohy své koupala v proudech lidské krve. A bozi nabrali sedm tisíc nádob

krve té a přinesli je před boha Ra a ten, zhroziv, se, ustrnul se a přísahal, že ušetří zbytek smrtelných, a tak bylo pokolení lidské zachráněno od zkázy úplné. — Asenat vylévala před sochou Raovou nejvzácnější vůně a zapalovala mu nejvzácnější kadidla. Od velkého okna, kam obrácen stál, bylo viděti do dvora velebného chrámu, jemu zasvěceného. Svatyně ta byla od paláce vladařova sice něco vzdálena, přece však dostatečně blízká, že Asenat tam nejen modré umělé jezero, blýštící se mezi palmami, po němž v jasných hvězdnatých nocích při slavných obřadech čluny, zdobené nádhernými prapory a osvětlené stříbrnými lampami, v dlouhých řadách vlnami se nesly, rozeznati mohla, ale i mystickou hudbu určitě slyšela, která se linula s palub těch člunů, provozována hudebnicemi, jejichž temné obrysy přesně viděti bylo, hrajícími na harfách a dujícími do dlouhých bronzových trub. Na přídě člunů pak zjevovaly se modrou nocí štíhlé postavy tanečnic v svatoslavných, pomalých, skulpturálně velkých posách svých.

A jednou, když byla noc azurnější než všechny předešlé, hvězdy zářivější než obyčejně a slavnost v chrámu boha Ra ještě vznešeněji nádherná než kdy před tím, pocítila rozechvělá, s výše věže patřící Asenat pojednou posud netušeně silné nadšení, bylo jí jakoby vystupovala sama ze sebe, jakoby bytost její nabývala jiných rozměrů, jakoby

rostla a se hloubala do neznáma, a nikdy nepoznané, neurčité blaženství se jí zmocňovalo, slzy štěstí vstupovaly jí do očí a tichý vnitřní hlas jí šeptal, že vchází v bránu svých velkých, předurčitých osudů, že nadešla chvíle, kde prorocké její sny nabudou podkladu a velká její tušení, slibující jí vrcholek lidského blaha, že jsou blízka svého splnění. Náhlý ten úchvat byl tak překonávající, že Asenat omdlévajíc na zlaté lože, uprostřed obrazů mocných bohů stojící, bez vědomí klesla. S ránem teprve vrátila se jí paměť.

A stalo se, že toho samého rána dvě z panen jí sloužících, pod oknem věže, kde mladou palmu sázet chtěly, při kopání v zemi zlatou nalezly skříň a přinesly ji paní své, a ta, otvírajíc ji, spatřila tam svinutý papyrus. Do víka zlaté skříně byla slova vryta: »V lůně svém chovám velká a svatá tajemství, ve zlatých stěnách mých jest skryta kniha třikráte velkého Hermea-Totha.«

Tu zachvěla se Asenat jako u velkém leknutí: Hermes-Toth! Nebyla kniha jeho vznešenější a svatotajnější než sama »Kniha mrtvých«, která se nebožtíkům pod hlavu do rakve kladla co posila na cestu do Amenti? »Kniha mrtvých«, v níž kapitola obsažena s tímto nápisem: »Tato hlava psána modrým písmem na desce z alabastru, byla nalezena v Hermopoli u nohou boha Totha, za času krále Menkery, knížetem Hostatefem, cestu-

jícím na ohlídce po chrámech. Odnesl desku do svatyně královské. Ó, velké tajemství! Neviděl a neslyšel více, když přečetl tuto kapitolu svatou a čistou, a nepřiblížil se více žádné ženě a nejedl už ani masa, ani ryb.«

Nad knihu tu, tak plnou tajů ze záhrobí, byla kniha třikráte velkého Hermea-Totha, třikráte světější a třikráte velebnější, a hle, opis její byl v rukou Asenaty a největší pravdy a nejvznešenější zjevení hleděly na ni ze záhad posvátného písma toho papyrusu. A vycházela zář z těch značek a Asenatě se zdálo, že též v jejím nitru nítí se podivný jakýsi jas, jako svítání nového života. A bylo jí, jakoby celé její myšlení a všechny její posavadní pojmy do mlhy minulosti zapadaly a něco, co posud nebylo, vcházelo v nitru jejím, z temna nebytí v určitou jsoucnost. Byl to dojem tak velký, jako těžce pochopitelný. Zraky její upíraly se na knihu a četla tam tato slova: »Naslouchej nitrem svým a ponoř se v nekonečnost prostoru a času. Tam ozývá se pění hvězd a hlas čísel a souzvuk sfér! Každé slunce jest myšlenkou prabytostí a každá z oběžnic způsobem oné myšlenky. Abyste poznaly božskou myšlenku, proto jen, ó duše putujte trudně vzhůru a dolů po dráze sedmi planet a sedmými jejich nebesy!

Asenat sáhla si na čelo a zavřela oči, bylo jí, jakoby pochodeň, plápolající nezemským plamenem, jí svítila na cestu duše do

neznáma, do netušena, do tajemna. Pak otevřela oči dokořán a hleděla kolem, jakoby nyní teprve zraku nabývala. A viděla zrakem novým. Vše zdálo se jí míti jiné vzezření než doposud. Jak cizí zdály se jí ty modly a jak jinak viděla kraj a přírodu! Jak bylo nebe hluboké, průzračné a světlé! Slunce, které bylo sotva vyšlo, zdálo se jí šeré proti lesku otvírající se za ním propasti světla, v které tonulo. A co plulo to po těch proudech jasu a blesků? Hle, byl to fantóm, obraz, odvěký praobraz ostrova Chemis, dle něhož později byla stvořena země egyptská! Posvátný strach zmocnil se Asenaty, věděla teď, že hledí nekonečnu, věčnu tváří v tvář a že zraky její se stápějí v empyrea hloub.

Vlasy se jí zježily a zavřela opět oči. Vědomí, že se ocitla v oblasti divů a zázraků, tížilo ji a znepokojovalo, velký dech smrti zavanul na ni, a bylo jí, jakoby zmírala. V tmě zavřených zraků míhala se jí brunátná a modrá slunce v divém reji a působila jí závrať. Když vidiny těch sluncí pomalu hasly a mizely, konejšil se tlukot jejího srdce, rozbouřená krev utišila se v žilách a odvaha se jí vrátila do duše. Pomalu otevřela zraky, nehleděla ale více oknem, kouzelná moc pudila ji zabývat se papyrusem, a jala se jej rozvinovati. Tu zahlédla nápis záhlaví: »Zjevení Hermeovo.« Velké bylo z toho její podivení! Což nevěděla od otce svého, že »Zjevení Hermeovo« nebylo nikdy psáno na pa-

pyrus, že pouze symbolickými znaky bylo označeno na sloupení skrytého, nezasvěcencům naprosto neznámého podzemí a že podání jeho ústně přecházelo jen od velekněze na velekněze? A hle, zde leželo to velké tajemství před ní a zraky její směly je luštiti. Opět zatlouklo srdce její silněji a divěji, opět cítila, že duše její se dává na dráhu do neznáma, putujíc do končin, kde síly těla se zastavují, jako na prahu hrobu. Neváhala však a jala se takto čísti:

Rozjímal jsem jednoho dne o jsoucnosti bytostí a jejich vzniku a duma moje nesla mě do výsostí a všechno moje cítění tělesné utuchlo, jako v hlubokém spánku, jak se dostavuje se sytostí neb po námaze neb v ustálosti. Tu bylo mi, jakoby bytost nesmírná bez určitých rysů mě jménem volala a mi pravila: »Co chceš slyšeti, co viděti, čeho se dověděti a co poznati?« A odpověděl jsem: Kdo jsi? »Svrchovaný Um,« bylo mi odvětěno,« »vím, po čem toužíš, a všude jsem s tebou.« Chci, řekl jsem pak, ponaučení o bytostech, chci zvěděti, čím jsou a poznat božství. Tu zněla odpověď: »Bude ti dáno vnímati myšlenkou a pojímati.«

A rázem bylo mi zjeveno vše, a aj, co spatřil jsem: Světlo luzné, plné sladkého kouzla mě jímalo odevšad a zjevy nevídané krásy míhaly jím, když náhle příval temnot strašných přikvačil, temnot, v nichž děsuplné, hadovité tvary se rojily, a byly ty tmy jako

moře z kalné vlhkosti, jež bylo plno kouře, jak z ohně vychází, a příšerný hluk jím hlučel. Náhle ale vyšel z toho temna výkřik beze slov a zdál se hlasem světla. Hned vyšlehl plamen tenký, pronikavý, čilý z hlubin vlhkosti, vyšlehl vzhůru k výšinám etheru. A v propastech tmy nastalo hemžení a co bylo směsí beztvarnou, začalo se utvářiti a řaditi dle hlasu světla, znějícího teď na výšinách . . .«

Asenat byla opojena, unesena, slova, která čtla, byla jako perutě, nesoucí ji do výšin. Výkřik světla! Ó, jak tu záhadu chápala, i v nitru jejím zněl ten výkřik a světlo šířilo se duší její, tak luzné, sladké, velebné a svaté! Dotekla se rtoma toho papyrusu v nadšené své vděčnosti, poklonila se před svatými hieroglyfy a četla dále tak:

»Rozuměl jsi vidině své?« byl jsem tázán a odpověděl jsem: Ne. Tu bylo mi praveno: »Světlo, které jsi prve viděl, toť Um božský, jenž obsahuje vše a vše má v moci své a v němž jest prabytí všech bytostí. Tmy, do nichž jsi viděl jej se nořiti, toť svět hmoty. Hlas světla, který vycházel z temna propastí, vyšed z Umu, toť Slovo, syn boží.« — — Co pravil's, tázal jsem se, nerozuměv, a zněla odpověď: »Co v tobě vidí, slyší a chápe, je Slovo, a proto jen vidíš, slyšíš a chápeš, že Slovo v tobě. Um jest otec, Slovo tvůrčí syn a spojení jejich jest žití — — —« Když

Asenat věty tyto dočtla, pohnulo se srdce její jako v nejsvrchovanější radosti, a když opět rtoma papyrusu se dotekla, tu, ejhle, vyrostl z každé značky poslední věty na rukopisu bílý lotosový květ, zazářil a spadl tiše na mramorovou podlahu. A zraky Asenaty se šířily jako dvě temná slunce a vpily se do písem papyrusu a lotosové květy vykvetaly houště a houště a pršely na dlažbu, tak že celá komnata jimi postlána byla a vůně přesladká vystupovala z nich a omamovala Asenatu tak, že posléze dlouhé útlé její prsty, zdobené tyrkysy, knihu pustily a Asenat sama jako ulomený květ padla na zlaté lože své. Oči její obracovaly se v polomdlobě k východu a ejhle, jaká tam se jí zjevila skvělá vidina: nebe se otevřelo, z oblakových jeho bílých vrat kráčelo dvanáct vějířonosců domu královského. Na ramenou svých nesli velký zlatý štít a na tom spočíval mladý, nevídaně krásný muž v plynoucím rouše z bílého kmentu, s korunou z hvězd na hlavě, v níž plálo slunce z rubínů. A dvanáct jinochů neslo jeho zbroj a berlu jeho a plášť a za nimi šel celý zástup kněží s tiarami na hlavách, nesoucích zlaté desky na prsou, osazené všemi druhy drahokamů a, věru, nikdy neměl žádný z faraonů skvělejšího průvodu! Prapory vlály vzduchem a zvuk fanfár, kovových trub a pozounů hřměl jako vodopády. A prapory klaněly se pojednou před udivenou, sotva dýchající Asenatou a ten korunovaný

na paveze pohledl na ni a úsměv jeho zazářil jako jaro. Nikdy před tím nepocítěná sladká radost rozvlnila se jí v srdci a vzdychla z hluboka v polomrákotě své. Oči se jí zavřely a vidina zmizela jako sen. Nyvě pozvedla za chvíli hlavu svou a hleděla kolem sebe. Tu spatřila otce svého: vladař v krajině On, vešed tiše, stál před ní, vzal ji nyní za ruku a pravil: Vzpomněl Farao ve slávě své a v štěstí svém na dům můj. Velikou ti nesu novinu. Ze všech panen země egyptské vybral Farao tebe, abys byla ženou důvěrníka jeho, spasitele země egyptské, Josefa z plemene hebrejského.

Tu zachvěla se Asenat hněvem velikým, bylo jí jako ptáku, jejž by kámen srazil se závratného letu k slunci v mrzký prach. Všechna pýcha pozemská po staletí z pokolení na pokolení v rodu jejím až na ni zděděná a v nevědomí posud v ní dřímající se v ní zbouřila. Zraky její zaplály v nenávisti divoké a třesoucíma se rtoma zvolala: Nenadála jsem se, že vlastní otec můj mi potupu mou s radostí hlásat bude! Jsem dcerou otroka, že Farao mě zadati chce muži někdy nevolnému, jejž nalezl někde v temnu žalářů? Mne vydati muži z plemene nízkých pastýřů, kočujících pouští! Co je mi vůle Faraonova? A kdyby právo měl nade mnou rozhodovati, kde jinde směl by pro mne ženicha hledati, než v řadě vlastních synů svých?

Na to zahalila tvář svou v závoj smu-

teční a truchlila v komnatách svých nad pohanou svou a nad zavražděnou schopností žití ve vidinách, neboť ta, zdálo se, že v ní náhle shasla. A to bylo v den, když Josef, důvěrník Faraonův, dojel do krajiny On a se zastavil před branou paláce vladařova. Rozlítla se brána a v stínu palem, při šumu vodotrysků a v šelestu křovin papyrusových zazněly výkřiky běhounů pádících před vozem, taženým bílými koni, na němž Josef spočíval, běhounů volajících do všech úhlů světa: klaňte se, klaňte se! — Ozvěna toho volání vnikla až do komnat Asenatiných. Seděla na podlaze, vlasy její rozpuštěné halily ji jako plášť noci a oči její, unylé, tonoucí v slzách, byly smutnější, než svit zamlžených hvězd. Slyšíc volání, vstala. Divokým posunkem strhla závoj smuteční, posvátné šílenství jevilo se na tváři její a stoupla k oknu, by pronášela kletbu svou nad smělcem poslaným Faraonem proto v krajinu On, by zmařil všechny její sny a všecka prorocká vidění. Pozvedla ruce, hleděla dolů do dvora a rty její se pootevřely, by vypustily čaromocné slovo zaklínací. V tom zahlédla Josefa v bílé záři kmentového roucha a stříbrné zbroje. Na hlavě jeho třpytila se koruna z dvanácti hvězd a mezi nimi plálo slunce z rubínů, v ruce měl olivovou větev. Co ale byl třpyt všech drahokamů proti záři jeho mužné krásy? Vždyť říkalo se, že bohové všechnu krásu rozdělili na deset částí, jednou z nich že po-

dělili všechny smrtelné a devět ostatních že připadlo jedinému Josefu! Avšak ani krása jeho ji tak nepřekvapila; co ji obrátilo v sloup, bylo, že poznala v něm zjevení své, vycházející z hloubi empyrea! To byl ten bohatýr, jejž dvanáct vějířonosců na zlaté pavéze z brány empyrea neslo! Asenat sebou nehnula, všechna krev hnala se jí do srdce a srdce zastavilo tlukot svůj. V tom nesly se zraky Josefovy vzhůru k oknu. Temný purpur přelítl snědou jeho tvář a zraky jeho se sklopily a hlava jeho korunovaná hvězdami se sklonila. Tu zatlouklo opět srdce její a moře nesmírné lásky lilo se do hloubi její duše a Asenat věděla, že láska její přetrvá věky, ba že nikdy více v ní neshasne ni zde, ni v šeru záhrobí. Pomalu odstoupla od okna a zahalila opět tvář, ač ne už ve smutku. Svět kolem ní přestal pro ni světem býti, symbolicky odlučovala se závojem nevědomky od něho a svět celý byl v nitru jejím, svět nový, vidinou prorokovaný a uskutečněný jediným teď pohledem z oka muže korunovaného hvězdami.

Vladař krajiny On ale vyšel Josefu vstříc a vedl jej do domu svého, do vysoké, zlatoskvoucí jizby, objal hosta svého a pravil: Vítán buď ten pod střechou mou, jenž spasil zemi egyptskou! Jak tento dům otevřel vrata svá, tak otvírá se ti srdce moje dokořán. Klaním se před tebou a klaním se před vůlí Faraonovou. Staniž se, jak určil se mnou.

9*

Udivil se Josef velice a odvětil: Co líbí se pánu mému a jaká jest vůle Faraonova?

Což nevíš, odpověděl vladař krajiny On, že Farao dceru mou ti dává za ženu?

Zatlouklo srdce Josefovo silně a strastně a řekl hlasem tichým a unylým: Zjev onen dívčí na okně vysoké věže, rci, pane, to byla dcera tvá? A dech uvázl mu v hrdle a slova zmírala mu na rtech.

Jak pravíš, odvětil vladař, tak i jest. A ejhle, matka její ji přivádí, by pozdravila tebe.

Asenat stála po boku matky své vysoká a ztepilá v jasu stříbrotkaného roucha a závoj plynul s temene její hlavy a otáčel se jako had kolem ní až k patám a na prsou hořela jí růže z bledého zlata. Nevýslovná sladkost a něha linula z jejího zjevu a otec její vzal ruku její a položil ji Josefovi v dlaň a pravil: Vezmi ruku tu, která posud jen bohům sloužila, a srdce, které pro ně jen bilo. Není v zemi egyptské nikoho, kdo by obrazům jejich se byl horlivěji klaněl než Asenat! Jim byl celý její život zasvěcen.

A Asenat zašeptala jako ze sna: Modlám bohů jsem se klaněla, nyní však buď ty modlou duše mé, můj pane!

Tu zbledl Josef smrtelně, zatřásl se hrůzou, pustil ruku její a vzkřikl: Mrzkostí jest klaněti se demonům a jejich obrazům! Daleko ode mne buď ta, jež nezná jméno Hospodina, boha mého!

A volal na služebníky své, by přivedli koně, aby uprchl z toho domu hříchu.

Asenat stála zničena a něma, pak ale zašeptala: Ty odcházíš a klneš mi a já tobě žehnala! Já před tebou se kořila a ty splácíš mi pohanou! Meč prošel srdcem mým a podkosena jako sloup mé pýchy, klesám v prach, bych zemřela!

Vrávorajíc odcházela, podporována hlasem lkající matkou svou. Zraky její hasly a bledost smrti pokryla jí tvář. Josef vida velkou bolest její, zaúpěl zhluboka, přistoupil k ní, položil jí lehce ruku na čelo a pravil: Žehnám ti a jsi mi drahá jako sestra má. Přece ale odcházím, neb blud tvůj odhání mě od tebe.

Hlava jeho se sklonila, slza vytryskla mu z očí a pomalu kráčel, kde koně jeho netrpělivě zemi hrabali, blíž bronzových vrat paláce.

Asenat hleděla za ním, ještě nedovedouc věřiti, že by možno bylo, že by jej na vždy ztratila. Když zmizel, šla rychle do komnaty své, roztrhla roucho své a truchlila den a noc. Nepustila ani otce ani matku před svou tvář, beze slz a bez útěchy nořila se do smrtelných muk svého zármutku. Pak ale vstala, hleděla kolem sebe na sochy bohů, jejichž zraky na ni se upíraly s tvrdostí kovu a kamene.

Cosi jako bouř zachvátilo duši její a kletba letěla jí z úst.

»Vy klamali jste mě, lžibozi,« zvolala vášnivě, »klamali jste mě a odříkám se vás! Klesejte v prach jako moje pýcha a buďte zničeni jako štěstí mé a život můj!«

A silou nadlidskou trhala je s podstavců a obrazy hřměly po dlažbě, tak že celá věž se třásla od základů, a Asenat ozbrojila se sekyrou a rozbila pádem přeražené modly na kusy a, znavena svým zuřením, vrhla se posléze na zemi mezi trosky rozkrušených soch a nesmírné prázdno zelo v ní, jako zasmušilá poušť.

»Běda mně,« zašeptala, »svět můj rozpadl se v rum, co bude se mnou teď?«

Oči její obracovaly se k velkému oknu, kterým ranní zora na ni svítila. Tu zdálo se jí náhle, že celý východ byl jediným ohromným růžovým lotosem, jenž otvíral kalich svůj, a v tom kalichu hořela nedoměrná hloub září rubínovou a z toho bezdna lila se celá mléčná dráha smaragdových a blankytných hvězd a nejkrásnější z nich letěla jako blesk bezmezným prostorem a vnořila se do zahrad pod oknem věže, a ejhle, co se hvězdou zdálo v letu, to byl nyní jinoch krásný jako sama zora a roucho jeho bylo skvělejší než blesky a mohutná křídla, jež ho byla nesla, byla azurná a světla stříbrná probíhala temným jejich azurem ustavičným záchvěvem, jako když se vody čeří. Oči jeho byly jasné a v rukou držel zlatý trs, na němž tři bílé lotosy svěží a vonné kvetly. A jako paprslek

vnikl zavřenými dveřmi tiše v komnatu a stál před Asenatou. Veleba šla z toho luzného zjevu, a poklonila se před ním a nevysvětlitelná radost jakás se v ní ozývala, i tázala se udiveně Asenat: »Kdo jsi a proč jsi vešel v komnatu mou?«

Pozvedl s úsměvem ruku, zatřásl lotosy a nejsladší vůně lila se s rosou z květů.

»Jsem poslem,« řekl pak, »a poselství moje je krásné a významné jako tyto květy. Jsou děti vláhy a tepla a proto symbolem ducha a hmoty. On, jenž od věků jest, jest duchem ohně, a vše, co je, je skrze něho. I vše, co počala pramáti vlahá země, odívá on jen tvarem určitým.«

»On?« tázala se snivě Asenat a dumavě, »kdo jest a kdo jej zná? Jest to on, jejž třikráte velký Hermes-Toth viděl ve své vidině?«

»Věděl o něm Hermes,« odvětil posel, »a ví o něm lidský duch od doby, co si je sám sebe vědom, a ví o něm jako Hermes zjevením. Všickni velcí zasvěcenci poznali jej zjevením, zahlídli jej na okamžik v jasu velké pravdy, prapravdy. Egypt jej znal v nejtajemnějším taji svatyň svých, ale pravda nepřekročila nikdy jejich práh a lid egyptský zapadl takto v kořenení se hmotě. I ty vězela jsi v bludu tom přes velká svá tušení, příliš mlhavá, ale hněv tvůj, v jehož záchvatu jsi rozbila modly, byl vnuknutím pravdy, skryté v duši tvé, nevědomě jsi se bouřila tak proti

vládě hmoty. A vláda hmoty se zhrucuje. Věz, že doba vítězství ducha už se blíží. Z pozadí věků tlačí se už národ, opovržený dnes v Egyptě, jenž rozsvítí světlo věkům budoucím, rozžaté o svatotajný plamen ve svatyních rodné země tvé, jest to lid pastýřský, lid hebrejský, z kterého pochází Josef. Bůh volí pokorné za bohatýry své a nejpokornější z pokorných bude králem světa. Jméno jeho zpívají dnes hvězdy v chorovodech svých a země uslyší to jméno, až nadejde doba. Zrodí jej Betlém městys, jehož základy dnes ještě položeny nejsou.«

Asenat sebou zachvěla, nesmírná zjeven se míhala před zrakem jejím a šeptala v úzkosti: »Pane, jak jsem hodna slyšeti tak velkou novinu? Proč vyvolil jsi mě za důvěrnici svou? Chceš mě zkrušiti velikostí zvěstí svých a odejmouti dech slabé hrudi mé?«

Zazářil na ni úsměvem dobrým a krásným a odvaha vrátila se jí v duši. Hleděla naň a posel zatřásl lotosy, a ejhle, vypadlo símě z jednoho z květů a položil je na svou dlaň a pravil: »Pohleď sem, hle, rozpůlím toto zrnko. Co vidíš mocí mou zostřeným svým zrakem v něm? Obsahuje, ještě než klíčiti začalo, už dokonale utvořené listy, úplně vyvinutý, zmenšený obraz toho, co někdy z něho vypučí a vyroste co rostlina luzná a čarovná. Proto platí tajůplný tento květ ode dávna lidem za symbol ronění se

zjevného z hlubin věčného neviditelna, za obraz věčné myšlenky věčně neviditelného božství, jevící se ve tvarech, za obraz utajeného budoucna v minoucí přítomnosti. Asenat, i ty jsi jako tento lotosový květ! V osudu tvém je jiný osud obsažen, určený od pravěků, je celý v tobě, jako v semínku toho lotosu je skryta celá luzná, čaroskvoucí, budoucí květina. Netruchli, nýbrž raduj se! Josef, spasitel země egyptské, bude chotěm tvým a z pokolení tvého zrodí se matka spasitele druhého, většího, ne pouze země egyptské, ale celého lidstva, spasitele, o kterém jsem ti pravil, že jméno jeho hvězdy v plesu zpívají! Ano, raduj se, neb z pokolení tvého vyjde matka matky-panny, z jehož života vzejde ten, jenž nový život dá všem národům světa!«

Nevýslovné blaho rozbřesklo se jako velké světlo v nitru Asenaty, posel boží ale zatřásl ještě jednou lotosy a vůně taková vycházela teď z nich, že kolem Asenaty jako oblak se sbírala a smysly její omamovala, a jako ranním šerem viděla Asenat tím vonným mrakem v hloubi nebes vidinu nejsladší: Ejhle malá, bílá, stinná komnata plná vůně a ticha se jí zjevila a tentýž posel, jenž byl s ní mluvil, stál opět tam v záři ještě bělejší než před ní, měl v rukou opět lotosové květy a lilie a klonil se před pannou tak spanilou v nebeské cudnosti, že nebyl podobu její nikdy před tím uzřel svět, a jako řada

hvězd plynula mu slova z úst: »Zdrávas Maria, plna milosti! . . .«

Asenat slyšela slova jeho až do konce a slasť taková ji plnila, že na okamžik smysly ji opustily naprosto. Když vědomí opět nabyla, nesl se stín nebeského posla zářícím vzduchem a zmizel v slunečném jasu, rozlévajícím se po šíru nebes. Asenat dotekla se v pokoře čelem země. Pak vstala blažena a vyšla z komnaty a věže, věděla, že život nový ji čeká za prahem. Cítila se býti novou bytostí. V tom rozlítla se brána bronzová a Josef vjel znova do dvora pod šumící palmy. Seskočil a spěchal k ní. Srdce jeho pudilo jej zpět do domu vladaře krajiny On, nevědomě jako kráčející ve snách byl se tam vrátil. Stál nyní před Asenatou, nevěda, kterým slovem k ní promluviti, neb síla strasti porazila jej jako němotou. Ona však v pokoře své a v slávě stop božské ledva zmizevší vidiny, krásou cudnou záříc jako hvězda bloudící blankytem, skonila hlavu svou a pravila: »Chválen buď Hospodin, tvůj bůh i můj!«

Tu poznal Josef zázračnou změnu, která se s ní byla udála, a podivem a láskou jat, poklonil se před ní, sňal korunu svou a posadil ji Asenatě na hlavu, co znamení, že ji béře za ženu.

(»Lumír« 1895.)

KUNÁLOVY OČI.

Radžagriha, město mocného a slavného krále Asoky, jehož nesmírná říše se prostírala od svahu Himalaje až na jih k horám Vindhya, od Kabulu až k ústí svaté Gangy, Radžagriha, město, po jehož ulicích někdy velký Buddha rád co žebrák bloudíval, Radžagriha, město ležící v lůně pěti příkrých hor, s nichž lesní vůně a lesní stíny se vkrádaly při zoře ranní a večerní na ruchu plné jeho náměstí, Radžagriha skvěla se nyní v plném lesku nízko už skloněného k západu slunce a podobala se v tom zářícím nimbu vidině, jak ji někdy poušť ve prázdném vzduchu lidským zrakům kouzlívá. Všechny domy zdály se vystavěny ze zarůžovělých drahokamů, všechny sady byly polité zlatem. Palác královský, čnící nad zahradami plnými bublajících vod, plnými zpěvu ptactva a šumu stromů, plál opálem, neboť dštilo nebe všechny barvy duhy na bílé jeho stěny z mramoru. Obloha byla jeden purpur, samý blankyt, samý tyrkys, samý jantar, samý topas. Oblaka

tonula v azuru, jako k slunci letící okřídlené chimery, neb kupila se v dlouhé řady jako v nekonečné průvody, jako v nesmírné theorie králů, kněží a poutníků, kráčejících k zlaté bráně západu. Měla ta oblaka všechny barvy, které kdy oko vidělo, všechny odstíny lesku a jasu, měla všechny tvary. Připomínala věru, táhnouce ze čtyř úhlů světa, ono komonstvo čtyř duchů-vládců země, kteří při zrození Buddhy sestoupili do zahrady, kde královna Maja porodivši pod stromem ležela, sestoupili tam, by svaté dítě na palankynu dovnitř paláce odnesli. Komonstvo duchů-vládců země jelo tenkráte v stříbrotkaných rouších na bílých ořích, letělo na nachových koních, mávajíc koralovými štíty, sedělo na blankytných klisnách v safírových zbrojích, hřmělo zlatými meči o zlaté pavézy, tryskajíc na žlutých hřebcích. Nádhera všech těch barev lila se nyní bílými a šedými mraky, zaplavovala obzor, pronikala vzduch a řinula se irisujícími slapy po sněžné hladině mramoru na průčelí královského domu, nořícího se z háje z palem, z palsam, z čampak a temných stromů, kapajících žluté slzy balsámu. Na terase vedle jezera, kde bíle, růžově a modře kvetoucí nenufary se tiše kolíbaly, na terase, kde tryskaly jasné vody, otevřely se bronzové dvéře pod tesanými lotosy portyka a z komnat plných stínu, chladu a vůně vystoupila Ryšja-Rakšita, nejmladší žena krále Asoky, velebného kmeta stříbrných vlasů. Ryšja-Rakšita

byla plna vděku jako zlatá liana. Kráčela pomalu, jak vonný dým se těžkým vzduchem nese. Oděv její byl prostý, jen z bílého mušelínu. Na nohou a na ramenech zvonily jí tiše prosté stříbrné kruhy. Vlastní její krása zářila nad všechny šperky z rubínů a perel.

Královna pozvedla ruku a stínila si oči, které krásné jako lotosové květy jí pod obočím snily, temném jako noc, sklenutém jak dva půlměsíce. Sladký a nyvý úsměv nachových rtů objevil poněkud zuby její, bílé jako jasmín. Zraky její bloudily pátravě za domy města Radžagrihy, směrem k temnému lesu Nigrodha. V stínu toho lesa, v hloubi sluje, žil vzdálen hluku, vzdálen lesku, vzdálen slávy Kunála, nejmladší syn krále Asoky. Žil tam život svatý, plný rozjímání, plný odříkání, ve společnosti moudrých poustevníků, žil tam v sladkém, tichém štěstí s mladou ženou svojí Pradžápaty, která z lůna bohatství a pychu s ním ráda odešla do hvozdu mezi cedry a mezi antilopy hor. Král Asoka volal syna svého Kunála do města, a proto stála Ryšja-Rakšita na terase a zírala touhy plna do dálí, neb milovala syna svého chotě šíleně, vášnivě, hříšně a kletě.

Teď zachvěla se mocně, spatřila vířící prach na silnici blízko městské brány, to jel Kunála, poznala temné koně poslů královských, kteří jej doprovázeli. Oči její se zavřely na chvilku, ruce jí klesly a dýchala těžce. Vešla pomalu zpět do své komnaty a

zavolala věrnou svou, oddanou, slepě poslouchající důvěrnici. »Jdi,« pravila tiše, »jdi a vyhledej knížete Kunálu, přijíždějícího právě do paláce. Stůj v stínu chodeb a čekej, až vyjde ze síně krále, mého pána. Nepozorovaně přibliž se knížeti a pověz mu, že na něj čekám v zahradě. Přiveď jej, víš, kde na večer ráda dlívám. Řekni mu, že mám zprávu důležitou pro něho, důležitou pro mě. Dovolávám se v nesnázi jeho pomoci.«

Když v zahradách panoval už chlad a když se šero už rozkládalo pod stromy, odpočívala královna Ryšja-Rakšita na sedadle ze slonové kosti, stojícím pod klenbou kvetoucích granátů. Stříbrokmitné její závoje vlekly se po hustém pažitu a po koberci, na němž lůžko její stálo; kolem bublaly skryté vody v travách, v dáli byl vidět palác mezi rozstouplými stromy a nad ním tonul v blednoucím už nebi stříbrný půlměsíc a třásly se tam velké, bílé hvězdy. Ryšja-Rakšita byla bledá a oči její hořely horečně. Ze závojů a rouch královniných vycházely silné vůně, těžké, omamující jako kouzla, rozčilující jako jedy. Za ní stály a kolem pod stromy seděly krásné dívky, zpívaly sborem staré zpěvy, dýšící rozkoší a něhou. Dlouhé úzké jejich ruce, jiskřící se drahokamy prstenů, loudily mystické rhythmy ze vzdychajících, plačících a jásajících strun různých nástrojů. Nepřestaly dívky zpívati a hráti, když se kníže Kunála zjevil a zaražen se zastavil. Chtěl pootevřít

úst, ale královna mu kynula, by nepřerušil hudbu, která se zdála, že ji hluboce dojímá, neb oči její, planoucí tak divně, byly vlhké. Kunála sklopil zraky na trávník, mlčel a lehký ruměnec mu přelítl tvář. Dívky zpívaly právě takto:

»Všemocný Kamo, bože lásky, zdráv buď, zdráv! Cítíme v srdcích žhavý tvůj plamen! Cítíme ostří krutého hrotu! Cítíme cos jak uštknutí hada! Bol ten jest sladký však! Zdráv buď, zdráv!«

»Kamo, před tebou bijeme čelem mateřskou zem! Květy a polibky pokrýváme oltář tvůj, sladký ó bože! Po boku tvém kráčí družka tvá, Rozkoš! Je smavá a sotva že purpurovým lemem vlekoucích rouch svou opojnou kryje nahotu bujnou!«

»Nad tebou, Kámo, vlaje nachový prapor, vášně to plamen, jenž šlehá až k nebi, kde s azuru třesoucí smetá hvězdy. Na cestách tvých tisíce klokotá ptáků, nyjících láskou, milostí mroucích!«

»Odevšad šípy a hroty tvé prší, jsou z ohně, však ovité svěžími květy!«

»Rozkoš nás jímá, do srdcí nám vniká, působí zmatek a bouří nám smysly! Divoká žádost nám burácí tělem! Šíleně tlukou nám tepny, ó Kámo, zmíráme zpity přesladkým tvým jedem!«

Tak zpívaly dívky. Oči jim planuly, rty jejich se třásly, hlasy jejich zmíraly jako

vzlykem, prsty jejich trhaly křečovitě struny, které se lkáti zdály. Vzduch třásl se nyvým větrem, stromy chvěly se jako vzrušenými pudy. Vše zdálo se jako pod čarem boha, jehož chválu dívky právě dozpívaly, jen Kunála stál klidný a nepohnutý. Ruměnec studu byl zmizel a čelo jeho kabonilo se lehce poplašenou nevolí. Ryšja Rakšita sebou pohnula, ale posuňky její byly jako ztrnulé. Pozvedla pomalu, jako ve snu, velkou kytici, ležící jí na klíně, kytici z květů ketásy, jejíž opojná vůně pudí k lásce a zbouzí zdřimlé smysly. Vůně ta vnikla knížeti v čich, avšak nepodlehl tomu dráždidlu. Zůstal kliden a pravil posléze: »Ty volala's mě, královno. Co na mně žádáš?«

»Především úsměv,« odtušila, hledíc nyvě na krásného muže. »Jak jsi vážný, jak přísný! V tvém stáří, ó Kunálo, je vážnost pošetilostí, přísnost hříchem!«

Kunála neodpověděl. Královna vstala.

»Odíváš se jako poustevník,« pravila, »jsi bez ozdob, beze šperků, beze zbraně. Vezmi aspoň tento věnec!«

Vzala girlandu ze zlatých květů čampaky a ovinula jí volně krásné, táhlé hrdlo zamlklého knížete. Zadívala se v zraky jeho a pravila posléze:

»Můj synu, oči tvoje jsou divukrásné jako ony ptáka kunály, jehož jméno ti proto také dali.«

Kunála byl překvapen, zamyslil se pak a pravil: »Oko! Čím jest oko? Ničím, jako celé tělo.«

»Ničím?« zvolala. »Je čarem! Podmaňuje duši, bouří krev! Je mocné jako kterýkoliv z bohů!«

Ňadra její se mocně dmula a slova její zmírala v nyvém šepotu.

»Byl jednou světec,« odpověděl Kunála, »mladý a krásný. Hříšné jedné ženě zdály se oči jeho hvězdami. Vzplanula nečistou k němu láskou. Ulekl se světec, když mu vášeň svou vyznala. I zželelo se mu ženy a hněval se na své zraky, že ji vábily k hříchu. Vyrval své oko, ukázal je ženě a pravil: Zdá se ti ještě krásné?«

Mezi touto rozmluvou byly se dívky vzdálily a královna a kníže Kunála stáli sami pod šeptajícími stromy. Ryšja Rakšita zakryla si tvář a zachvěla se.

»Jest hrozné, cos právě pověděl,« řekla. Pak usmála se vábně, přistoupila k němu blíž a pravila:

»Domníváš se, Kunálo, že oči tvoje krásné mě vábí k hříchu?«

»Buď myšlenka tak urážející tebe a tak pošetilá, kdyby povstala ve mně, daleko mé duše,« odvětil Kunála. »Mluvil jsem pouze o pomíjelivosti všeho, co je zemské, o klamu našich smyslů.«

Královna se zamlčela. Hleděla vzhůru k stříbrnému měsíci, plujícímu nad palácem,

10*

jejž koupal svým bledým světlem. Naslouchala šumu větru v travách a stromech, bublání vod a nejvíce tlukotu svého vášnivého srdce. Pojednou učinila odhodlaně krok, jala Kunálu za ruku a řekla vášnivě: »Ach, ony mě vábí, vábí ty čaroplné tvoje oči, věz to tedy! Nech mě je celovat a pak mě třeba usmrť!«

Rty její blížily se jeho zrakům. Kunála zbledl smrtelně. Ruka jeho bránila královně, aby se docela nepřiblížila.

»Matko!« řekl tiše.

»Muži plachý,« řekla, »miluji tě! Miluji tě! Výčitka tvoje neutlumí plamen v těchto ňadrech!«

A polo omdlévajíc, padla mu na srdce. Jemně, ale pevně vzal ji kolem pasu a odnesl ji k lůžku ze slonové kosti. Položil ji na polštáře a odcházel pomalu a smutně. Královna ze vztýčila. Stála jako zkamenělá, nesnažila se ho zadržet, nesnažila se jej volati. Když zmizel mezi stromy, zazněl však jediný, divoký, hrozný její výkřik za ním. Pak klesla zpět na lůžko, kde bez pohybu sedět zůstala.

»Ty's pohrdl mnou!« šeptala. »Kunálo, běda tobě! Zhubí tě plamen mého prokletí!«

Na nejzazším konci sadů královských, daleko od paláce, rostl bambusový háj, navštěvovaný pouze ptactvem. Třásl se nyní ve svitu měsíce. Kunála obrátil tam své kroky. Když přišel na samý lem, vynořila se tam

jako z oblaku, jako z oblaku zeleného, kterému se podobal podrost bambusový, světlá postava, ztepilá a krásná. Byla to Pradžápaty, žena Kunálova, luzná ve svém mládí jako polorozkvetlý lotos, tichá jako luna, snivá jako pták. Kráčela, jako když labuť pluje. Úsměv její byl jako vůně růže. Položila hlavu na jeho prsa, hleděla v jeho oči, jako když hvězdy svítí, a tiché šumění bambusů a klokot slavíkův nebyly sladší, než hlas její, když na přivítanou zašeptala: »Můj milený!«

Kunála mlčel, překrásné, temné, hluboké jeho oči jevily skrytý jeho smutek. Pradžápaty položila mu vzdušnou svou ruku na čelo, jakoby stín odtamtud plašit chtěla.

»Co rmoutí duši tvou?« tázala se vážně.

»Pradžápaty,« řekl za chvíli Kunála, »nevrátíme se více pod pravěké stromy háje Nigrodhy?«

»Líbí-li se ti, pane mého srdce, zůstati zde, nuž, zůstanem,« řekla klidně, svěsivši na chvilku hlavu.

»A netoužíš zpět do stinné naší sluje, v ticho lesů, k jasným vodám, kde se brodí laňky?«

»Kde ty jsi,« odvětila snivě, »tam dlí moje srdce, tam tíhne moje touha. Pravda, palác a město jsou plny hluku. Zavru však sluch svůj a nebudu slyšet než hudbu tvého hlasu.«

»Pradžápaty,« řekl Kunála, »nezůstaneme zde. Půjdem daleko odsud, velmi daleko,

mezi lid cizí, do světa cizího, který bude ti snad pouští.«

»Můj svět jsi ty,« šeptala, »a nikde nebudu v poušti, nikde v cizině, kde budu s tebou.«

Políbil ji lehce na čelo a v krásných jeho očích začalo svítat.

»Pradžápaty,« řekl polohlasem, »nebudeš se tázati, proč odsud prchám, proč hledám nejzazší končiny říše?«

»Nač bych se tázala?« odvětila. »Řekl bys mi příčinu sám, kdybys věděl, že to dobře, abych ji věděla. Kdy půjdeme?«

»Zítra,« řekl Kunála a ruku v ruce kráčeli tiše šepotavou zahradou, jako dva světlé zjevy k paláci.

Toho večera ještě pravil Kunála svému otci, králi Asokovi: »Volal's mě před svou tvář, volal's mě ze samot a snů a pravil's mi, že nechceš, bych žil pouze svému rozjímání a tichému svému štěstí. Žádáš na mně, bych bral podílu v starostech o nesmírnou tvou říš. Sluší mi poslechnout. Mám však prosbu, která se shoduje úplně s tvým přáním. Vyplníš ji?«

Král Asoka hleděl s vroucí láskou na svého syna, jehož divukrásné oči mu připomínaly ony jeho matky, která už dávno byla odešla ze světa klamů a bolestí.

»Každé tvoje přání ti vyplním,« řekl v hlubokém dojmutí. »Co tedy žádáš?«

»Pošli mě do města Takšasily,« odvětil Kunála. »Náměstek tvůj tam zemřel. Svědomitě, spravedlivě a s láskou budu za tebe kraj onen spravovat. Slibuji ti slavně.«

»Prcháš ode mne tak daleko, tak daleko!« zvolal smutně dotknut král. »Slíbil jsem však a měj si svoji vůli.«

Po odjezdu knížete Kunály byl král Asoka hluboce zarmoucen. Loučil se bolestně se svým synem a nad to stonala královna Ryšja-Rakšita tak povážlivě, že se o žití její obával. Uzdravila se sice, ale hynula jakousi nevysvětlitelnou truchlivostí. Oči její byly strašidelně veliké a tvář její bledá, na rtech měla stále trpký úsměv, trapně dojímavý. Král Asoka miloval ji silnou vášní kmeta, držícího se křečovitě své lásky jako podmínky prchajícího už života, jako posledního paprsku, osvěcujícího smutek, poušť a prázdno pozdního stáří. Marně snažil se sladší úsměv na její tváři zbouzeti, marně snažil se o jediný vděčný pohled z jejího oka za všechnu lásku svou a péči. Jednou vedl ji zahradou a přišli takto k místu, kde byla Ryšja-Rakšita posledně rozmlouvala s Kunálou. Přemožena tou upomínkou, klesala královna polo omdlelá pod strom. Král Asoka zadržel ji a zvolal:

»Mluv, co tě rmoutí, co tě tíží, co tě ničí! Jsem mocný, jako nikdo na zemi, což není prostředku proti tvému bolu?«

»Jen láska,« šeptala, polonevědoma, co mluví.

»Což nedokázal jsem ti lásku svou?« odvětil král, »jest nějakého přání tvého, jemuž bych nevyhověl? Žádej ode mne vše, i to, co myslíš, že je nemožné, a uvidíš!«

Tu zarděla se Ryšja-Rakšita prudkostí bouře své zatajené vášně a zbledla na to smrtelně. V duši její to volalo: »Dej mi oči tvého syna Kunály! Ty čarovné oči! Vytrhni je jako hvězdy z nebes klenby a dej mi je!« Jen s největším napnutím všech sil potlačila šílený ten výkřik. Pak blesklo cos příšerně jejím mozkem. Zamlčevši se chvíli, kouzlila lživý úsměv na své rty a začala lichotivým hlasem mluviti.

»Pane,« řekla,« mluvíš se mnou jako s dítětem, a to mě bolí. Nemiluji tě jako dcera svého otce, miluji tě jako žena svého muže miluje. Chceš, abych na tobě žádala vzácné dary, to dělá však rozmařilé dítě nebo lakotná záletnice. Věz to, že mě nepovažuješ za to, co vskutku jsem, nýbrž za hříčku, ano, třeba za drahou, milou, ale přece jen za hříčku, toť jest ta jediná příčina všeho mého smutku a strádání.«

Král Asoka naslouchal udiveně a pak tázal se: »Jak dokážu ti opak tvého tvrzení?«

Tulila se k němu, oči její hleděly téměř blouznivě v jeho zraky a krásné její ruce hladily jeho čelo a stříbrolesklé jeho vlasy. Na zlatém řetěze visela králi pečeť ze slo-

nové kosti, starý, vzácně vyřezávaný skvost velkého významu, neboť byla symbolem jeho všemohoucnosti. Otisk té pečeti znamenal nejvyšší vůli královu. Listina s tou pečetí byla neodvolatelná. Kde pečeť ona se vyskytla, tam poslouchal každý slepě.

Tenké prsty mladé ženy svezly se pomalu s čela s temene hlavy krále Asoky k tomu významnému skvostu, přitiskla ho Ryšja-Rakšita úctyplně ke rtům, na čelo, na srdce a pak pravila:

»Dokaž mi svou důvěru, dokaž mi svou vážnost, dokaž mi svou lásku! Učiň mě strážkyní té pečetě. Vím, co znamená, vím tedy, co žádám. Nejsem-li největší důvěry tvé hodna, nejsem také hodna býti ženou tvou.«

Král Asoka se zarazil. Ryšja-Rakšita stála nyní před ním, hrdá a bledá, oči její svítily vážně a rty její jevily přísnost. Byla krásnější než kdy a oděna jakousi důstojností, jakou král Asoka nebyl nikdy před tím u ní viděl. V slabé této chvíli podlehl jindy tak silný kmet. S úsměvem sňal zlatý řetěz a pověsil královskou pečeť na hrdlo vítězoslavné Ryšjy-Rakšity. Choroba její zmizela ihned jako čarem a oči její šlehaly požáry.

II.

Nikdy neznalo město Takšasila blaženějších dnů, než tenkráte, když je spravoval, Kunála jménem krále Asoky. Spravedlnost

jeho byla brzy příslovím, sladkost jeho mluvy, ušlechtilost jeho mravů získala mu všechna srdce a krásné jeho, vždy tak vážné, vždy tak láskyplné zraky byly čarem, kterému nikdo neodolal. Slunce na nebi nebylo vítanější než lepá jeho, vysoká, ztepilá postava, než luzná, něhyplná, tiše majestátní jeho tvář. Ukázal-li se na ulicích a náměstích, sbíhaly se děti a líbaly lem jeho roucha, ženy házely mu květy pod nohy a mužové vznášeli proti němu ruce vítající a žehnající. Oděn v žluté roucho žebráků, sedával často na prahu chudých domů a rozmlouval s ubohými a prostými, lije slova útěchy a lásky v jejich srdce. Hlásal všude a vždy v chatách i v palácích svaté učení Buddhovo, a símě jeho slov vzcházelo požehnaně k bohaté žni. Často vídali jej kráčeti s Pradžápaty, tiše a krásně, jak měsíc po nebi s družnou, jasnou hvězdou kráčí. Pouhý jejich zjev dojímal a těšil. Často vídali jej sedět v kruhu moudrých mužů, rozjímajících o záhadách života, světa a všeho bytí. Naslouchali jeho slovům a posvátný mír linul jim vždy do prahnoucích po pravdě duší. Posvátný ten mír linul též z jeho skutků, z jeho jednání a z jeho příkladu. Celá Takšasila byla přítomností jeho jako zaplavena blahem a požehnáním. Tak uplynulo více než rok.

Jednoho večera seděl Kunála pod stromy šumícími na náměstí před palácem královským. Mnoho vzácných a moudrých mužů

z lidu, mnoho hodnostářů bylo tenkráte v jeho společnosti a pohružovali se v proud míruplných, nadšených jeho řečí. Pradžápaty, ponořena v jeho pohled, stála opodál. Tu zazněly znenadání rušivé kroky blížících se koňů a brzy dojel k samému paláci průvod skvělých ozbrojenců. Seskočili s koňů a jeden z nich šel přímo ke knížeti, poklonil se hluboce a hlásil se co posel krále Asoky.

»Jedeš přímo z Radžagrihy?« tázal se Kunála.

»Ano,« řekl posel, »a nesu králův rozkaz.«

Vyňal z hedbávu velkou listinu, vonící sandalem, opatřenou známou pečetí krále Asoky. Kunála políbil úctyplně list svého otce a rozevřel jej. Když ho přečetl, jevilo se velké udivení na jeho tváři, pak hluboký jakýsi smutek. Zavrtěl hlavou, pak pravil poslovi:

»Vše, co jest lidské, je podrobeno klamu a omylu. Čta, nevěřím svým zrakům. Znáš obsah listiny, kterou mi přinášíš?«

»Znám,« odpověděl posel a svěsil hlavu. »Znám a truchlím nad tím obsahem.«

Tu přistoupila polekána Pradžápaty a pravila:

»Smím věděti, co král Asoka žádá?«

»Král nepovažuje mě více za svého syna,« řekl Kunála. »Zde, ženo moje, čti. Zdá se mi, že zrak můj mě neklamal, neb vidím slzu v očích posla, jenž obsah toho listu zná.«

Pradžápaty vzala list a čtla. Výkřik vydral se jí z úst a padla zničena na dlažbu. Kunála zdvihl ji a přivinul ji k prsům. Když cítila srdce jeho na svém tlouci, vrátila se k životu. Vytrhla se však z náruči svého muže, pozvedla ruce prosebně k přítomným a zvolala vášnivě: »Slyšte mě všickni a pomozte mi zachrániti Kunálu! Chopte se zbraně a chraňte toho, jenž dobrý jako slunce vás všechny hříval teplým svým úsměvem lásky! Král Asoka stal se tygrem! Víte, co žádá? Více než život svého syna! Chce přejasné, divukrásné světlo těch hvězdných zraků, které se na vás nyní zpod čela knížete Kunály dívají! Slyšíte mě? V tom listu je to psáno! Král Asoka rozkazuje, byste vytrhli jeho synu Kunálovi po katovsku oči! Chopte se zbraně! Pomoc, pomoc, pomoc!«

Bledost smrtelná kryla její tváře, ale nebyla tak zsinalá jako všickni ti, již ji takto mluviti slyšeli. Obráceni v sloup úžasem, nepohnuli sebou, jen temné výkřiky vycházely některým z úst. Tu ozval se Kunála a pravil: »Pradžápaty, jako dříve svým zrakům, tak věřím nyní s tíží jen svému sluchu! Vášeň tvoje mě naplňuje smutkem. Zapomínáš učení toho, jejž svět nazývá pánem Dokonalým? Ženo, jsi to ty, která sedávala v kruhu moudrých a dýchala jejich Buddhou nadšená slova pod šumícími stromy v háji Nigrodha? Jsi to ty, na niž hleděl jsem v důvěře a o níž jsem si pravíval: ona porozuměla a chápe?«

Pradžápaty přemáhala se mocně.

»Odpusť, odpusť,« šeptala. »Ale proč nežádá král raději muka moje než tvá?« a skrývala si tvář, by neviděl její pláč; ale slzy její tekly hojně tenkými, dlouhymi prsty. Kunála přitáhl ji na svá prsa a položil jí ruce na hlavu. Pradžápaty přestala plakat, ruce jí klesly po bok, hleděla mu v oči s úsměvem plným nejhlubší bolesti, ale též největšího odříkání. Usmál se na ni, pak obrátil se k mužům stojícím kolem a pravil: »Můj otec, král Asoka, káže, abyste mi vyrvali oči. Zajisté že zasluhuji trest ten, jenž se vám zdá krutým. Nejsem si vědom viny, ale paměť lidská je tak slabá! Což vím, co jsem spáchal v životě předešlém, než jsem se narodil co dědic království Magadhy? Jděte domů, bratří. Zítra ráno přijďte opět a v tváři obyvatelstva celého města vyplní se rozkaz vašeho krále.«

Nesmírný nářek všech přítomných byl odpovědí na tato slova a volali na králevice: »Jsi beze hříchů! Jsi svatý jako Buddha!«

Ruměnec přelétl mu tvář.

»Proč raníte duši mou chválou nezaslouženou?« tázal se jich. »Pravil jsem vám, že nutno podrobiti se vůli mého otce. Poslechnouti otce jest povinností. Chcete mě svádět, abych hřešil a tak dvojnásobně zasluhoval trest, za hřích nevědomý i vědomý?«

Mlčeli zmateni, ale Kunála vzal tiše ženu svou za ruku a kráčeli spolu smutně do paláce.

Město se bouřilo, když hrozná zpráva o rozkazu krále Asoky se šířila ulicemi, a ráno, když Kunála při východu slunce vyšel z domu, doprovázen věrnou ženou svou, bylo náměstí a všechny ohromné prostory kolem paláce pravým mořem lidí. Z vlnících se davů vycházel divoký hukot zpoury, a když vysoká, ušlechtilá postava Kunálova, polita růžovým svitem slunce, tak klidná a vznešená před zraky celého města stála, když viděli tu pokornou, ale pevnou odhodlanost snášeti nepravost, tu vypukli všickni do pláče a srdcejímající nářek nesl se k ranním nebesům.

Kunála obrátil se k služebníkům svého otce a pravil jim: »Zde jsem. Jednejte, jak vám přikázáno. Odsouzen, dostavil jsem se k pokutě.«

Nikdo z nich sebou nehnul. Kunála učinil jim krok blíže a prosil: »Neprodlužujte moje muka!«

Tu ozval se nejstarší z nich jmenem všech.

»Pane,« pravil, nikdo z nás nebude tvým katem. Ať král Asoka nás trestá, avšak neuposlechnem. Zahyneme raděj všickni.«

Prosby Kunálovy byly marny, obrátil se tedy k davu a pravil: »Služebníci mého otce vzdorují. Dejte vy jim tedy příklad. Král Asoka kupil po celý věk dobrodiní na vaše hlavy a chcete mu splácet nevděkem? Zde jsem a prosím, byste poslechli.«

Divoká bouře byla odpovědí, jedním hrdlem řvalo to moře lidí: »Nikdy! Nikdy!«

Kunála pravil smutně, když nastalo opět ticho:

»Co je lidská velikost? Král Asoka, tak mocný a tak slavný, nenašel mezi vámi jediného přítele. Zapomínáte všickni, co vaší povinností. Rozkaz mého otce však splněn býti musí. Co mám si počnouti? Nutíte mě, bych utekl se k lakotě lidské.«

Rozevřel žluté roucho žebráka, jímž oděn byl, a zjevila se zlatá hřivna na jeho hrdle, osazená smaragdy a perlami. Byla to památka na zemřelou matku. Nosil ji vždy pod rouchem, by viděna nebyla, neb nenáviděl lesk kamenů a zlata. Sňal nyní ten vzácný skvost a pravil: »Zde odměna tomu, jenž vůli mého otce vyplní.«

Hluboké panovalo ticho, nikdo sebou nepohnul, jediný však člověk, z opovržené vrstvy čándálů, ohyzdný a temný, vyskytl se v davu a ten vztáhl ruku po lesknoucí se hříčce. Přikročil ke knížeti, který mu pověsil skvost kolem hrdla a pravil: »Odpusť mi, drahý bratře, že tě svádím zlatem! Duše tvoje temná, však vina tvoje proto malá. Šlapali tě v bláto ti, kteří uznávají vrstev. Buddha znal jen lidi. Buď moje krev tou vláhou, z které v tobě vzejde něžný květ smilování. Zde vezmi polibek míru.« A dotekl se rty nízkého čela svého kata.

Ten, tupý a necitelný, vrhl se však

s nožem na svou oběť a vybodl rázem čarokrásné oko Kunálovo. Výkřik hrůzy zazněl k nebi a Pradžápaty klesla k nohám svého muže a objala, bledá, však beze slova, beze slzy, jeho kolena. Z rány knížete kapala temná krev a lila se pomalu po jeho tváři. Kat položil mu oko na dlaň a Kunála pravil ženě své: »Hleď, beztvárná ta věc ze svalů a krve nevnímá více světla, ani barev, předměty pro ni nejsou více. Ó bloudové, již praví: Oko, to jsem já!«

Ale Pradžápaty vidouc krvavý, prázdný důlek, z kterého někdy zdroj světla se líval, vyrazila ze sebe divoký výkřik tak nesmírné bolesti, že všickni, kdo ho slyšeli, zalomili rukama.

Kunála dojmut, zdvihl ji k svému srdci a pravil: »Můj čarokrásný lotose! Utiš se! Vše mine na tom světě klamů! Pro nikoho žádné zde není jistoty! Jsou zraky moje výjimkou? Jak vše, tak i ony bez ceny. To nejlepší, co mi poskytnouti mohly, to mi již poskytly. Díky jim, poznal jsem, že vše pomíjející na zemi, že vše v jiné podstatě, než jak ony to ukazují!«

Pradžápaty, přemáhajíc se nadlidsky, usmála se nyní slabě a zašeptala: »Vždyť nepláču!«

Kunála obrátil se k svému katu.

»Příteli,« pravil, »čiň celou svou povinnost.«

Netvor onen vrhl se po druhé na kní-

žete, mávaje nožem, a v okamžiku byl Kunála tedy úplně beze zraků. Mlčel. Slabost tělesná jej schvátila a vrávoral. Pradžápaty položila mu obě dlaně na rány, zavřela oči, z kterých kanuly nyní slzy, nyní, když je Kunala už vidět nemohl. Dotknutím své ženy vzpamatoval se kníže a pravil: — »Jsem slep. Ve mně však jest světlo jasnější toho, které pro mě shaslo. Jsem svržen s výše, svržen s toho, co lidé obyčejně nazývají výší. Jsem nešťasten? Nejsem! Za lidským blahem kráčí vždy lítost a bolest. Ve mně však otvírá se oko moudrosti, září ve mně zákon a učení dokonalého Buddhy. Tím získal jsem tu pravou velikost, to blaho, které potírá všechen bol a všechnu lítost. Nejsem více synem krále Asoky, ale za to synem vznešeného krále pravdy. Jednu říš jsem pozbyl: tu, v níž za leskem a slávou bydlí bol a trud, vešel jsem v říš druhou, v tu, kde bol a trud už přestává.«

Chtěl odejíti, ale krok jeho byl nejistý a nevěděl, kterým směrem se bráti. Hmatal před sebe a tu potkaly ruce jeho ruku něžnou, ruku měkkou, milující, ruku luzné i ve svém bolu Pradžápaty.

»Jsem berla tvá,« šeptala mu žena a tvář její svítila nebeským světlem. Neviděl ten jas, ale cítil ho v duši.

»Jsme žebráci,« pravil s krásným úsměvem, »žebrákem byl též Buddha, naše světlo. Raduj se se mnou, Pradžápaty.«

»Raduji se s tebou,« řekla sladce a tiše, a úsměv její byl krásnější než svit hvězdy. Vzala svůj závoj a zavázala mu temné důlky vyloupaných očí. Všecko ustupovalo jim nyní z cesty, všecko padalo na tvář před majestátem toho neštěstí a před velikostí toho odříkání. Jediná temná postava vztyčila se před odcházejícím Kunálou. Byl to nešťastný jeho kat. V duši toho lidmi zavrženého začalo se rozednívat. Nesmírná lítost zachvátila bytost jeho a zatřásla jí až v jejích základech. Odhodil zlatou hříčku, která jej byla svedla, rval si vlasy, vrhl sebou na zem, válel se u nohou osleperého knížete.

»Ty žehnáš všem!« zvolal. »Vyřkni však též kletbu! Jsem tvůj kat!«

»Já políbil tě v čelo, bratře,« odpověděl Kunála a snažil se jej z prachu zdvihat. Nešťastník líbal lem roucha vznešeného trpitele.

»Chápu tě konečně!« zvolal. »Probudil's mou duši. Beze svého hříchu byl bych tup po celé žití. Utrpení moje jest mou spásou. Jdu do pouště a budu tebe hoden! Po té půjdu cestě, kterou's mi ukázal!«

Kunála jej objal. Ohyzdná tvář nebohého kata jevila teď náhle skrytou krásu svou. Co jí prokmitávalo, byla zář z dřímoty se probouzející jeho duše. — Odcházel a Kunála kráčel dále. Ale ještě jednou zastavil jej někdo. Byl to posel, jenž králův osudný rozkaz byl do Takšasily přinesl.

»Kunálo, pane můj,« pravil, »věz pravdu celou. Původcem tvé bídy a tvého pádu jest královna Ryšja-Rakšita.«

»Nechť žije v blahu a štěstí dlouho ta, jejímž přičiněním moje spása vzešla,« odpověděl Kunála, a pomalu, veden ženou svou, vyšel z paláce a města.

III.

Svět velkého blaha, netušeného těmi, již lpí na prázdnotě všedního klamu, otvíral se slepému žebráku a blouznivě mu oddané, věrné, luzné ženě. Žili jako Buddha a jako ti, již mu sledují v pravdě. Meškali v samotách pod šumícími stromy, sedali u tekoucích vod, spali v hlubokých slujích, a všude, bdícím a spícím, otvíraly se jim bezedné ráje myšlenek. Rozmlouvali spolu o věcech věčných, o dobru a kráse a poznali, že vlastně bolů nebylo. Někdy seděli po hodiny mlčky vedle sebe, slov jim třeba nebylo, duše jejich byly tak úzce spojeny, že jako dvě do sebe ústící řeky jedním valem do moře prabytí padaly. Velké nirvana jímalo je v takových okamžicích už za života pozemského v nesmírnost své bezedné blaženosti!

Těl svých zapomínali vůbec, kanoucí rosa je kojila, planý některý plod byl jim dostatečným pokrmem. Pradžápaty nelitovala už ani slepoty svého muže. Světlo záhrobní

11*

a nadvěcné plnilo tak i její duši, že světla slunečního téměř zapomínala.

Kunála a Pradžápaty byly by nejraději už ani nevyšli z lesů a samot mezi lidi, byli by zanechali společnosti lidské, zaměnivše ji za společnost stromů a zdrojů, antilop a ptáků. Ale slitování s lidmi je vedlo mezi tyto zpět. Vždyť mnozí žili v temnotě a v hříchu, nevěděli ani o spáse, kterou Buddha přinesl světu, a těm přinášeli útěchu a těm přinášeli světla.

Kunála a Pradžápaty bloudili tedy širým královstvím Asokovým a zavítali občas do měst a vesnic. Tam všudy hlásal Kunála velkou zvěst o léku proti znovuzrození na zemi, tom místě bídy a smrti, bolesti a smutku. Kunála mluvil všudy o Buddhovi a jeho učení a mnohdy pohnul zatvrzelá srdce vroucími zpěvy, když slovo mluvené nevnikalo do jejich nitra. Zpěv jeho byl vždy kouzlem mocným. Všechna krása, snivost, všechen jas a všechna hloub ztracených jeho zraků zdály se, že přešly v čarozvuk jeho hlasu, kterému nikdo neodolal. Kunála stal se takto velkým vítězem nad hříchem jiných. Kdo jej viděl, opírajícího se o rámě jeho ženy, luzné a bledé, tiché a zářící jako měsíc, kdo jej slyšel nadpozemsky nadšeného, otvíral mu nejen sluchu, ale celou duši dokořán, a slova jeho padala do srdce jako semena rozsévače do brázd temné matky země, kde klíčila a rostla v utěšené osení.

Tak putoval Kunála širým královstvím svého otce, svého otce, který se rmoutil nad jeho zmizením, netuše, co s ním se bylo stalo, neboť povedlo se královně Ryšje-Rakšitě skrýti podvod svůj a neslýchaně krvavou pomstu. Král Asoka měl v příkrých, vysokých, lesnatých horách starý dům, vytesaný celý z tvrdé, šedé skály, čnící nad spícím jezerem. Průčelí shlížející se na jedné straně ve vodách a chmuřící se na druhé nad velkými, vlhkými, nesmírným množstvím květů pestřícími se lukami, byl od základu k vrcholku pokryt vytesanými obrazy dávných bohů, dávných bohatýrů a dávných světců. Kdykoli se mu líbilo uniknouti hluku svého dvora, utekl se tam se svými věrnými a se svou ženou Ryšjou-Rakšitou. Dlelť nyní v tom paláci po delší čas, truchle o svého syna Kunálu.

Jednoho večera sešlo se tam velké množství okolního lidu ze skrytých v lesích vesnic. Žádali v prostoře své uviděti tvář svého krále, jehožto nebyli nikdy spatřili. Asoka jim rád vyhověl. Ukázal se na výklenku nad vchodem domu, vyjda ze stínu komnaty. Stál mezi vytesanými slovy, maje nad hlavou kamenný obraz nesmírného orla. Královna Ryšja-Rakšita stála mu po boku ve svých dlouhých, sněhobílých závojích, vlajících večerním vánkem. Byla tak spanilá v mládí svém, jako král velebný ve své kmetské důstojnosti. Asoka vítal své hosty a prosil pak, by se dali častovat. Rozložili se na měkkém pa-

žitu, sluhové královi roznášeli pokrmy a nápoje. Král a jeho žena nevrátili se do komnaty. Stáli poněkud v stínu dveří, ale tak, že byli přece všemi viděni, kteří zraků na výklenek nad vytesaným portykem domu vznášeli. Královi lahodil ten obraz míru a hlubokého ticha. Se zálibou hleděl na kvetoucí louku, na strmící v pozadí hory, na zlaté, nachem západu skvoucí se nebe. Tu spatřil náhle na obzoru překvapující obraz: na vrcholu mírného pahrbku zjevil se vysoký, ztepilý muž ušlechtilé postavy, chůze jeho rovnala se rhytmu majestátně se vlnící básně. Po boku jeho vznášela se žena, jako hvězda v hloubi noci tone. Nastávající soumrak zastíral jim tváře jako mystickým závojem, ale každý, kdo je viděl kráčet, tušil hned, že vznešená krása na těch lících dlí. Teď sestupovali se svahu. Žena šla napřed a vedla muže za ruku, pečlivě jako matka dítě.

»Slepec, slepec!« ozývaly se na louce hlasy a nastal šum.

Byl to Kunála a Pradžápaty.

»Slyším cos jak hučení vod,« řekl Kunála. »Kde jsme?«

»Vidím dům politý zlatem slunce,« odpověděla Pradžápaty. »V stínu nad portikem stojí kmet, s ním mladá žena. Snad to jeho dcera. Dole je množství lidí. Všickni upírají na nás zraky. Dej slovům svým křídla, aby doletěla v hloubi jejich duší.«

Pomalu sešli s pahrbku, jako stíny nesli se tiše kolem domu a zastavili se pod vývýklenkem portálu.

Sladce šeptal vedle domu cedr, sladce zazněly struny nástroje v rukou slepce Kunaly, ale nejsladší nade vše byl jeho jasný a přece hluboký hlas, když takto zazpíval:

»Vy všickni, kteří nyní v soustrasti na bezezraký můj hledíte obličej, ó vězte, že po zraku netoužím, neb hledám pravdu, kterou těla zrak nám dáti nemůže! Zrak vnitřní vede k ní: V nás celý svět a mimo nás jen klam. Jest bytost lidí v jejich smýšlení. Kde mysl nízká, bolest sleduje, jak kolo sleduje kroku zapřaženého soumara!

Kdož smýšlí velce, čistě, nehříšně, tomuž radost povždy sleduje jak stín, jenž nikdy neopouští tělesa.

Mé zraky vyrvány, však vidím přec. Vím o hluboké sluji skryté v lůně příkrých skal. Je temno v ní a kolem mlčí pralesy. V té sluji Buddha snil a nechal stín svůj na památku v ní. Já vešel v sluje klín. Tma v ní tak hluboká, že ani ti, již oči mají, cesty nevidí. V té sluji vyznával jsem hříchů svých a kajicnost mě mocně schvátila. Má duše nořila se v svatý háj. Tu náhle vniklo světlo v prázdné temno důlků mých, to světlo rostlo v noci bývalých mých očí a beze zraků jasně viděl jsem: stín Buddhův v ostrém rysu na stěně se třpytil šedé skály, svatá líc a celá velká jeho postava se zjevila, a za

ním hloubala se nekonečnost prostoru, a úsměv jeho více byl než sladkost života! . . .

Shas opět blesk. Však ve mně jasno jest.«

Tak zpíval Kunála. Hlas jeho dozněl, zmíral skončený jeho zpěv a zdálo se, že zapadá poslední záchvěv jeho do chladu modrých vod, kde lotosy se k spánku chystaly. Hluboké bylo ticho, však král Asoka proléval slzy, klonil se hluboce s výklenku nad portykem brány a snažil se marně viděti zpěváka, opírajícího se dole o sloup u dveří. Královna chopila se jeho roucha.

»Můj pane,« řekla bledá, »jsi dojmut hluboce. Pojď na své lůžko a odpočiň.«

»Ó ženo,« odpověděl král, »toť sladký hlas mého ztraceného syna! Vím, že to klam, však chci slepce toho viděti.«

Ryšja-Rakšita byla něma a ztrnula, nevěděla, jak králi brániti, a sluhové jeho přivedli Kunála do síně. Stál s Pradžápaty tiše před králem.

»Byl to hlas mého syna,« řekl Asoka, »ale to není jeho tvář.«

»Kde jsme?« tázal se Kunála své ženy.

»Stojíš před králem,« odpověděl jeden ze sluhů. »Asoka, sláva země, mluví k tobě, slepče.«

»Můj otec!« zvolal rozradostněn Kunála a pozvedl ruce, jakoby objetí jeho hledal.

Král zbledl strašlivě a chopil se oběma rukama své hlavy.

»Šílím?« vzkřikl konečně. »Jsi to ty, Kunálo, dítě mé duše? Ty slep? Ty žebrák?«

»Ty pravil's to, můj otče,« odvětil Kunála. »Kde však je tvá ruka, bych ji políbil? Hněv tvůj už pominul? V tvém hlase zní cos jako smír a láska!«

»Můj hněv? Můj hněv?« divil se král Asoka. »Můj hněv tě nikdy nestíhal!«

Vrhl se k němu a pokrýval ho polibky, tiskl jej k srdci a máčel tvář jeho slzami. Pak couvl na krok a zvolal: »Jak rozumím tvým slovům? Ty mlčíš. Zaklínám tě, abys mluvil!«

Kunála mlčel. Krái hleděl kolem sebe.

»Zde zločin spáchal se!« rozzuřil se. »Můj synu, kde ztratil jsi své zraky? Proč bloudíš jako žebrák říší svou? Pradžápaty, mluv, teď poznávám tě též. Mluv, pravím, kdo to učinil?«

„Ne ty, můj pane?« tázala se Pradžápaty. A zraky její, když udivením mlčel Asoka, upíraly se na královnu Ryšju-Rakšitu, na jejímž táhlém, bílém hrdle na zlatém řetězi králova visela pečeť.

Mimoděk pozvedla ruku a ukázala na starobylý onen skvost. Ryšja-Rakšita svíjela se pod velkým, pátravým zrakem krásné ženy, zbledla jako mrtvola a klesla k nohám krále Asoky.

»Mě zavedlo záští!« vzkřikla, zalomíc rukama. »Na rozkaz můj vyrvali mu oči. Nepromluvím-li, zalknu se! Ať odvrátí ta žena

očí svých! Jaká to muka, ta její němá výčitka!«

Král Asoka zařval jako raněný lev. Chtěl se na nešťastnou královnu vrhnout, ale silná zadržela ho ruka. Kunála uhodl jeho posuněk a bráně králi, pravil mu sladce: »Neudeřiž nikdy ženu ani květem!«

Král Asoka plakal, líbal znova svého syna, ale opět zachvátil ho hněv.

»Bídná ta žena zhyne rukou kata!« zvolal.

»Promiň jí, jak já jí prominul,« pravil Kunála a tulil se k svému otci. »Jednala-li nešlechetně, jednej šlechetně ty! Odpuštění jest první ctností. Pomni, že ten, jenž »Dokonalým« sluje, nám přikázal trpělivost a snášení!«

Hněv králův utišil se při těch slovech jako bouř, plakal tiše.

Třesouc se však na celém těle, plížila se Ryšja-Rakšita k jeho nohám, sepjala ruce a pravila: »Ty mlčíš! Ty necháš mě v kruté nejistotě. Králi, bojím se smrti. Vyžeň mě, trestej mě, ale neusmrť mě. Mluv, neb zhynu strachem!«

Asoka vzal ruku svého syna, tiskl ji k srdci a pravil pak: »Ženo zlá a prokletá, hleď na svou oběť! Prominu ti, není-li stínu hněvu v srdci toho, jehož život jsi zničila. Odpověz, věříš, že to možné?«

»Běda mně! Jsem ztracena!« zaúpěla královna. »Nevěřím, že to možné!«

A zakryla si tvář. Tu vztyčila se Pradžápaty, světlá a krásná, stála mezi Kunálou a královnou, hleděla velkým a klidným svým zrakem na ni a zvolala: »Ryšjo-Rakšito, utiš se a nechvěj se o život svůj, jenž ti tak drahý! Ty nevěříš, že v srdci toho muže, jejž chápat nedovedeš, není stínu hněvu. Já však vím. Ponořila jsem se v hloubi jeho a znám nejskrytější jeho propasti. V tom srdci, věř, leží celý nesmírný svět slitování a soustrasti. Ty pochybuješ o něm a sám král Asoka není odpuštění jeho jist. Jste lidé malé víry. Já ale pravím vám, že hněvu nezná a jistě tak, jak slova moje pravdou, ať oči jeho zase prohlídnou!«

Tu vzplanulo to hvězdně pod čelem slepého Kunály a oči jeho rozkvetly, jak otevrou se poupata, a svítily tak čarokrásně na pozemský svět, jak dříve, než se ocel zřítelnic jejich byla dotknula. Vztáhl ruce po své ženě.

Hlava její chýlila se na jeho srdce. Asoka klonil se před svým synem a Ryšja-Rakšita objala mu s pláčem kolena.

IŠTAR.

EPICKÝ ZLOMEK Z BABYLONU.

Byl mrtev Tammuz, Tammuz, jejž Řekové Adonem nazývali, a bohyně Ištar, jež slula u Feničanů Astartou, Afroditou v Helladě, Venuší v Římě, šílená žalem opustila město, jímž vládla, město Erech, v jehož chrámě lepý obraz její stál, a s řevem raněné lvice těkala pouští zářící rudě, žlutě a modře v úpalu slunce, těkala pouští zsinale bílou při svitu luny.

Bloudila Ištar horami a lesy, prchajíc z úrodných niv, jimiž Eufrates hojné vody své valí, bloudila až po břehy pradávného, pustého, nepokojného moře, koupajícího obrazy planoucích hvězd v příšerném, zhoubném svém klíně. Bouřila Ištar světem jako smršt, lámající hvozdy a bořící města, bouřila světem, volajíc neustále to drahé jméno vyrvaného jí milce, bohatýrsky krásného jako vítězné slunce, luzného, v junosti své jak zora ranní. Volala jeho jméno a vyčítala bohům a proklínala temnou Irkallu, vládkyni stínů, sedící v podsvětí na vysokém stolci, zahalenu

v černo, svítící očima žhavýma jak požáry noční, Irkallu, jež Tammuza držela v domě soumraku, v paláci smutku, kam všechny vedou cesty, odkud však nevede žádná. Bouřila světem bohyně Ištar, smutek její a žal bouřil však lidskými srdci. Ženy a dívky širokých chaldejských vlastí plakaly s bohyní, žal byl jejich chlebem, mísily slzy svoje v tekoucí vody, sedíce v prachu na pustých březích řek a vzývaly s bohyní Tammuzovo jméno, vzpomínajíce však vlastního žalu ukrutné lásky, a trhaly roucha svá a rozrývaly nehty si čela a tváře, až se krev jim linula na ňadra obnažená, jež pěstmi si tloukly. Tak plnila země se zoufalým nářkem. Avšak žalem tím opojným zvířila láska z hluboka v srdcích něhu, žádost a horoucí vášně. V bolesti své bezedné, v svých slzách a v šílené strasti byla Ištar úchvatná tragickou krásou, nesmírný proud rujné žádosti temenil z ní, zachvátil veškeré tvorstvo, a celý chorobně truchlící svět, veškeré tvorstvo, i samy pouště, lesy, hory a moře vydychovaly tajuplný, příšerně záhadný neklid, horečné chvění probíhalo němou hmotou i živočišstvem a věčně snícím bejlím, nyvě vály i větry, šplounaly vlny, nyvě hledaly stromy třesoucími se větvemi neurčitě jakési obejmutí, zvěř a ptactvo, ba stvůry propasti a přízraky temné noci jaly se po stopě bloudící bohyně těkati, a lidé v opojení, zbaveni smyslů, nevědouce, co činí, hledali Ištar a zmíraly touhou. A v ší-

lenství svém cítila bohyně to šílenství všech a všeho a úsměvem záhadným vábila tvory a s hrozným pak smíchem, končícím pláčem, sápala oběti své, třísníc se krví. Tak zuřila Ištar láskou a žalem a plnila svět zmatkem, úžasem, hrůzou . . .

Tou dobou žil v Elamu Humbaba, samovládce z cizího Chaldejcům plemene, násilný a krutý, a vyšel ze svého paláce uprostřed háje cedrového a vedl svůj lid chrabrý, a přepadl v té době rozvratu všech řádů posvátné město Erech, kde Ištaru ctili, porazil vysoké brány z bronzu, jež s rachotem se kácely k zemi, pošlapal je potupně a unesl z chrámu obraz bohyně do zajetí ve vlastní svůj dům. Polekaně utíkali se lidé z města v lesy a sluje, jako zvěř skrývali se v brlozích v zemi, a v prázdném domě bohyně Ištar v Erechu zůstaly jen kněžky, truchlící tiše a tulící se k sobě v pláči jako plaché holubice. Andělé a bozi prchali z města jako roj z oulu.

Smál se Humbaba. sídlící v hustém cedrovém lese, obehnaném vysokou zdí, v domě pyšném, a nebylo místa rozkošnějšího pod jasným nebem. Ale nesmál se dlouho, neb mračili bohové tvář a zrozen a v plné síle byl už bohatýr Nimrod, určený osudem k velikým činům a k utrpení těžkému a k trestu někdy lidí, a začal tou dobou Nimrod, titan, být mocným na zemi, lovec ten silný před tváří bohů, hubitel lvů a pardalů, krotitel

nestvůr propasti a noci. Vzplanul Nimrod hněvem nad loupeží v městě Erech a šel za samovládcem Humbabou do Elamu, by ho zabil. Vešel v cedrový les, v stínu tam nesla se vůně a na vysokých stromech zpívali ptáci, byl jako svatyně hluboký háj a zdálo se, že v zeleném soumraku šelestí perutě andělů, a přece bydlil hřích v nádherném domu, uprostřed cedrů a v zeleném soumraku číhal vrah. Zlým tušením hnán, vyšel Humbaba s ostrou svou zbraní a vyřítil se na Nimroda, zbožně klanějícího se posvátně šumícím stromům. Olbřimý nastal teď boj, skřek ptáků se mísil v bušení zbraní a v divoké výkřiky mužů. Zaduněla země pádem Humbaby, jemuž vítězný Nimrod sťal hlavu a pozvedl ji za skrvácené kštice, propletené zlatou čelenkou, a vynesl ji vítězoslavně ze soumraku háje. A celý Erech řítil se nyní za Nimrodem. Ztečen byl palác, zmocnlli se obrazu bohyně a cela země chaldejská bouřila radostí, když modla nesena v chrám, zas vrácena městu a s ní sláva a lesk, sláva pradávná, zastřená na chvíli mrakem. Vyvolen králem byl nyní Nimrod a bouř radosti byla tak hlučná a hřmící, že Ištar, sedící daleko v horách, umdlena pláčem, zaslechla výskot. Jako orlice vrhla se s temene horstva do modrého vzduchu, jako blesk prolétla prostor, jak bílý oblak snesla se na chrám a v plné své slávě, v purpurném rouše, s pasem pokrytým smaragdy, s vysokou korunou kol božských svých

skrání, zjevila se Nimrodu, jenž prohlášen králem, knězem byl též a před sochou teď její stál, zahalen v modravém dýmu vůní, zapálených na zlatých pánvích. V plné své kráse stála tu Ištar, poprvé od smrti Tammuza bloudil jí úsměv na božské tváři, ač slzy jí ztrnulé posud v očích stály.

Leknutím zatřásl se od temene k patě titan Nimrod, krev mu zakypěla, ač mráz mu šel tělem a cos jako mha se mu kladlo na paměť. Lepá bohyně však otevřela ústa, tak pravíc: »Blahoslaven buď, Nimrode, pro krásný svůj čin, mocí svou božskou ti žehnám! Při samém božství svém ti pravím, nebude většího před tváří bohů tebe, Nimrode. Na voze zlatém, zdobeném kameny ukni pojedeš, vítězi můj, obdiv národů všech. Eufrates bude nohy tvé líbat, poslušné bude ti moře a temena hor před tebou budou se klanět, a tvými budou roviny zelené travou, kde cedry a jasany šumějí! Pánem budeš králů a knížat a největší budeš z nich! To vše proto, že pomstil jsi potupu mou v době mého žalu a smutku! Nimrode, poznáš, co znamená přízeň všemocné lásky!« —

Nimrod však couvl zpět na krok, setřásl svou z veleby pošlou hrůzu, svraštil čelo a pravil bohyni takto: »Odstup ode mne, děsná! Neznám a nechci znát lásky! Podskok a zhouba je žena a živel tvůj lest a cíl tvůj zlomení síly! Znám tě, bohyně hrozná! Tvé vábení znamená zhoubu! Divoký orel letěl ti

12*

vstříc sváben, jak plamenem muška, ty zlámala's jeho křídla, ví o tom pustý, mlčící les! Silného lva jsi rozsápala, ví o tom poušť, pyšného oře jsi zkrušila, ví o tom kvetoucí niva! Neusmrtila's krále, jenž po tobě šílel? Změnila's jej v parda a psi jeho vlastní ho trhali v kusy! Vzpomínej, Ištar, jak vešla jsi v chatu rolníka zbožného, seděl tak mladý a krásný v klidu, a ty, ty vábila's jej a když před tebou chvěl se a tiše tě prosil: odstup, když nechceš být matkou mých dětí, tu, tu Ištar jsi udeřila jej v tvář a změnila v kámen... Tam, v prostřed svých polí, ční posud co pomník tvé ukrutné zvůle! Mé srdce ale je chladné, nenajdeš v hruď moji cestu! Jsem mužem, mužem a mužem! Přinesl jsem obraz tvůj zpět, protože lid tvůj po tobě volal, klaním se božstvu, ale povrhuji tvým živlem. Proč plníš svět slzami, žalem a žasem, bohyně hrozná? Proč v chorobnou slabost uvrháš celý Erech? Dej oddechu nám a sama v svůj zavři se žal. Je láska prokletím a bylo by lépe, by shasla! Toužíš po Tammuzu? Bylo by lépe, bys sestoupla dolů v oblast stínů a němoty, kde Tammuz, tvůj nyvý, nemužný po tobě touží!«

Tak pravil Nimrod a čekal nesmírný bohyně hněv. Ta stála však němá, vyšla ze svého domu a zmizela náhle. Seděla opět na temeni hor, hleděla k slunci a cos jako tupá rána ji bolelo v srdci. Hleděla k nebi a pravila tiše: »Vy slyšeli jste potupu mou,

bozi. Na vás je pomsta. Cítím jen touhu nebýt, zemřít jak člověk, být stínem jak Tammuz.«

Vstala a měřila truchlivým pohledem, plným výčitek, zemi a nebe, jež někdy plnívala nejvyšším blahem. Nebe i zemi nenáviděla Ištar a vší silou zatoužila po kraji, odkud návratu není, rozepjala křídla jak mohutný pták a letěla k šerým vodám, za nimiž stojí dům temnoty, práchně, sídlo Irkally, královny země a mrtvých, dům, jenž vchodu má, však postrádá východu, dům, kam vede cesta, po níž se nikdo nevrací, kdo po ní kráčí, dům, kde nesvítí světlo, v němž prach je potravou, nápojem rmut, velký ten dům, v jehož mrákotném šeru se nebožtíci tlukou o pevné stěny, jak v kobky zbloudilí ptáci, dům, kam nikdy nevloudí se paprsek, kde temnota dlí, ztuchlá a hustá! Pradávný prach kryje tam vrata i samé závory dveří, pokrývá stěžeje jejich i prahy.

Přebrodila Ištar strašné ty vody temné a smutné, jež nikdo s dechem v prsou posud nepřebrodil, vody dělící svět živých a mrtvých, a stála tak před samou branou, o niž se vlny ty lámou, před branou daleké země, odkud návratu není, a zvolala hlasem velkým na strážce těch vod a té brány, na strážce soumračných zraků a zsinalých tváří: »Otevři bránu! Prošla jsem mrtvými vodami, hnijícím mořem, já živá a silná! Vím, že vítají brány tvé rachotem děsným jen ty, již netouží po

nich, vím, že mrtví jen kráčejí přes tvoje prahy. Já ale živa chci vejít v soumračné limby. Co váháš? Neotevřeš-li rychle, rozbiju veřeje, vytrhnu prahy, přelámu závory, porazím bránu! Vzbouřím vás umrlé! Na světlo vyvedu bledé ty stíny, by se napili světla, po němž tak prahnou! Zvrátím řády! Zaplaví mrtví živoucích svět! Hrozná bude to válka, až do lebek živých kostry budou bušiti shnilými hnáty a troskami rakví! Potopa mrtvých až zalije živé, voj pohřbených od počátku světa je příšerně četný!«

Tu polekán zachvěl se zsinalý strážce němého světa, otevřel ústa, v nichž hlína a plíseň, a prosil takto vznešenou Ištar: »Stůj, vládkyně mocná! Nerozbij vrata, vejdu do paláce smutku a šera a zví vládkyně Allatu, královna limbu, sedmkráte hrozná Irkalla o příchodu tvém.«

Pospíchal strážce a zvolal v paláci šera a smutku: »Temné tůně beze dna, hnijící moře přebrodila Ištar, stojí před branou a vejíti žádá.«

Jakmile královna země Allatu, hrozná Irkalla, slyšela divnou tu zvěst, padla se stolce v prach, poražený jak strom, ležela na dlažbě jak skosená třtina a hlasem chvějným jala se mluvit: »Co vede ji ke mně? Tammuza hledá! Běda jí, že přebrodila bezedné tůně! Tak kácí odvěčné řády a s dráhy své šine se svět! Tečte slzy moje ještě mocnějším proudem než moře valící se temně

mezi světem živých a mrtvých! Ale pozná Ištar, jak těžké je žezlo v mé ruce!

Vstala bohyně, sedla na vysoký stolec, utřela slzy s požárných očí a pravila stážci: »Jdi tedy, otevř jí bránu! Ať vejde, ale ať zví, bohyně velká, královna světa, že v mou dala se moc, samachtíc vrhla se v zkázu. Bohyní je? Na mém prahu jí přestala býti. Nechť vejde Ištar do soumraku limbu, však nejinak počínej s ní, než se všemi, co vkročili sem a co prošli stínem tvých bran. Pradávného řádu ať ucítí úmornou tíž.«

Šel strážce a otevřel vrata u samých vod a pravil tak bezzvučným hlasem: »Vstup, paní, vládkyně, vejdi. Podsvětí tě vítá a raduje se palác mrtvých příchodem tvým, jsi první paprslek světla, jenž vloudil se v hrobovou plíseň.«

Beze slova šla Ištar, prošla první branou, propustil ji strážce, však sňal jí bledou svou rukou vysokou korunu s hlavy.

Hrdě jej měřila zrakem a tázala se Ištar: »Odkud ti odvaha přišla po mé koruně sáhnout?«

»Tak, paní, velí vládkyně země,« odvětil strážce. »Ne jinak se chovati smím k tobě, než k příchozím všem.«

»Buďsi,« řekla bohyně a šla za ním, a otevřel bránu jí druhou, propustil ji, ale vztáhl opět ruku a vzal jí náušnice perlové s uší.

Pohlédla na něho mlčky, v hněvu jí svítily tázavě oči, však odpověď jeho zněla

jak dříve v první už bráně; šla tedy dál, s rachotem třetí se otevřela zas brána, prošla jí Ištar a směle vzal jí teď strážce obruč z tyrkysů s lahodné šíje. »Zákon tak káže,« šeptal strážce pekelných prahů a otevřel čtvrtou teď bránu. Propustil jí bohyni, ale sňal zářící šperk jí s přeluzných prsou. Pak otevřel bránu jí pátou, propustil ji, však odejmul její pás, v němž smaragdy hořely temně, volně teď proudilo purpurové roucho a bohyně kaboníc hněvivě čelo, se tázala strážce: »Tvá smělost tak poroste stále?«

Zas bezzvučným hlasem pravil jí strážce: »Zákon tak káže. Ne jinak lze jednati s tebou, paní, než s příchozím každým.«

A propustil šestou teď bohyni branou a bleskem jí kruhy vzal s rukou a nohou, kruhy zlaté zdobené kameny, a bohyně zahřměla: »Smělče! Až kam tvá odvaha sahá?«

A vkročila v bránu sedmou a co odpověď, když propustil ji, strhl jí strážce purpurné roucho, a nahá v své kráse stála Ištar a svítila limbem hvězda jak luzná, jež hvězdou jest její a večerní nebe světlem svým stříbří. A tak nahá, jak vstupujem v svět, sestoupla Ištar do kraje stínů, do domu dřímoty těžké bez probuzení, do lůna země, odkud návratu není.

Jakmile Irkalla shlédla zářící krásu bohyně Ištar, zaburácel obrovský hněv jí v zádumčivé duši, otevřela ústa svá a zahřměla takto, mezi tím co plameny šlehaly jí příšerně

z očí: »Co hledáš v domě mém, nestoudná, vilná? Přišla jsi rušiti dřímotu, hrobový klid ze světa odešlých? Moc tvá končila na prahu pekel, zde začíná moje!«

»Co přišla jsem hledat?« zvolala v stejném hněvu bohyně lásky, vrhnouc se k ní, jakoby sápat ji chtěla. »Přišla jsem korunu hledat a poklad své duše, ty's k sobě je trhla v hnusný ten dům plísně a prachu! Koruna lásky a něhy, Tammuz, byl vyrván mi tebou! Že končí moc moje zde? Lžeš, přízraku bledý! Vlastní tvé srdce podléhá jí, vždyť horečně žízníš po lásce! Vrať mi svou kořist!«

Ještě zuřivěji vzkřikla v odpověď královna stínů: »Tammuz, ne ty, pohnul kamenným srdcem v mé hrudi. Bláhová, šílená, zde doufala's vítězit? Zde v domě tom temném, kde všichni vítězi nejsou než přemoženými? Jakkoli kdo velkým byl nahoře v slunečním svitě, zde podlehl žezlu, jež třímá mocná má ruka. Všickni zde v poutech dlí, velcí a mocní, vítězi, hrdinové, králové, všickni zde malí jsou, již hrdě kráčeli v pýše! Ba i nestvůry propasti bohů zde skrotly a mlčí a necení krvavé zuby už dále! I ty skrotneš, divoká, brzy, bohyně mocná, však mocna pouze za prahem tohoto domu, kam šílenství vedlo tě v hodině zlé!«

A povstala Allatu a udeřila žezlem svým bohyni Ištar a kynula sluhovi svému a řekla mu přísně: »Odvlec ji od tváře mé a poraž

ji chorobou cele! Chorobou očí ji poraž a chorobou boků, nohou i rukou! Srdce její ať stoná a v horečce hlava! Od temene k patě ať schvátí ji nejtěžší nemoc!« — —

A vlekl ji sluha ten hrozný a temný od tváře Allatu, ji, bohyni Ištar a propadala se Ištar, chorá a slabá, do bezedna popele pomalu, do propasti bídy a hoře, a zavřelo se děsuplné moře nebytí hluše a němě nad její hlavou a pohřbilo tak nebem zrozenou lásku.

Tu bylo na slunném světě, jakoby zemřelo světlo, nebylo jara více, nebylo úsměvu, nebylo květů, zasmušilo se veškeré tvorstvo a celý svět se potácel, těžkou jak ranou, a zemřela radost. Už nebylo něhy, už nebylo lásky, nebylo úrody a nebylo sňatků a na krbech rodinných uhasly ohně. Od žen se odvracovali muži, od matek děti, pokolení zvířat se ztrácela, už nebylo stád. Ve vzduchu už málo lítalo ptáků, ze smutných hájů už nezněly písně a samým bohům vadla nesmrtelná srdce a s drah svých se trhaly samy hvězdy, neb soulad je zákonem lásky i úměr a sklad, ty základy řádu, a bez lásky nebylo jejich zákonů více. Tu halili věční bozi tváře své v roucha a zazněl výkřik zděšený vším mírem: »Sestoupla Ištar v klín země, odkud není návratu k světlu! Zemřela láska a zahyne svět!«

V tom smutku a žalu se zmužil konečně Hea, pán hlubin, bůh moudrosti, osudu pán, on, jenž jediný mocí svou i do propasti sahá,

bůh pokladů skrytých v dolech a v moři, on osudu tvůrce, pán lidí, v hloub jejichž srdce on vidí, a on, jenž dojímá srdce, on vynašel hudbu. A Hea se zamyslil a stvořil bytost mužskou, tříhlavou, svítící světle, Udušunamira, božského posla a pravil mu takto: »Jdi, záhado velká, jdi, obrať tváře své směrem k onomu kraji, odkud návratu není, projdi branami pekel, jež před tebou otevrou se dokořán, vstup před samou Allatu a jménem velkých, nejvyšších bohů ji zaklínej a rci jí, že vůle to nezvratná jejich, by pustila Ištar z podsvětí temna, by jí dala napit se ze zřídel života vody, věčných a hlubých!«

Tak pravil Hea a dodala Anatu, královna nebes, žena boha nejvyššího, jenž sluje Anu, jenž výši znamená nebes, ona jak hlubinu značí, pravila Anatu tedy tak poslu nejvyšších bohů: »Pověz dceři nebes, vznešené Ištar, ať neváhá vyjíti ze sluje smrti! Ne na vždy už možno vrátit jí milce Tammuza, však rci jí, že každým jarem, když úsměvem jejím omládne země, Tammuz že vyjde na sladké světlo a s ní že bude po nivách, lesích, po horách kráčet a v jeseni dumné, léto když zmírá, že Tammuz pak teprve vrátí se do šera limbu, až k příštímu jaru. Tak smířena bude také pošmurná Irkalla! . . . A pověz též bohyni lásky a krásy, sama že pomstím na Nimrodu hanu, jež na ni uvrhl v Erechu tenkrát, když pohnal ji dolů v ten kraj, odkud posud nebylo cesty, vedoucí k světlu!«

A letěl svítící posel tříhlavý, ta záhada věčná, a přeplul tůně hnijících moří, prošel sedmi branami pekel a stál pře tváří Irkally, vládkyně stínů. Ta zsinalá byla, neb i v smutném a temném svém srdci cítila prázdno, když zemřela láska, prázdno tak těžké a mrazné. Poslechla vládkyně pekel poselství bohů a zuřivě hryzla se do rtů a kousala ruce své v bezmocném vzteku a tloukla se v prsa a zvolala temně: »Smíš na mně žádat, co nesplním nikdy? Ty přišla jsi, nestvůro děsná, mě mučit a trýznit? Mám otevřít vrata a otevřít zpáteční cestu, jež posud nikdy nevedla odtud? Za drzou tvou žádost tě ztrestám a zmučím! V pouta tě uvrhnu, sílu tvou skrotím.«

Pak ale zachvěla se, osud byl mluvil, tíž jeho cítila, tíž jména bohů a v hloubi srdce jí dojal teď zpěv Udušu-namirův, jenž líčil Tammuzův návrat na slunnou nivu a návrat zpět zase k bohyni stínů. A tak dumala Irkalla v temné své duši: »Nebylo tak úzkostného prázdna v mém nitru od doby, co propadla láska v dřímotu smrti? A nebude touha mi sladká, až odejde Tammuz a nebude návrat jeho ke mně vždy radostnou bouří v tom srdci mém smutném zde v stínu a práchni? Nevejde van jara mi s ním a pozdrav niv a modrého nebe v podsvětí truchlé?«

Povstala na svém stolci bohyně a pravila sluhovi svému: »Jdi, sluho můj, a vyplň,

co žádají bozi. Jdi a přiveď bohyni Ištar ke zřídlům vody života a pokrop ji hojně. Pak vyveď ji branami pekel.«

Tak pravila Allatu, zase ale ozvala se pýcha jí v srdci a zvolala zlobně Irkalla: »Starý padl tak řád a není zákonů více ni kázně! Libovůle a násilí povládnou světem. Sluho můj věrný a poslušný vždy, jdi a rozbij odvěčný palác práv, kde geniové podsvětí dobří a zlí od počátku bydlí, rozbij ten palác, poval jeho brány a rozviklej sloupy! Ať sedí na trůnech duchové země dobří i zlí a zmocní se srdcí lidí a zápasí o ně, vypusť je na slunný svit, ty duchy, na kvetoucí zemi, až rozbiješ palác! . . .«

Tak zvolala bohyně Irkalla, vládkyně pekel, a zatím kropili vodou života bohyni Ištar a vedli ji první bránou, vedoucí v pekla, dali jí roucho její purpurné zpět a v bráně druhé jí vrátili zlaté kruhy na nohy a ruce, v třetí jí vrátili pás, hořící smaragdy, a ve čtvrté bráně skvost jí vrátili na přeluzná ňadra, v páté obruč na krásnou šíj, v šesté náušnice a posléze v sedmé vysokou korunu jí zas postavili na vznešenou hlavu.

A skropena vodou života, otevřela bohyně oči a světlo vniklo jí v zrak, když prošla sedmou pak branou, a bylo jí teprve teď, jakoby střásala dřímotu smrtnou, vzdychla a pravila smutně: »Proč vodou mě kropili života a vyvedli z limbu? Chci dále tam dlíti, blízko tomu, jejž duše má miluje, blízko

Tammuzovi, nad nímž pláčou ženy, vylévajíce mu vonný balšám na poctu, zahalivše se v obětní roucha, nad nímž truchlí i muži, hrajíce na křišťálné flétny pochmurné písně, neb pálíce kadidlo, zpívají mu žaluplné zpěvy!«

Tak pravila Ištar, ale slyšíc zvěst bohů a slib, že vrácen bude jí Tammuz každým jarem, usmála se a hledíc na slunný svět, pravila takto: »Neporušena vyšla jsem z hrobu a poskvrny nemá moje krása. Více proleje Irkalla slz, než tekly z mých zraků, až nucena osudem propustí z podsvětí Tammuza. Bědná Allatu!«

A rozbila posvátnou nádobu plnou mystických drahokamů, démantů s očima vidoucíma prorocky v budoucí doby a sypala je s výše blankytu nebes, dolů do limbu, do lůna truchlící vládkyně pekel, by útěchy poskytla jí pokladem drahokamů majících oči, těch démantů majících prorocké zraky. — V samotě své takto vzrušena bude Allatu.

RUSTEM A SOHRAB.

RHAPSODIE.

Buď pozdravena, země íránská, ty velká matko arijských plemen, velebné zřídlo učení o spasné přeměně všeho temna v světlo konečné, země, v které za pradávna tušení o Prostředníku mezi člověkem a božstvem se ozvalo! Tvůj Mithra, smírce mezi světlem a tmou, byl něhou a láskou v praobrazu svém, a jeho čistý kult prvotní byl proroctvím a touhou, a posvátná záře tvých bohoslužebných ohňů svítila z hvězdy, která zvěstujíc od Východu vzrušeným nebem putovala k Betlehemu!

Buď pozdravena, země íránská, matko velkých bohatýrů, odkojených tichou orbou, nadchnuých hrdinskou odhodlaností vztýčiti Dobro proti Zlu, země čistého světla, prozrazujícího každý podnik synů tvých a každý jejich zákon, země hesla znějícího: »Buď čist, bys silným byl, buď silným, abys tvořil!« A byla síla ve svatosti tvé a svatost v síle tvé, země smilování a soucitu, kde zvíře nebylo týráno a stromy ctěny, boží tvorové!

Buď pozdravena, země bohoslužná, kde modlitba, bez chrámů, na volných temenech hor nikdy neumlkla, kde na všech výšinách, pod širým nebem tvým, kmitajícím v nocích azurových nesčetným rojem divuplných hvězd, nikdy neshasly rudě plápolající vatry, symboly praohně, rozžaty k poctě jasného tvého boha, Ahura-Mazdy!

V tvém lůně, země ty svatá íránská, žili děti světla, plemeno arijské, za prahem tvým však v stepích bezkonečných, za Oxem, kde oblaka a mlhy bloudí a temné matohy se zjevují, v krajích poddaných vždy zla jen dumajícímu Ahrimanovi, tam v širém Turánu, tam přitemnělá kočovnická plemena věčný odpor proti tobě kula, a boj tvých bohatýrů, Iráne, s mocnostmi tmy na pouštích turánských, toť celý obsah všech činů tvých za dob bohatýrských podniků!

Jak ale Mithra tvůj byl smírcem mezi tmou a světlem, tak mnohý také něžné lásky paprslek pad' měkce v drsnost sporů odvěkých a mnohý klokot slavičí se vmísil dojímavě v příšerné dunění nekonečných bojů . . .

— — — — — — — — — — — — —

Zora ranní házela poklady žhavých růží na temena celého horstva, nad nímž co koruna Alburz strmi, hora hor, s jejíž vrcholu vždy slunce viděti jest a odkud od počátku dob sestupovali proroci . . .

Bylo po slavnosti noční, odbývané králem Káusem na památku Feridunovu, jenž někdy

porazil Sohaka, démona to v těle lidském, spojence temného Ahrimana. Jak vlasatice náhle nebem šlehne, tak vynořil se Sohak z pekel temnosti, by zhubil Džemšita, jenž jako světlý bůh v ráj změnil lidí svět, však zhřešiv potom, trestu propadl. Byl Džemšit sveden temnou mocností, a po jeho pádu zbudoval si Sohak trůn na troskách sesuté slávy dětí slunce. Pokolení lidské těžce úpělo. Bylť Zlý políbil Sohaka na obě ramena, a vyrostly mu na těch místech dvě zmije příšerné, jež, nenasytné, ukrutník lidskými živil životy. Když hrůza dosáhla vrcholu, tu sestoupil s hory Alburz Feridun, z potomků Džemšitových, aby spasil svět. Silný všemocnou modlitbou, sestoupil Feridun a zvítězil pomocí jasných andělů. Za Irán bojoval a Irán byl jím spasen, jak ranní slunce vzešel Feridun, jak bouře se přivalil na hrdý hrad Sohakův, porazil jej a jako jasná hvězda, s ratolestí vráceného míru v ruce, stoupal na trůn, a s ním se právo vrátilo a spravedlnost a štěstí do Iránu . . .

Na jeho počest, jak to mravem bylo, slavil král Káus tedy hod při svitu bílých hvězd, tak velkých a tak tichých! Slavnost byla nyní u konce, i vatra dohořela, do níž byli poslední už vonné věci hodili, zpívajíce píseň o králi celé země, Hušengu, jenž první někdy oheň zemský zapálil. Stalo se, když v nepaměti vládl mezi lidmi, že jednou v divých roklích velikého horstva cosi temného

13*

a hrozného uviděl, cos příšerného, pohybujícího se plouživě jak had. Z černa toho netvora rudněly dvě oči jako studny krve, a černý dým se nesl z hrůzy jeho tlamy. Hašung chopil se silou bohatýrskou kamene a mrštil jím po stvůře. Ta spasila se útěkem, však kámen, tak velkou silou mrštěný, uhodil, rozdrtiv se, o balvan, z něhož velká rudá jiskra vyskočila. Tak vyšel zemský oheň poprvé ze svého úkrytu. Král pomodlil se vroucně, zapěl chvalozpěv za danou jiskru a v noci rozžehl oheň, velký jako hora, a celá země radovala se s ním, nad vynálezem ohně . . . .

Bylo už po slavnosti noční, a vítal nyní Káus ranní zoru. Seděl na trůnu ze sloni. Odznaky královské, věnec, čelenka a tiara na jeho hlavě, svítily v červáncích svým ryzím zlatem jako samo slunce. Na prstu jeho byl zlatý prsten pečetní, zlatý pás objímal jeho bedra, zlatý kruh třpytil se mu na rameně, zlaté náušnice hořely mu v uších, starý zlatý říše meč u jeho nohou zdál se zkutý z paprsků. Vedle trůnu stálo zlaté mystické světa zrcadlo. v němž všechna tajemství nebes i země oku zasvěcence se zjevují, Služebníci, nesoucí kaditelnice plné dýmajících vůní, blížili se a naplňovali velké nádvoří paláce průhledným oblakem, jímž všechno zlato královských odznaků tlumeně zářilo. Králi podány kvetoucí větve. Zamával jimi a povstav s trůnu zvolal takto červánkům

vstříc: »Za ranní zory chválím tebe a blahoslavím, ó Nejvyšší, a blahořečím tobě, mámaje větvemi stromů! Blahoslavím též oblak a déšť, jenž rosí tělo posvátného stromu Haoma, rostoucího na temenu hor. Blahoslavím vás hory, ó vysoké hory, kde roste Haoma! Chválena buď země široká, mnohocestná, rodící, matka trpělivá, tvá matka, Haome! Chvála kraji každému, kde rosteš, šířící vůni svou širokou nivou! Na nedostupných výšinách rosteš, kam nevedou jiné dráhy, než ptáků, modravým vzduchem! Haome, ty's čistoty sídiem, ó prospívej v poupatech svých, v ratolestech, i v mohutných větvích! . . .«

Tak modlil se král . . . V nesmírném nádvoří, zaplaveném červánky svěžího rána, pozvedla se bouře chvály, povstali velmožové říše, bohatýři celého Iránu, k slavnosti shromáždění, řinkot jejich skvělých zbrojí zaburácel, a jedním hlasem hlaholili muži: »Sláva čistotě, nejvyššímu dobru, sláva stromu Haoma, symbolu čistoty! . . .« Bouře těch hlasů nesla se v dál, a v její dunění mísil se řev leopardů a lvů divě trhajících dlouhými řetězy, jimiž byli přikováni k žulovým sloupům v pozadí velkých zahrad, obklopujících se všech stran královský dvůr.

Stěny a skály se třásly a stromy se chvěly, bylo, jako kdyby hromové nebes burácející píseň zapěli . . .

To dálo se na výšině iránské v nádvoří

paláce krále Káusa, kolem něhož všickni bohatýři Iránu shromážděni stáli; jen jeden tam nebyl, největší ze všech, Rustem, sestárlý v bojích. Uražen pýchou krále, odešel do Zabulistánu, k otci svému Zalovi, starci stověkému, k matce své Rudabé, k velebné stařeně bělovlasé, něžného srdce. Slova plná hněvu a pravdy vrhl králi v tvář a odešel s pěnou na rtech, ale zářící ve velikosti své, jakoby všechnu skvělost slunce byl na sebe strhl.

Slavnost na výšině iránské, tonoucí v zoře, byla skončena, a zatím bledla tou dobou choře teprve noc na stepích za Oxem, v Turánu, v kraji Ahrimanově. Nížiny byly ještě temné jako smolové moře, ale pomalu vnikaly paprsky úsvitu i tam, a velké oko Ahura-Mazdy, posvátné slunce, hmotný Mithra, vzneslo se posléz i nad pustou step. Tu rozsvítila se zeleně radostná oasa, široká a dlouhá, v jejímž středu stál velký zámek, čelem proti iránské hranici, za níž se cimbuří hor koralem skvělo a nejvyšší jeho body purpurem a sandarakem hořely. Teď líbala smavá zora už stěny bílého zámku do růžova a za ním v dáli strmělo z prosvětlené mlhy velkolepé město Semengan. Zahrady kolem domu, kde celé háje růžových stromů, zdobených zlatem, kvetly, a celé jezero tulipánů až k průhledné vodě se šířilo, ty zahrady plny červánků a ptačího zpěvu a třpytné rosy, byly prvým úsměvem rána.

A úsměvem zahrad byl Sohrab, mladý bohatýr ztepilého vzrůstu jak cypřiš a tváře jasné jak luna. Kráčel pomalu z domu, s bratrem své matky, se Zendehem, synem krále v Semenganu. Žilať matka jeho Tehmimeh po vdovsku, bezradostně, v smutku, sama, jen s ním, v tom velkém a opuštěném domě.

Kráčeli Sohrab a Zendeh pomalu a mlčky zahradou a usedli spolu na pozlaceném trůnu, stojícím na křišťalových nohách uprostřed květů na břehu jasné a rychle tekoucí vody.

Sohrab přerušil nejdříve mlčení.

»Smutek mé matky,« pravil, »tíží mne čím dál tím více. Jaké tajemství je na dně toho tichého pláče? Jaké tajemství halí jméno mého otce? Nedovím se nikdy, kým byl a jaké byly jeho činy? Je v smutku mé matky tajné zardění? Je jméno mého otce snad skvrnou v rodokmeně králů v Semenganu? Nejsem už dítětem a chci zvěděti vše, ať je to cokoli! Úcta mi zavírá ústa tázající, jsem-li s matkou, ale na tobě, posléze, už rozhodně žádám, abys promluvil!« —

Zendeh jal ho za ruku a pravil: »Jsi v právu svém, a matka tvoje sama nyní naléhá, abys zvěděl její tajemství. Buď kliden! Otec tvůj byl velký bohatýr, velký jak Rustem sám — a jako on, byl Iráncem.«

Sohrad vzkřikl, a oči jeho zasvítily.

»Tušil jsem tedy pravdu, dávno, dávno« . . .

zašeptal za chvíli, pak vzal Zendeha za obě ruce a zvolal:

»Pověz mi jeho jméno!«

Zendeh zavrtěl hlavou. »Matka tvoje,« pravil, »chce sama tak učiniti, a je to její právo.«

»Pojď tedy k ní!« řekl netrpělivě mladý bohatýr.

»Přijde sama sem za námi,« odvětil Zendeh. »Buď trpěliv! Je na modlitbách. Chceš ji rušit, divostí svou plašit, tu dlouho truchlící a dlouho plačící?«

Sohrab svěsil hlavu.

»Sohrabe,« pravil Zendeh, »než matka tvoje přijde, budu ti o událostech vypravovati, které tě na to připraví, co od své matky uslyšíš. Budeš naslouchat? Jméno Rustemovo bude z vypravování mého zaznívat jako ohlas lvího řevu z dalekých skal.«

»Pak vypravuj!« zvolal dychtivě Sohrab. »Jméno toho meče Iránu vniká vždy v srdce moje, ač je Rustem nepřítelem mé země. Od dětství byl obdiv toho reka cos jako bohoslužba pro duši mou a obraz jeho jevil se v každém z mých snů!«

»Rustem je divoký jak lev,« odvětil Zendeh, »i ještě dnes, když vlasy jeho už stářím zbělely, ale je též smírný jako Mithra sám, jasný bůh iránský, jenž mezi Ahura-Mazdou a Ahrimanem stojí, mezi světlem a tmou, a smířiti je v lásce chce. Proto jej zovou Prostředníkem, obrazem jeho je svaté

slunce, oslňující, mocně po nebi chvátající bohatýr.«

»Být smírcem! Prostředníkem! Poslem míru v květu síly své!« řekl Sohrab a díval se snivě v dál, tam k horám iránským, odkud, jak teď věděl, otec jeho pocházel! »Proč musí býti rozbroj na zemi? Proč tma a světlo?« dodal za chvilku.

Zendeh pravil: »V Iránu učí takto: Z rozporu bere všechno začátek svůj. Svět, který vyšel z Věčného, byl světlem. Tím ale už opak dán, temnota. Věčný ji nezamýšlel — ale dopustil. Svět ztemněl, a tím povstal spor a boj mezi světlem a tmou, mezi dobrým a zlým. Bojem však a vítězstvím dobrého, dobro se oslavuje. Boj ale nebude věčný. Láska bude smiřitelem . . . Temno bude prosvětleno konečně, a vše, co dělila doba, bude usmířeno láskou, a opět spojeno . . . Věčný, z něhož svět vyšel, pojme ho pak opět v sebe . . .«

»A blahoslaven bude ten, jenž svaté dílo smíru vykoná,« dodal blouznivě Sohrab.

Mlčeli oba, za chvíli však pravil Zendeh: »Chtěl jsem o Rustemovi mluvit . . . O bohatýru, nejslavnějším v Iránu. Odešel rozhněván ode dvora krále Káusa a žije v domě kmeta Zala, svého otce už stoletého. Pochází Zal prý z rodu samého Jimy, jehož říše na začátku světa zlatým věkem kvetla. Lidé i zvířata za oné doby byli prý nesmrtelní,

voda nevysýchala, nevadly stromy, ani květy ani trávy, nebyly prý tenkráte ani zimy ani znoje, ani stáří ani smrt, lidé nevěděli co je závist a co nenávist, jež zplodili později teprve démoni. Vládlo věčné mládí, otcové a synové byli jako v stejném stáří, věčně jinochy. A když lidé i zvířata se rozmnožili tak, že místa pro ně nebylo na širé zemi, tu Ahura-Mazda dal Jimovi zlatý nůž, a tím zaryl Jima hlubokou brázdu do země a prosil jí: Buď dobrotiva, matko brunátná! Ó, rozšiř nivu svou, by místa bylo více pro lidi, stáda i rudě plápolající vatry! A rozstoupla, rozšířila se země o třetinu dřívější šířky své. A když prošlo šest set let, opět Jima takto zemi rozšířil, a opět, když znova devět set uplynulo roků. Tak dlouho byl svět šťasten! Však padl Jima v pýše se své výsosti. Dopustil se lži — a tak propadl neštěstí. Odstoupily všechny milosti světlého boha od něho, zhasla jeho záře. V podobě ptáků zářivých prchaly od něho milosti Ahura-Mazdy. A propadl Jima v moc hrozné zmije Dahaky, přikované k hoře, zmije, kterou stvořili temní duchové propasti, by byla nejmocnějším nepřítelem stvořeného světa a smrtí všech čistě žijících . . . Zmije ona zabita nebude prý dříve, než na konci dob . . .«

Od Jimy tedy, jak se praví, pochází Zal, otec Rustemův . . .«

»Velký náš nepřítel!« zvolal Sohrab. »Však sláva jeho našla ohlasu i v zemi

turánské! Co ale jsi mně o něm vypravovati chtěl?«

Zendeh vzdychl a zdálo se, že hledá slov. Svěsil hlavu na chvíli, pak jal se tiše mluviti.

»Je tomu nyní dvacet as let,« začal, »když se stalo, že slavili slavný hod v Iránu pod širým nebem, ve velkém rajhradu královském. Když král se nejvíc veselil v kruhu svých bohatýrů, přikvačili však náhle poslové, a bědujíce vypravovali, že v kraji, blízkém hranici turánské, se objevili nestvůrní divocí kanci, pustošící pole, ničící vše. Lidé že ve strachu prchají z oněch končin a že volají zoufale o pomoc. Král tázal se, který z bohatýrů by se as vydal na nebezpečný ten lov. Tu povstal Bišen, mladý rek. »Králi,« pravil, »kdyby zde Rustem byl, mlčel bych, neb vím, že on by šel. Je nepřítomen — nech mě tedy, dobudu si slávy a poskytnu ohroženým pomoci!« Polekán prosil otec Bišenův, by král svého svolení neudělil. Bišen však se nedal zdržovat, a rozhodl tedy král, aby šel, však silný Gurgin, jeho druh, aby se s ním na ten nebezpečný lov tak blízko turánských hranic vydal. Stalo se, jak ustanovil král. —

Letěli koně jejich jako vítr, a přijeli přátelé posléze k lesu na turánské půdě, odkud ti kanci z hlubokých úkrytů se vždy řítili na iránské role. Rozděla Bišen velký

oheň, odpočívali přátelé, a koně jejich se pásli na vlnící se trávě. Byl tichý večer. Bišen vzhlédl k hvězdám, bíle se třpytícím, velkým a jasným, povstal, vysoký a ztepilý byl v soumraku jako strom, plápol ohně jej ozařoval kouzelně. Bišen povznesl ruce k nebi a modlil se hlasitě tuto dávnou íránskou modlitbu:

»Buď se mnou, ó zlatý Haome, buď zbrojí mou čistou, chraň tělo mé proti čárům svůdnic, jimž známa jsou podlá zaklínání, působící hnutí vilnosti a nečistých chtíčů v prsou mužů! Zapuď je ode mne, záletné svůdnice, jejichž vábení proti nám se jako oblak nese, přivátý větrem.«

Zdálo se Gurginovi, že v té chvíli velkost jakási prostá a tichá Bišena cudným kouzlem ozařovala, a náhle zmocnila se nízká závist jeho srdce, temný démon plnil náhlou nenávistí celou hloub jeho duše, a přál si Gurgin pojednou strastně záhuby Bišenovy. Král poslal jej s Bišenem jako strážce, ne jako spolubojovníka proti divým nestvůrám. Teď zdálo se mu z čista jasna, že to potupa! Nepromluvil už slova, tvářil se jakoby spal, a když ráno mu pravil Bišen, připravuje se k boji: »Buď zde na stráži, a unikne-li mi některý z kanců útěkem z lesa, dobij jej« — tu odpověděl nevrle Gurgin: »Nač bych ti pomáhal? Chceš slávu, tedy konej co můžeš. Rozkázal král, bych tě sem doprovodil, a tím je můj úkol skončen.« —

Byl zavistí bled, a Bišen, hluboce raněn a bolestně dotknut mlčel, vzal šípy své, luk a oštěp, sedl na koně a jel do lesa. Za krátko uslyšel Gurgin strašný řev nestvůr. Slyšel hluk zápasu. Stromy se třásly. Trvalo dlouho, a Gurgin pochyboval, že vyjde Bišen z lesa živ a vítězem. Řev stával se však slabší a slabší, zanikl, a bylo hluboké ticho. Pak ale ozval se dusot kopyt, a Bišen vyjel z hvozdu, zbrocen temnou krví.

Těžké hlavy kanců, uťaté, visely příšerně s koně, jemuž je Bišen kolem krku uvázal. K smrti znaven klesl Bišen do vysoké trávy a zasnul.

Gurgin bděl nad ním se srdcem plným závisti a zrady. Vzpomínal na včerejší modlitbu Bišenovu a usmál se zlým úsměvem. Když se Bišen probudil, pravil mu Gurgin: »Jsi velký bohatýr, a sláva tvoje se vyrovná brzy slávě Rustemově. Ale nevím, dostává-li se ti odvahy, abys podnikl, o čem jsem v noci snil. Věz, že za temným lesem, kde jsi bojoval s nestvůrami, asi den jízdy odsud k západu, je velký rajhrad v zeleném a slunném údolí. Viděl jsem ho jednou na vlastní oči. Je to samý libý sad, kde lilie kvetou, samý háj, kde slavíci pějí. Vzduch je tam prosycen vůní mošusu a růží. Tam scházívají se tou dobou dívky turánské, krásné jako idoly, by oslavovaly vesnu hudbou, tancem a zpěvem. I sama Meniše, lepokrásná dcera krále králů turánských, Afrasiaba, zte-

pilá jako cypřiš a snivá jako lotus, s očima gazely a vlasy temnými jak noc a vonnými jako pižmo, bývá tou dobou v onom rajhradu. Nuž, zdálo se mi v noci, že jsi tam zajel, smělý jako blesk, že jsi uchvátil otrokyně krásné jako idoly, ba i dceru královskou, a že jsme se spolu navraceli ke dvoru krále Káusa s velikou slávou.«

Pak mluvil ještě nadšeně o kráse a nyvosti turánských žen, až vřelá krev mladistvá Bišenova zkypěla. Zapomněl na včerejší modlitbu svou, ozdobil se zlatými náramky, osazenými tyrkysy, ozdobil čelenku svou orlími pery, pak shodil uťaté hlavy kanců v jámu, sedl na svého koně a pravil Gurginovi: »Buď zde, až se vrátím s kořistí svou. Společně pojedem pak nazpět ke dvoru královskému.«

Jel Bišen dlouho hlubokým, černým, němým a smutným lesem, ale náhle řídly stromy a před ním se otvíralo velké údolí, zelené a smavé. Seskočil s koně a blížil se pěšky rajhradu, jenž jej už z daleka vůní růží vábil, nesoucí se po vlahém vánku, a zvuky rozkošné hudby, zaznívajícími z háje, rozkolíbaného nyjícím dechem vesny. Stál nyní pod sykomorem u vchodu samé zahrady. Na luhu před sebou viděl stan z čínského zlatohlavu, střechu jeho tvořil purpur, posetý zlatými penězi, tak, že se podobal levhartí kůži. Před stanem byl uprostřed narcissů a tulipánů měkký koberec všech barev pavích

per rozprostřen, a na něm seděla dívka slunečné tváře, vnadné jako sad plný květů a vůně za jarního rána. Oči její byly jako básnické sny a rty její vábivé jako číše plná vína, vonícího růžemi.

Ze šatu jejího, vyšívaného zlatem a rubíny, nesl se jako ambrový dech. Kolem ní stály otrokyně snědé pleti, jejichž zřítelnice závratně černé z modravého smaltu bělma očí hořely, jejichž černé a lesklé vlasy hustě na stříbrné jejich pásy visely. Byla to Meniše, dcera krále Afrasiaba. Zahlídla Bišena, stojícího nedaleko pod sykomorem. Ucítila jako úder blesku v samém srdci. Zbledla jako lotosový květ, vyrvaný z vody, kde rostl, obrátila se k stanu a zavolala svou starou bývalou kojnou.

»Jdi,« pravila jí, ukazujíc na Bišena, »jdi tam k tomu bohatýrovi a ptej se ho, není-li sám Adergešap, mocný a skvělý ten nebeský duch, jenž dle iránského podání je strážcem praohně, Adergešap, oděný v nadzemskou slávu!« —

Šla kojná pod sykomor a vyřídila Bišenu poselství své paní. Odvětil Bišen: »Nejsem žádným nebeským zjevem, prostým jsem bohatýrem z Iránu. Život svůj bych však za to dal, kdybych se přiblížiti směl oné hvězdě, která se z nebes do stínů vašich stromů snesla! Bujná mě vedla rozkoš sem, však svatým čárem mě nyní podmanila ryzí jen láska!« —

»Jitřní hvězda staniž se družkou slunce!« zvolala kojná a vzala jej za ruku, by jej vedla do zahrady. Když Bišen, jak omámen štěstím, kráčeti váhal, řekla stařena s úsměvem: »Držíš-li růži v ruce, váháš, by's přivoněl?«

»Pojď!« zvolal Bišen a za chvíli stál před samou Meniší. —

Den minul jako sen. Byl Bišen uvnitř stanu s Meniší, která na přivítanou mu vylila nádobu perel a rubínů a smaragdů na temeno hlavy, tak že ten poklad s něho pršel na koberec, vonící ambrou. Sbor pěvkyň a hudebnic, zdobený čelenkami z nejzářivějších perel, neustal v hudbě. Víno teklo z číší z topasů a stříbra. Meniše byla jako peri, opojovala jej láskou, i samo jméno její, zdálo se mu, že šíří vůni jako lilie. K večeru však stala se smutna a nemluvna, a pokynula, by přinesli znovu víno. Podala mu číš, víno v ní bylo jako temný karneol, a když Bišen pil, zmocnila se ho mdloba. Ponořil se v hluboký sen. Byla Meniše do vína opojné šťávy přimísila. Když Bišen spal, dala jej do paláce krále Afrasiaba odnésti, v úkryt svých komnat, kam nikdo vkročiti nesměl.

Do vysoké síně, kde královské poklady turánské, nesmírné a skvělé, se kupily, dala Meniše spícího Bišena tajně dopravit. Stálo tam odpočívadlo ze sloni, zdobené tyrkysy, pokryté nejdražším zlatohlavem z končin čínských. Nad tím pnul se strom, jehož peň byl ze stříbra, zlaté větve jeho měly listí

z rubínů a chrysoprasů. Z každé větve visely plody, podobné gdoulím, byly zlaté a duté a naplněné vůněmi. Kdo ležel pod stromem na odpočívadle ze sloni, byl ambrou a pižmem, ronícími se ze zlatých plodů, skropen . . .

Kolem stály vysoké vázy z topasů, z lapis lazuli, mezi jiskřícími se kupami smaragdů, safírů a rubínů, vázy naplněné purpurnými růžemi, liliemi a kvetoucími větvemi jasmínu. Vůně těch květů se nesla oblakem k otvoru ebenového stropu, zdobeného perletí, ven do vlahé noci, k jasnému měsíci, stojícímu kolmo nad domem . . .

Uprostřed té nádhery se probudil Bišen, nad nímž se klonila Meniše, s tváří podobnou rozbřesklé růži. Byla oděna v bílou řízu, prostou a krásnou, čelenka z jantaru s velkou perlou, byla jediná její ozdoba. Bišen byl oslněn nádherou, však pravil s posunkem pohrdy: »K čemu to bohatství? Je duše moje daleka lakoty!« Meniše se usmála: »Žebrala bych s tebou svůj chléb,« pravila. »Neváže mě rozkoš k tobě. Duše má lne k duši tvé na věky věků.« Bílé světlo měsíce pršelo na ně a snili a byli šťastni . . .

Ale náhle se dívka zachvěla: »Milovaný mé duše!« zvolala, »běda, co jsem to učinila? Slepa láskou vrhám tě v nebezpeč. Víš, kde jsi? V domě mého otce, krále Afrasiaba! Běda nám, vydá-li nás zrada jeho hněvu!«

Bišen se usmál. »V životě a v smrti,« pravil, »jsem tvým!«

V jeho obejmutí zapomněla Meniše na vše, a byli tak šťastni!

Plynuly milencům dny, jako bílá oblaka, nepozorovaně. Ale temná zrada číhala a vrhla je v záhubu.

Jednou v noci, za pění sladkých písní, vnikli otroci v síň, vlekli Bišena před vztekem šíleného krále Afrasiaba a hodili Meniši stranou, jako rozkrušený květ. — První myšlenka králova byla smrt, okamžitá, bleskorychlá. Pak ale se rozmyslil. Což nebylo lépe, dlouhé, nekonečné trápení, než rychlý konec?

Daleko za městem, v hlubokém temném lese, byla hrůzyplná sluj, plná havěti a otravných výparů. Nikdy tam nevnikl paprslek slunce a těžké krůpěje jedu řinuly jednotvárně po stěnách, kapaly dutě hlučíce na kluzkou zemi. Tam kázal Afrasiab, aby hodili Bišena, svázaného obrovskými řetězy. Shodili jej tam střemhlav, neboť otvor sluje byl s výše, pak přitáhl slon obrovský balvan, jímž muži vládnouti nedovedli, a uzavřen byl takto nad Bišenem hrozný ten hrob. Dopadl Bišen, a ležel na dně jako mrtev. —

Meniše, bledá jako lilie, vrávorala k prahu komnat svého otce vrhla se na tvář a zaúpěla, povznášejíc v prosbě ruce do prázdna. Král Afrasiab se objevil, kynul svým otrokům a kázal, aby dceři jeho strhli čelenku a závoj, a kázal, by ji psem vyštvali z domu. Stála

bosa a zlomena na temné ulici. Všechno od ní prchalo, v úžasu. Mnohý cítil s ní soustrast, ale bázeň před králem byla soucitu silnější. Meniše chodila nejdříve jako pomatena ulicí, pak se vzpamatovala. Zahalila se jako pláštěm svými dlouhými, vonnými vlasy, dlouhými jako ony kněžny Rudabeh, která uvězněna pro lásku svou, s výše věže je spouštívala, by milenec její po nich se k ní došplhal. Vyšla Meniše tiše z města a brala se k sluji, kde úpěl Bišen. Rukama, něžnýma jak lupeny růže, vyhrabala vedle balvanu, uzavírajícího jeskyni, malý otvor, by tam aspoň slabý paprslek věčně zasmušilého soumraku lesního vniknouti mohl a otvorem tím padaly její slzy dolů k Bišenu a slova nesmírné její, strastné lásky . . . Den co den chodila Meniše nyní do blízkých vesnic, k osamotnělým dvorům, by žebrala chleba. Ten přinášela pak věrně Bišenovi a vodu křišťálovou v dutině suchých kdyní. Tak jej uchránila před smrtí hladem a žízní. Pokaždé, když denní ten úkol skončila, seděla pak u sluje a žalovala stromům a zemi a v noci kvílela k hvězdám, by bohy vzrušila z hlubokého klidu a pomoci jejich otálející se dovolala. Uspávala sladkobolnými písněmi též Bišena dole v temnu podzemí, zpívala, až sama na krátko zdřímla. Když bledý úsvit zas nad lesem vstával a soustrastně k ní pod stromy hleděl, vzchopila se vždy znova Meniše, a růžová zora svitila

14*

jí na cestu k prahům milosrdných, jíž bledé dívce, luzné i v bolestech a mukách, denního chleba poskytovali. Stala se nezlomná věrnost její a láska příslovím v lidu. Hleděli dojmuti za ní, když smutná od nich kráčela k lesům, halena v temný plášť svých dlouze plynoucích vlasů, z nichž jen bledý jasmín tenkých tváří svítil, porosený slzami. Pozdvihovali ruce a šeptávali: »Buď žehnána, lásko! . . .«

Mezí tím vrátil se Gurgin na dvůr králův. Byl sedm dní na Bišena čekal, ale když posléze jen kůň jeho se vrátil, bez jezdce, viděl, že Bišen padl v jeho nástrahy. Ohromná tíž se mu přivalila na srdce, celá jeho podlost jevila se mu v celé své mrzkosti! Zaplakal trpce nad sebou a rval si kajicně vlasy. Když poněkud se utišil, nevěděl si rady. Co řekne králi? Nedovedl se na ničem ustanovit. Přijel bled a smuten ke dvoru. Otázka: »Kde nechal's Bišena?« zněla mu jako hrom v sluchu. Zbledl smrtelně, zahalil tvář. Král zvolal znovu: »Bišen nežije? Mluv, jak zhynul?«

Gurgin nebyl zatvrzen ve lži, nevěděl co říci, když pravdu říci nechtěl. »Nevím, jak zahynul,« řekl vyhýbavě a upíral zraky v zem. »Tvou zradou zhynul!« zahřměl král, a Gurgin mlčel. Tu kázal král, by ho uvrhli v řetězích do hlubokého žaláře. Pak zavřel se do svých komnat, a celý dvůr a celé bohatýrstvo iránské truchlilo o ztraceného Bišena. —

Tou dobou přijel Rustem z daleké výpravy ke dvoru, a srdce jeho se svíralo, když slyšel, že Bišen zahynul a že Gurgin byl jeho zrádcem. Sestoupil v temný žalář a zaplakal nad Gurginem a nad čerností jeho činu, však ani slovem nečinil mu výčitku. To dojalo hluboce Gurgina, vrhl se mu k nohám a s trpkým pláčem vyznal se dopodrobna ze svého činu a prosil Rustema, by jej ztrestal smrtí. Rustem však zvolal: »Snad Bišen ještě žije? Pojedu jej hledat! Blahá naděje se mi ozývá v srdci! A kdyby žil, snad v zajetí, v žaláři, pohřben v tmu a samotu, nechtěl bys pomahati jej spasit? A nebylo by sladko, kdybys tak u nohou jeho nad sebou zaplakal, jak nyní u nohou mých, a kdyby Bišen smířen ti odpustil těžkou tvou vinu?« Spěchal Rustem ke králi a pravil: »Vyjedu Bišena hledat, a žije-li, spasím jej! Nechť Gurgin pojede se mnou! Bude mým vůdcem krajinou, kde posledně spolu s Bišenem jeli.«

Král byl potěšen rozhodnutím Rustemovým a po dlouhém domlouvání dovolil, by Gurgin, pout svých zbaven, Rustema doprovázel. Oba bohatýři převlekli se nyní v oděv iránských kupcův a vyjeli spolu úkol svůj plniti. —

Když přijeli k místu u lesa, kde Bišen odloučiv se, sám k rajhradu jel, pravil Rustem: »Zůstaneš zde, Gurgine, a čekej mého návratu. Bdi a buď věrným.«

Pak se vydal do města krále Afrasiaba. Nabízel všelijaké zboží a vyptávaje se opatrně, dověděl se brzy celou pravdu o osudu mučeného Bišena a o věrné lásce milující ho dívky. Dojat hluboce, jal se přemýšleti. Vyšel z města, směrem k lesům, kde jeskyně zela, v jejíž tmě Bišen trpěl. Slyšel na večer z daleka kvílení a píseň, již zpívala Meniše, by ukonejšila strádání trpícího bohatýra v podzemí. Vrátil se k městu, ale než zora zasvitla, byl opět blíže lesa a usedl na kámen vedle cesty. Brzy uviděl Meniši, vycházela na pouť svou denní za chlebem. Potlačil svoje mocné rozechvění a když se mu blížila, pozvedl ruku, by ji zastavil. Mluviti hned nemohl, neboť dral se mu vzlyk do hrdla. Meniše stála chvíli mlčky před ním, pak ale zbarvila se bledá její líce do růžova a vzrušeně zvolala: »Dle šatu svého jsi z Iránu!« A náhle vrhla se na zem na kolena a prosila: »Vrátíš-li se do svého kraje, ó, řekni králi svému, že Bišen úpí u nás uvězněn v podzemí! Ó, pověz největšímu bohatýrovi světa Rustemovi, že Bišen hyne, že zemře, nepřijde-li on jej spasit! Jsi-li člověkem, ustrň se nad jeho bídou, měj slitování i se mnou, jež bych byla dávno žalem zhynula, kdybych žíti nemusila k vůli Bišenovi!« A padla na tvář a plakala, až Rustemu srdce usedalo.

Dlouho nedovedl promluviti a nechtěl jí také říci, kým je a proč přišel, aby ji

náhlou radostí neusmrtil. Potlačil vlastní slzy své a pravil posléze: »Jsem prostý kupec. Jak mohl bych mluviti s králem iránským, uzavírajícím se v nádheru svého paláce? A Rustema, kde jej najdu? Ale všude budu na cestě své v Iranu vypravovat o tvé lásce a o utrpení Bišenově. Zatím — zde chléb... Podej ho Bišenovi a řekni mu, kdo ti ho dal.« Meniše šla ihned zpět, podala Bišenovi darovaný chléb, netušíc, že Rustem prsten svůj byl do chleba vtlačil. Jakmie Bišen chléb rozlomil, zazářil korunt v prstenu po tmě, jako hvězda, světlem zvláštním, dle kterého Bišen prsten ten poznal, bylť jej často v noci u Rustema na prstu viděl. Vzkříkl z hluboka a zvolal: »Zaklínám tě, Meniše, má spáso a útěcho, zaklínám tě, spěš za tím kupcem a taž se ho, není-li jmeno jeho koně »Blesk«. Mrákota schvátila sesláblého Bišena, ale Meniše letěla jako vlaštovice z lesa a uviděla Rustema, sedícího posud vedle cesty.

Nevěděla, proč srdce její tak přemocně bilo. Rozechvěna zvolala: »Zaklínám tě, pane můj, pověz, jest jméno tvého koně »Blesk«?

Viděl Rustem, že Bišen uhodl, nezdržel se déle, propukl v pláč a pravil: »Jest jméno koně mého »Blesk« — a jsem Rustem!« Zavrávorala Meniše, a držel ji v náručí, zbledlou, klesající. Pravil jí tiše: »Jdi zpět! Půjdu pro svou zbraň, dobře ukrytou. Rozdělej na večer velký oheň na poctu věčným a cudným hvězdám. Zář té vatry mě povede k jeskyni.«

Mohutná vatra žehala rudě temný zrak noci, a rozlitá nad lesem zář obetkávala příšerným nimbem vrcholky dřímajících stromů.

Rustem přišel k jeskyni. Balvan, jejž přivlekl slon, proto že mužům příliš těžkým byl, pojal Rustem bohatýrskýma rukama a metl jím rázem sto kroků do rozbouřeného jako hromem lesa, kde staré stromy zaúpěly a zasáhnuty balvanem, rozkrušeny padaly.

Pak vytáhl Rustem Bišena pod světlo hvězd, sejmul mu pouta, vložil jej na koně a sám na koni druhém jel s Meniší útěkem k místu, kde Gurgin čekal.

Bylo ráno, když tam dorazili. Při východu slunce uviděli se Bišen a Gurgin. Chvěl se Gurgin, a Bišen hleděl temně, jako bouřný mrak. Rustem však pravil: »Jsi-li bohatýrem pravým, Bišene, skroť svůj spravedlivý hněv! Buď větší, než tvoje neštěstí bylo!«

A Gurgin sepjal ruce a pravil Binešovi: »Promiň mi, ó, promiň mi! Chceš-li mou krev, nebudu se brániti! Ale dříve se usměj na mě tak jasně, jen jednou ještě, jak jsi se usmíval dříve, než jsem černou zradu na tobě spáchal. Vezmi můj život, ale promiň mi!« A Meniše šeptala: »Slyš jeho hlas!« Bišen se usmál, objali se a byli smířeni. Líbal je Rustem a pravil: »Nyní spěšte k domovu. Nepojedu však s vámi. Já a můj »Blesk« — nám zbývá ještě úkol.«

Jeli tedy Bišen a Meniše a Gurgin ke králi do Iránu, jenž šťasten je vítal a Meniši

u velké slávě za věrnost její a lásku zlatým diademem korunoval.

Rustem však vrátil se do města krále Afrasiaba, zabušil v noci mečem na kovová vrata paláce, že zaduněly jako bouře, a zvolal hromovým hlasem: »Zbuďte se! Bylo by nechvalno, kdybych skrytě byl meškal ve vašem městě! Jsem Rustem! Vysvobodil jsem Bišena! Je spasen! Úkol můj u konce a vracím se domů! . . .«

Nastal nesmírný poplach, vyřítili se z hradu, ale Rustem kácel nepřátele své, jako hrom kácí stromy, jel cvalem zbouřeným městem, kde před ním prchali na všechny strany, a kliden byl brzy šťastně v nesmírné stepi, sám s koněm svým. Zastrčil meč do pochvy, políbil koně na čelo a jel tiše dále za svitu bílých hvězd.

Dopověděl takto Zendeh a Sohrab zvolal: »Je sladce, slyšet o blahé lásce, o věrnosti srdce nezištně oddaného! A jak krásný je smír, jejž způsobil Rustem, ten silný a veliký! Avšak, dost vypravování dobrodružství, chtěl's mi mluvlti o něčem, co přímo se dotýká mne a mého zrození.«

Zendeh zdál se znova jako v rozpacích a znova zdálo se, že hledá slov. »Buď trpěliv,« řekl konečně. »Nejsem ještě docela hotov se svým vypravováním o Rustemovi.«

»Nuž, tedy mluv,« řekl Sohrab poněkud zklamán.

Zendeh vzdychl a pak mluvil takto:

»Nejel tenkráte Rustem přímo domů, po dobrodružství s Bišenem. Vyhýbal se sice místům obydleným, ale proháněl se nekonečnou stepí, hově vášnivě lovu. Tak přišel jednou na širou pláň, kde nalezl mnoho divokých oslů. Honil je do únavy a nabaživ se lovu, zdříml pod osamělým stromem. Netušil, že byl v nepříliš dalekém sousedství velkého turánského města. Mezitím co spal, přicválala tlupa našich bohatýrů. Uviděli spícího reka iránského a zbudili jej a zvali, by s nimi jel do města. Rustem přijal jejich pozvání, nebyla tenkráte právě zjevná vojna mezi Turánem a Iránem, a vlídnost turánských těch mužů dotekla se Rustema mile. V městě přijal král Rustema s velkou poctou. Poznal jej, když však Rustem sám se poznati nedal, nedal král na jevo, že ví, koho hostí, šeptem však šlo brzy celým domem zjevné to tajemství.

Hody byly slavné. Víno teklo proudem, vůně dýmaly, hudba opojovala, a černobrvé otrokyně očarovaly smysly svůdnými tanci. Byl Rustem jako zmámen, vstal a žádal, by jej vedli k lůžku, neboť byla už hluboká noc.

Uposlechli. Vedli jej do komnaty, kde růže sladce do osvěžujícího chladu dýchaly. Rustem, znaven a zmámen hudbou, vůněmi, vínem, ponořil se záhy v těžký sen.

Náhle zbudilo jej světlo. Mnul si oči. Před ním stála otrokyně se zlatou lampou

v ruce, vůně ambrová vycházela z jasného plamenu. Vedle otrokyně stála žena druhá, zahalená závojem. Rustem povstal. Tu spadl závoj s postavy dívčí, a na Rustema zasvítila její cudná, zardívající se krása. Rustem mlčel, dívka však pravila: »Nikdy neuviděl ještě zrak žádného muže mou tvář, nikdy nezaslechl posud muž žádný můj hlas. Nesuď mě přísně . . . Miluji tě! Vím, že jsi Rustem. O bohatýrství tvém slýchala jsem vždy už co dítě, a byl jsi modlou mojí, než jsem tě viděla. Smělý jak lev, přišel jsi sám v naši zem nepřátelskou. Chrabrému muži patří něžné srdce ženy. Rusteme, miluji tě celou duší svou!«

Rustem byl divným čarem jat, však pravil: »Dívko, jsem skoro stár a ty's téměř dítě! Jsem drsný, a jiný jest úkol můj na světě, než láskou lkát. Jdi v míru a v pokoji a zapomeň na dnešní noc — a na mne.«

Dívka však pravila vážně: »Miluji tě, Rusteme. V tom je celý můj osud a celý obsah mého života. Jsem z plemene pardů a lvů, a všechna síla mého rodu je v síle mého milování. Zemru, nezískám-li si tvé lásky. Nejsem vilná, ani otrokyně, jsem dcerou krále, jenž tě hostí v tomto domě. Rozhodni nyní nad mým osudem.«

Sklopila hlavu a vážná a cudná stála před Rustemem. Nevábila jej ani pohledem ani posunkem. Rustema zmocnila se náhlá vášeň, velká, sladká, silná, nikdy nepocítěná

v celém životě, věnovaném jen podnikům hrdinským. Mlčky a pomalu se jí blížil, klonil hlavu její na své srdce a políbil ji tiše... Pak vyburcoval krále ze spánku a jako bouře žádal dceru jeho za ženu. A král mu ji dal...

Zapadl Rustem do svého štěstí, zapomněl na svět a boje, na Turán a Irán a na staré spory. Uplynul měsíc, tu však bylo, jakoby se probouzel ze sna. Byl zasmušilý jako zimní bouře a pravil jednou z rána ženě své: »Běda mně, že podlehl jsem slabosti! Co jsem to učinil? Není svazku mezi mnou a ženou! Meč můj má žena! Zdříml jsem na srdci tvém, ale nyní se probouzím. Bolest rozluky nás čeká.«

Zbledla žena jeho smrtelně a odvětila tiše: »Jsi pánem vůle své. Velký bude žal můj, odejdeš-li. Rusteme, ty odcházíš? I to tě nezdrží — — když povím ti — že matkou budu, slyšíš? matkou tvého dítěte?«

Zachvěl se Rustem, však odvětil: »Jdu od tebe a nikdy už se nevrátím, ač miluji tě stále. Však mezi mnou a tebou leží svět! Ty promiň mi! Já nikdy neprominu sobě jedinou slzu tvou. Však věrnější než tobě zůstanu svým úkolům.«

»Nepláču,« odvětila žena. »Tvá velkost volá tě ode mne a je mi dražší než vlastní moje štěstí. Já přišla k tobě, ty ne ke mně... Rusteme, jdi, kam tě volá tvůj duch.«

Rustem mlčel, obával se slabosti své! Stál zasmušen, pak pravil, líbaje ji tiše na

vlasy: »Zde drahý onyx v pečetním prstenu. Zrodí-li se z lásky naší dcera, připevni jej v její čelenku na mou památku. Zrodí-li se syn, pak připevni ten onyx do kruhu kol jeho ramena . . . a pošli jej ke mně, až doroste, pošli jej ke mně, oslaveného jako hrdinu, hodného mne i tebe . . .« A Rustem odešel . . .«

Zendeh se zamlčel, Sohrab sotva dýchal . . . Křečovitě chápal se zlatého náramku s onyxem, jímž matka jeho nedávno byla rameno jeho obemkla.

»Jméno té ženy!« vzkřikl konečně, omdlévaje téměř rozčilujícím očekáváním.

»Tehmimeh!« vzdychl za ním unylý ženský hlas. Stála matka jeho vedle něho.

»Matko moje!« vykřikl vrávoraje Sohrab a klesl jí k nohám. Tichý vzdech se ozval podruhé, bledé její ruce byly na jeho čele a hladily je konejšivě. Sohrab hleděl v němé její zraky, v nichž tolik bolestného odříkání se jevilo, a lítostí přemožen pravil: »Kde zůstala odměna za takovou lásku, za takovou ve smutku věrnost?«

Tehmimeh se usmála snivě. »Láska v sobě je vše,« odpověděla tiše, »i odměnou! Synu, myslíš, že se láska táže po odměně?«

Tiskl roucho její ke rtům, pak vzplanul a zvolal:

»Krev Rustemova bouří v žilách mých! Matko, matko, proslavím se a hrdě předstoupím před jeho tvář . . . Ó, dobudu Iránu a

posadím tebe na jeho trůn! Dobudu i Turánu, a nebude na celém světě než jeden král, Rustem! Matko, budu jak ten jejich Mithra! Smířím dva světy!...«

Položil jí planoucí tvář na srdce a dlel v jejím objetí.

Pak byl zase vzrušen a zvolal: »Proč zůstal sňatek tvůj tajný? Proč nechlubil se Rustem tvojí láskou?«

»Dítě!« odvětila Tehmimeh. »Zapomínáš na záští obou plemen? Král Afrasiab byl by otce mého svrhl s trůnu a byl by město naše zbořil!«

»Raděj tedy snášela jsi v skrytosti, ó trpitelko!« zaplakal Sohrab, pak ale utřel slzu svou rychle, jako zahanben, a zvolal: »Je čas, by otec můj mě poznal! Pozná mě v záři slávy! Je daleko odsud do Zabulistanu — porazím vše, co na cestě stojí, a mnoho uslyší Rustem o Sohrabu, než jej uvidí a než mu řekne: »Hle, zde jsem, tvůj syn!«

Nedal se Sohrab dlouho matkou svou zdržeti, jako lev bouřil ke dvoru krále Afrasiaba, který právě výpravu proti Iránu chystal, uslyšev, že Rustem se rozpadl s králem Káusem. Chtěl využitkovati tu příznivou dobu. Když dorazil Sohrab v jeho město, byl král Afrasiab jeho hrdinským vzletem nadšen, čar bohatýra, určeného k velkým podnikům, zdál se, že vycházel z celé bytosti Sohrabovy a bleskem byl dav kouzlem tím jat. Nemluvilo

se, než o nové hvězdě, která vyšla Turánu. Den výjezdu jeho z města, v čele vojsk turánských, byl pro Sohraba nesmírnou vítězoslávou. Podávali mu kalichy plné granátů a smaragdů, rosených pižmem a vůněmi z růží a jasmínu. Se střech domů sypali obyvatelé jako v horečce vítězství květy na jeho hlavu a drahý šafrán, vylévali ambru před ním, a ženy a dívky podávali hrdinům číše vína, smíšeného s pižmem, a kropily hřívy koňů tekutými vůněmi a házely hrstky drobného zlata pod jejich kroky.

Jako hvězda zhoubná nesl se Sohrab do Iránu. Překročil Oxus, porazil vojska, která je tam čekala, a zaúpěl celý Irán. Vítězství za vítězstvím vydobyl Sohrab, a celý Irán volal po zmizelém Rustemovi. Srdce Sohrabovo jásalo divokou radostí. Snil o tom okamžiku nesmírné slasti, až co vítěz, přes poražený trůn krále Káuse, vejde do Zabulistánu, k tichému domu svého děda, a až meč svůj položí Rustemu k nohám. a až ho osloví otázkou: »Jsem tebe hoden . . .?«

Na pochodu svém octlo se nyní vojsko turánské, znavené cestou a bojem, před strmícím hradem, bílým, pyšným a pevným, vytesaným částečně ze skal. Trčel hrozivě k oblakům. Jali se turánští ho oblehati. Pán jeho, Hedžír, vyzval Sohraba na souboj. Sohrab přijal vyzvání. Sešli se na velké louce před tváří obou táborů. Vida mládí svého soupeře, pravil silný a hrdý Hedžír: »Pověz

mi jméno své matky, abych věděl, komu zkázat, by tě oplakávala.«

Klidně odvětil Sohrab: »Nespolehej příliš na sílu svou, vítězství dávají bozi. Opovrhuješ-li mnou, pomni na přísloví svého lidu, znějící: »Zanech pýchy, neboť tupý skot se někdy popase na trávě, rostoucí na tvé mohyle!«

Dali se do boje, byl dlouhý a tuhý, však posléz přemožen Hedžír. Ušetřil Sohrab jeho života a zajal Hedžíra.

Bylo velké zděšení z toho v bílém hradě, vešel tam ochromující strach, odvaha klesla obhájcům — jen jedno srdce zůstalo pevné. Byla tou dobou v hradě Gurdaferid, dcera velkého bohatýra. Byla krásná a silná a bojovná jako muž. Žádná něha nezachvěla nikdy jejím srdcem, žádný strach a žádné slitování. Více než klokot slavíka těšil ji sokol, a kapala-li krev bažanta rozedraného drápy sokolovými s výše oblak na bílý jasmín, radovalo se divé její srdce. Oděla se nyní Gurdaferid bohatýrskou zbrojí a mužským oděvem a sestoupila s hradeb a zvolala na Sohraba: »Ještě nejsi vítězem! Mezi hradem a vojskem tvým stojím já, chceš-li o krok dále, skol mě dříve — zahyneš ty, nebo já.«

Sohrab přijal vyzvání a nastal nový zápas. Bojovala Gurdaferid jako bohatýr, bojovala dlouho, posléze však cítila, že síly jí prchají. Obrátila se k útěku, Sohrab však pronásledoval ji, strhl jí přilbu a dlouhé její

vlasy se jí nyní hrnuly jako liják temných paprsků na pas a na kolena. Tvář její byla jako ráj. Z očí, sršících blesky, lily se jí slzy, ne slabosti, však hněvu.

Sohrab vida ženu před sebou, zachvěl se mocně. »Neboj se,« pravil kouzlem jejím jat, »silen jsem byl proti tobě v boji, sláb jsem nyní před rájem tvé krásy! Zanech pláče, ženo! Bolí mne, vidím-li rosu tvých očí, spanilejších narcissů, padat na růže luzné tvé tváři.« Vzal ji za ruku, a ruka jeho se chvěla. Tu vzpamatovala se Gurdaferid, přemýšlela bleskem v taji své duše a pravila lstivě: »Chceš mě zajmout, vléci do svého táboru? Malá kyne ti z toho sláva, že's tak dlouho zápasil — s ženou! Pomlč raději o tom, co se stalo a dej mi uniknouti. Zuřila jsem proti tobě se zbraní v ruce — ale lahoda tvých slov mě s tebou smiřuje, muži! Podlehám moci tvých zraků! Sama otevru ti brány hradu.«

Pustil ji Sohrab a letěla jako orel k hradbám. Jako tajnou mocí vlečen, šel Sohrab pomalu za ní. Stála už na cimbuří, než Sohrab hradeb došel. Pyšně hleděla Gurdaferid s výše a zvolala: »Bloude! Proč věřil jsi slovům mým? Brána ti otevřena nebude, neotevřeš-li ji sám! Jdi zpět a vypravuj, jak jsi byl přelstěn ženou!«

Rozzuřen odvětil Sohrab: »Běda tobě i tvým! Ano, otevru brány, zteku hrad a

ukořistím tebe a budeš rabou mou, ženo, neznající uzardění!«

Zalekla se dívka, schýlila se k němu a pravila:

»Ó pošetilý, proč věříš slovům mým lživým a ne raději pravdu mluvícím mým zrakům? Je záští v nich, nebo láska? Hleď! Rabou tvou nebudu, kdybys vnikl vítězně do hradu, nalezl bys mě mrtvou... Ale kdybys ke mně mluvil, jak dole na bojišti — — poddala bych se snad tobě!... Nedobývej hradu! Dej nám tři dny příměří a uvidíš, že přemluvím muže, by se ti vzdali...«

Usmívala se zářně. Sohrab váhal. Hodila mu růži, kterou ulomila s keře, rostoucího z rozsedliny hradby.

Sohrab řekl tiše: »Staniž se dle tvých slov, ale chraň se dalšího klamu!«

Kynula mu rukou a odvětila: »Buď žehnán!«

Vracel se pomalu do tábora. Gurdaferid však jala se přemýšleti. Věděla, že král Káus je na pochodě s velkým vojskem, věděla též, že Rustem od nějaké doby v blízkých horách v rozjímání dlí, skrývaje se v samotě dotěrným poselstvím v úzkost dohnaného krále. Když se setmělo, vyjela tajně z hradu. Zpravena špehy, našla Gurdaferid bezpečně osamělou horu, na níž Rustem právě dlel. Byla hluboká noc, když tam dostoupila, zahlídla temnou postavu Rustemovu, strmící vysoko proti hvězdami pokrytému nebi. Slyšela hlas

jeho, modlícího se slavně. Noc byla jako temně modrá sluj, s klenutím jiskřícím se v mystické kráse. Rustem se modlil: »Blahoslavím tebe, ó Tystare, sálající, skvoucí se hvězdo, vládce ostatních hvězd a nejsvětější z nich všech! Mocný jsi a pln veleby, silný ture nebeský, zlatých kopyt, oři bleskotný, dýšící světlo, june nebeské krásy! Sbíráš oblaka, vodíš je v moře, by čisté opět k tobě stoupaly v parách, a dáváš jim pak spadati sladkým a blahodárným deštěm na prahnoucí zemi, aby čisté vody lidi kojily a zvěř a rostliny všechny! Rosou, již sesíláš, blažen je každý tvor Ahura-Mazdy! Buď blahoslaven a žehnán, Tystare, nejsvětější z hvězd!«

Když domluvil, stála Gurdaferid před ním a klonila se mu hluboce: »Buď zdráv,« pravila, »meči Iránu a jeho spáso v každém protivenství!«

Hleděl na ni s výše své a tázal se: »Kdo jsi, ženo?«

Odvětila dívka: »Jméno moje zůstalo lidem tajemstvím, tajili je rodiče moji z něhy, by nepřišlo nikdy v ústa pomluvy. Ale zjevím ti je — zovu se Gurdaferid, a otec můj byl velkým bohatýrem, slul Gejdehem, ty jméno jeho znáš.«

Mlčela. »Co žádáš?« tázal se Rustem. Poklekla, dotekla se čelem země a pravila: »Vezmi svůj meč a pojď bojovat za Irán.«

Nehnul sebou. »Vstaň,« pravil klidně, »vstaň a jdi. Nevytasím více svého meče.

15*

Proč mě rušíš? Odešel jsem z domu svého otce, zanechal Zabulistán, bych v těchto samotách, jist od vzkazů královských, rozjímal o osudu lidském . . . Nevyrušuj mě a jdi.«

Povstala, hleděla mu přímě do zraků a pravila: »Slynul jsi slávou, hrdě jsi stál a takto končíš! Vzešla Turánu hvězda, vítězně se řítí země tmy na děti světla. Ovšem, sestárl jsi, a vítěz jejich je druhý Rustem, Rustem turánský sice, ale Rustem plný síly a vzletu . . . Ty, Rustemův pouhý jen už stín, pocítil's strachu . . . Čekej tedy zde, až přijde turánský bohatýr za tebou, by ti položil nohu na skloněnou šíj!«

Pohnulo se srdce Rustemovo, a pravil: »Kdyby srdce moje pocítilo strachu vyrval bych je a hodil je tobě pod nohy, bys po něm šlapala . . . . O jakém však mluvíš vítězi?«

Tu vypravovala Gurdaferid všechnu slávu a velkost Sohrabovu plamenným slovem a líčila ponížení iránské země. S podivením naslouchal Rustem a tázal se sám sebe: »Kdyby to byl syn můj, jejž Tehmimeh posílá ke mně?«

Bylo mu, jakoby vesna mu vanula v tvář, však zavrtěl hlavou, tak rozjímaje: »Můj syn by byl příliš mlád pro tak velkou slávu, a mám syna? Nikdy mne nedošla podobná zpráva.« Pak pravil dívce: »Miluji zemi celou, tu velkou Ahura-Mazdou stvořenou matku,

zemi, nesoucí všechny vtělené bytosti, živé i mrtvé, a vysoké hory a široké nivy a blýskavé vody . . . S této hory dívám se na její dobrou tvář a modlím se k hvězdám, Mnoho jsem trpěl a vykonal mnoho. Zůstanu již v klidu. Pravil jsem ti, nevytasím více meče. Proto, buď zdráva, a jdi!«

Gurdaferid se vzpřímila a pravila pevně: »Slovo moje tě nepohnulo, ale pravím ti nyní, králi svému služ a konej svou povinnost!«

Rustem vzplanul velkým hněvem a zahřměl:

»Jsem králem svým sám! Mým trůnem je sedlo mého koně, odkud sláva Iránu zářila po celý věk! Má přilba je více než králova koruna, je beze skvrn! Čím je proti mně váš král? Hrstkou prachu, kterému sláva moje a síla dodávala lesku! Jemu sloužit? Kdo dal mi sílu? Bůh světlý, ne on! A bohu tomu jen sloužila síla moje a plemenu íránskému, jež poznalo Ahura-Mazdu a jež se mu koří. Iránu jsem povinen vším, však ničím králi!«

Gurdaferid hleděla s obdivem na velkého Rustema a zvolala: »Pravdou je každé tvé slovo, buď ti chvála a čest! Nedbej krále — však slyš bědování Iránu! Poraž Ahrimana, temného boha, ty synu světla, poraž nepřítele Iránu, učiň tak bez povelu krále, až zapudíš temný lid turánský za Oxus, zastrč svůj meč zase do pochvy a až král tě po-

zdraviti přijde, by ti díky vzdal, pak zvolej hrdě: Proč ty mi děkuješ? Ne tobě, Iránu jsem sloužil a tebe neznám . . . Ó, Rusteme, jsi velký tak . . . Slyš celý Irán, který volá hlasem mým k tobě: Pomoz, pomoz nám a spas nás . . . Ne, Rusteme, to není mužné, bys prosebnici tvrdě odehnal, jež k tobě volá: Jméno moje z něhy zatajili moji rodiče, aby nepřišlo do úst pomluvy — ale vítěz turánský mě povleče za vlasy v tábor svůj, co rabu svou, jak mi zahrozil drze . . . Rusteme, ty mlčíš! Lhostejný je ti osud slabé a opuštěné ženy, avšak může ti lhostejný být osud celého Iránu? Jako mě, povleče vítěz turánský i zemi tvou za sebou, bídnou rabu . . . a ty to dopustíš — proč? Proto že král ti křivdil, král, který přece ničím není proti tvé slávě . . .!«

Stál Rustem tich před ženou, ležící nyní na tváři před ním, pak zahvízdl tiše, a kůň jeho »Blesk« přicválal. Odvalil Rustem velký kámen a vyňal skrytý tam meč svůj, pak pravil prostě: »Gurdaferid, jdu s tebou.«

Den třetí příměří svítal. Vyšel Rustem z hradu zahalen v turánský plášť a blížil se táboru vítězného Sohraba. Viděl z daleka stan z koží levhartích a z purpurových clon. Viděl nyní ztepilou postavu hrdinskou vycházet ze stanu a dívat se směrem turánské země. Byl to Sohrab, vzpomínal matky své. Nemohl Rustem tvář jeho rozeznati, ale čar mládí linul z vysokého bohatýrského toho zjevu a vzpomínka na vlastní mládí se hlá-

sila v srdci Rustemovi a náhlý smutek, tesknota náhlá, že pohasly pro něho sladké úsměvy zapadlých jar, a že mu svítí jen už chladné světlo podzimních slunci, se ozvaly v něm. Tiskl tvář svou v dlaně. V tom položila se prudce ruka na jeho rameno a zvolal hlas: »Kdo jsi?« Byl to Zendeh. Poznal Rustema. Tehmimeh byla jej prosila, aby zůstal se synem jejím, aby mu říci mohl při nenadálém setkání s Rustemem: »Ejhle tvůj otec!« Zendeh chtěl nyní, poznav Rustema, zvolati: »Tam stojí tvůj syn!« Ale náhlý jeho posunek jej zahubil. Rustem, vida se poznán v táboře nepřátel, tasil rychle nůž a netuše co činí, zabil Zendeha. Padl bez hlesu a tak zahynul jediný v táboře turánském, jenž Sohrabovi říci mohl, ukazuje na Rustema: »To jest tvůj otec!«

Rustem, neohlížeje po padlém muži, spěchal k hradu. Brzy doráželo smutečné kvílení pohřební k hradbám. Zároveň došli poslové Sohrabovi a hlásili: »Zrádného jste se dopustili činu! Padl velký bohatýr turánský zákeřnickým vaším nožem, bez boje! Porušena svatost příměří! Krev vaše padne na hlavu vaši! Běda vám a pomsta nesmírná!«

Tu vyšla Gurdaferid sama až na kraj tábora turánského, oděna v smuteční závoj, s vlasy rozpuštěnými, a žádala, by směla promluvit se Sohrabem.

A když ji k němu přivedli, krásnou jak ráj, pohnulo se srdce jeho mocně a zapomí-

naje smutku svého, usmál se a pravil: »Co mi chceš?«

Hleděla na něho svýma očima omamujícíma jako silná vůně a pravila: »Nepadá vina té vraždy ani na mne ani na muže v hradě. Přišel k nám v noci bludný bohatýr, přišel s námi bojovat, uslyšev o naší bídě. My jej přijali, ač jsme mu řekli, že se chystáme vydati tobě hrad. Vyšel samochtě v tábor váš a vida se tam poznán, nepřítel, zabil v prudkém hnutí vašeho bohatýra. Jaká je v tom vina naše? Ale hněv tvůj je spravedlivý a spravedlivá je pomsta. Vydati našeho hosta? Jak je to možno? Je prostředek jediný: vydá se sám. Ne ale soudu. Vydá se s tebou v boj. Skol jej, a bude pomstěna vražda.«

Sohrab pravil: »Co díš, je pravda. Přijímám boj. Však rci, s kým jest mi bojovat?«

»Jméno jeho nikdo nezná,« odpověděla Gurdaferid. »Je velký a silný — tak že by snadno bázeň zbuditi mohl v srdci svých odpůrců . . .«

Sohrab zarděl se lehce a řekl: »Promluvila žena, budiž jí odpuštěno, neboť bázeň je jí vrozena.«

Gurdaferid se usmála nyvě, kynula rukou a spěchala do hradu, by pravila Rustemovi: »Vybízí tě hoch onen turánský k boji. Zamlčela jsem jmeno tvoje, aby ho nezaplašilo před bojem.«

Stáli nyní mužové íránští na hradbách s Gurdaferidou a turánští na kraji svého tábora, a zraky všechny se upíraly na oba bojovníky, kráčející proti sobě.

Vysoký jako věž zdál se Rustem a temný jako bouře. Ztepilý jako mladý dub zdál se Sohrab, dub politý smavým světlem slunce. Hleděli oba mlčky na sebe a Sohrab pravil:

»Dívají se na nás nebesa a čeká vlhká země, který z nás na ňadra její bude položen, už tich a smírný pak . . . Jsi bohatýrem slavným, zajisté. . . Jde z tebe veleba a vzdávám čest tvé dlouhé zkušenosti válečné . . . Ó, kéž bys Rustemem byl . . .!« A Sohrab zamyslil se maně.

Rustem, mysle, že Sohrab pouze z bujné bojovnosti byl si zápasu s ním přál, zasmušil se a bylo, jakoby temný duch mu vstoupl do srdce. Nevlídně pravil: »Nepřišel jsem, abych slyšel mnoho slov, přišel jsem bojovat.«

Zarděl se Sohrab nevolí a neodpověděl. Začal hrozný boj. S úžasem se dívali z obou táborů na obrovský zápas. Oba muži se rvali jako lvi.

Sohrab v horlivosti mladistvé vydal se neopatrně pod samý meč Rustemův . . . Okamžik, a byl Sohrab zabit. Tu setkal se jasný jeho zrak se zrakem Rustemovým a Rustem nedal meči dopadnouti. Byl náhle dojat jasným pohledem svého soupeře. Sohrab pozorovav, že jej Rustem ušetřil, zvolal: »Jak

velká je duše tvoje, hrdino . . . Ó, rci mi, nejsi Rustem sám?«

Rustem zastyděl se pošetile za svoje slitování, neboť zlý byl vešel duch do jeho srdce a neodpověděl na Sohrabovu otázku. »Braň se!« pravil krátce a dorážel znova na Sohraba. Smutek zmocnil se Sohraba. Byl se tedy mýlil! Soupeř jeho, k němuž jej srdce pudilo, nebyl jej velkodušně ušetřil! Bylo to pouze z opovržení, že jej nezabil, nechtěl tak snadno zvítězit . . .! Přece však drala se Sohrabovi maně ještě jednou otázka na rty: »Zaklínám tě, pověz, nejsi-li Rustem?«

Zasmušil se Rustem ještě více tou tvrdošijnou zvědavostí turánského soka.

»Není ti na tom dosti,« zvolal, »že víš, že jsem onen, jenž zabil toho, o nějž tak hlasitě kvílíte?«

Tu rozzuřil se Sohrab, nemyslil než na pomstu svou, na smrt Zendehovu, na slzy své matky, až ji zpráva o smrti bratrově dojde. Dorážel jak šílenec na svého soka, a chtěl tomu osud, že Rustem k zemi sklesl. Stál Sohrab nad ním s pozdviženým mečem. Výkřik nesmírného úžasu zazněl s hradeb. Ale nezabil Sohrab Rustema, neboť přilba poraženého reka byla mu s hlavy spadla, a bílé jeho vlasy plynuly mu na ramena a vítr s nimi zahrál . . .

Zachvělo se srdce Sohrabovo. Vzpomněl svého otce. Pudilo jej cos, aby objal Rustema. Ale neučinil tak, pravil pouze: »Ná-

hoda, ne já, tě povalila. Oddychni, a začnem nový boj — chceš-li.«

Rustem byl dojat počínáním svého soka, ale nyní náhle vzplanul. »Chceš-li!« pravil Sohrab. Pochyboval o jeho odvaze?

»Zdali chci!« zvolal vyskočiv. A začal nový boj. Rustem byl však jako omámen. Nikdy nebyl posud tak podlehl jako dnes! Byl to jeho osud, by jej hoch ten skolil? A rámě jeho sláblo podivně a Rustem pustil meč. Zařinčel o zem a výkřik úžasu se nesl k nebi s valů bílého hradu.

Sohrab se zastavil. »Jsi bezbranný,« řekl, »tedy odpočiň. Rozejdem se na chvíli. Až budeš zotaven, dej mi znamení a setkáme se znovu . . .!«

Rustem mlčel. Co se s ním dělo? Hleděl na zemi a na sebe, snil nebo bděl? Kde byla jeho duše, kde síla jeho bohatýrská . . .? Šel pomalu pod hradby. Sohrab šel pod svůj stan. Podávali mu víno, vonící růžemi. Nedotekl se nápoje. »Kéž by to Rustem byl!« šeptal snivě. »Zaujal ten bohatýr celou mou duši!«

Mezi tím stála Gurdaferid před Rustemem a pravila mu s posměchem: »Vyšel jsi jako lev — a jak se vracíš? Tak zapadá slunce slávy tvé v hnusnou hanbu! Tvé jmeno k hvězdám lítalo — teď se kalem brodí!«

Rustem pravil tiše před sebe: »Ten jeho zrak mě čarem podrobil, a srdce moje se mu chvěje vstříc!«

Gurdaferid se zasmála a zvolala: »Jak zlý je strach! Dej mi svou zbroj, půjdu za tebe bojovat!«

Rustem neodpovídal. Vstal tiše a blížil se bojišti a zamávl mečem proti turánskému táboru. Vyšel Sohrab a stáli opět proti sobě. Slunce zapadalo, krvavě se světlo jeho lilo po pláni a vítr začal truchlivě douti kolem skal, na nichž němě bílý hrad Hedžírův strměl.

Rustem byl temný jako noc, cítil celou tíhu neznámého, neodvratného osudu a pravil si v srdci: »Nechť stane se, co státi se má! Krev moje nebo jeho! Ať mne neb jeho pojme vlhká zem!«

A slepě jako osud hnal se v boji na Sohraba.

A stalo se, co státi se mělo, padl Sohrab, a Rustem, temný jako bouře, vrazil mu meč do prsou. S hradeb zazněl vítězoslavný výkřik Gurdaferidy.

»Běda mně!« řekl Sohrab. »Žena, slabost moje k ní, zavinila můj pád. Kdybych nebyl lstí její lapen povolil, byl hrad v mých rukou . . .«

Zavřel oči . . . Duší jeho táhl smutek nesmírný . . .

Viděl v duchu slunné dálky, celou tu širou krásnou zemi, vody a hory a nad ní nebe a slunce, a bylo mu oderváno vše! . . . A jeho slastné a blahé sny, jak zapadaly do temna . . . Otevřel oči s povzdechem, stál

Rustem nad ním s tváří smutnou, nehybnou jako z kamene. Sohrab pravil:

»Nejásej nad mým pádem, byl bych oplakával tvůj! . . .«

»Nedychtím po pomstě, ale zajisté, že ji Rustem vykoná, až uslyší, že's mě zabil!«

A Rustem tázal se: »Proč měl by Rustem tebe mstít? čím je ti Rustem?«

»Po něm prahlo srdce moje,« vzdychl Sohrab. »Jen jednou kdybych jej byl uviděl! Čím že mi jest? Rustem je otcem mým!«

Rustem se vrhl k němu a pojal ho divoce v náruč. »Jsemť Rustem!« zvolal zoufale. »Slyšíš? Jsem Rustem sám! Jak je to možné, že jsi synem mým?«

»Ty's Rustem?« usmál se Sohrab, a oči jeho zasvitly jak hvězdy a zvlhly. »Můj otče,« šeptal, »poceluj mou tvář a nech mě zemříti . . . Ach, proč od sebe jsi mě pudil . . . Jak lnul jsem k tobě, hned jak jsem tě uviděl . . . Ó, kéž by stopy něhy bylo u tebe bývalo . . . Jak hledal jsem tvou lásku mezi bojem! . . . A ty's mě krutě odmrštil . . . Můj otče, dej mi smíru polibek! —«

»V slepotě své proklaté jsem tě zabil!« zabědoval Rustem lámaje rukama. »Zlý duch mě šálil!« A Rustem rval si vlasy a volal s pláčem velikým: »A ty's můj syn! Můj syn? Můj syn?«

Pravil Sohrab už slabě: »Sejmi mé brnění, by volně krev má tekla, kterou vpije černá zem . . . Na rameně mém uzříš onyx

svůj . . . Tvůj dar mé matce . . . Tehmimeh . . . Ó, krvavé slzy bude plakati . . . Matko . . . Má matko! . . .«

Rustem pláče hlasem, sejmul mu brnění. Krev tryskala a onyx v náramku byl jí potřísněn. Rustem líbal syna svého vášnivě.

»Půjdu s tebou pod tu černou zem,« zvolal Rustem, »nechť pije krev mou zároveň s krví tvou!«

A tasil proti sobě nůž. Sohrab jej zadržel poslední silou. »Přísahej,« řekl slabě, »že budeš žít a pro mě truchlit . . . Vrať se k mému dědu . . . Buď velkým bohatýrem dále . . . Můj děd! . . . Má bába! Neuvidím je . . . Ach, snil jsem o tom, být smírcem jako Mithra váš, smírcem mezi Iránem a Turánem . . . Otče můj, slib mi, že vojsku mému návrat volný poskytneš za Oxus . . .«

»Přísahám!« pravil Rustem.

»Dík!« vzdychl Sohrab. Za chvíli řekl: »Matko, matko! Viděla's mě vycházet jako hvězdu a teď se k tobě vracím — hrstka popele! . . .«

Rustem jej pozvedl k svému srdci, už beze slov.

»Je konec . . . všemu,« vzdechl slabě Sohrab. »a chtěl jsem jakc Mithra být smírcem . . .!« Dech jeho zanikl a skonal. —

Noc se klenula jako temná, modrá sluj nad šerou zemí, projasněna mystickým jiskřením bílých hvězd . . .

Po celou noc zněl divoký pláč a nářek Rustemův truchle mlčícím krajem. Ráno vzešlo a vidělo vojsko turánské na pochodu k Oxu . . .

Tam za řekou čekala's, Tehmimeh, zprávu radostnou o svém synu . . .

Chodila's vonnou zahradou, tichým domem, plna zlatých snů a zlatých nadějí . . .

A mezi tím brali se turánští bohatýři v nesmírné bolesti dalekou cestou k domovu a nesli ti, Tehmimeh, syna zpět, hrstku jen popela jeho, jejž jsi viděla vycházet jako zázračnou hvězdu! . . .

(Květy 1898.)

O VELKÉM BOLU BOHA IZANAGI.

ŽAPONSKÁ RHAPSODIE.

V hluboké sluji, v příšerném stínu, bledá jak sníh a krásná jak vesna, ležela slunce posvátná matka, Izanami, mrtvá jak kámen. V hluboké sluji, bledá jak sníh!

Nad ní lkal zoufale v divokém žalu, vyje jak vichr v pravěkém lese, choť její věrný, Izanagi, vlasy si rvoucí v divokém žalu.

Zrodíc mu syna, ztratila žití, pozbyla dechu Izanami, na vždy se loučila se sladkým světlem, zrodíc mu syna.

V nejtmavším stínu, rudý jak šarlat ležel tu syn, jenž koupil své žití záhubou matky. Bůh byl to ohně, rudý jak šarlat.

Rozzuřen náhle, chopil jej otec, rozsápal nehty dítě své mladé, na tři jej kusy rozsápal nehty.

Vyšlehly třikrát tu plameny hrozné, vyšlehly vysoko jako tři hory, tři stáli bozi pod temným nebem, jako tři hory.

Z jednoho boha tak tři byli bozi. Jeden z nich pánem bouřných byl mraků, s hrozícím čelem s děsivým zrakem.

16*

Druhý byl vládce ničících blesků, ohnivých hadů to letících nebem.

Třetí byl králem dunících hromů.

Z jednoho boha tak tři byli bozi.

Pochoval ženu svou v zem Izanagi, odhodil zbraně a bloudil a bloudil, horami, doly, pouštěmi, blaty, hledaje útěchu v zapomenutí té, již byl zahrabal v zem, Izanagi. Však v hukotu slýchal pravěkých moří, v šumění hvozdů a v pláči všech větrů jméno to drahé, ztracené choti, již zahrabal do země, bůh Izanagi.

Otevřel rety a žaloval trpce: »Země ty zelená, rodičko stromů, já stvořil tě, obetkal rouchem tě květů, já stvořil ti ptáky, by zpěvem svým sladkým ti těšili srdce, tvé kamenné srdce, ó zelená země, rodičko stromů!«

»Ty ale vzalas mi blaho mé celé, v tmavém svém lůně jsi skryla ji krutě, choť moji krasší než světlo a vesna! Ó vrať mi zas, vrať mi mé ztracené blaho, které jsi krutě skryla v svém lůně!«

Zoufale vrátil se v pohřební místo, k mohyle, na které tráva už kvetla, sápati jal se rov onen svatý, zmíraje touhou spatřiti ženu, na jejíž mohyle tráva už kvetla.

Bezedno tmavé zelo mu v ústret, černem té noci však nesla se bílá, třpytná jak hvězda, povlovně labuť. Nesla se černem té bezedné noci.

Blíže když přišla, tu poznal ji náhle,

byla to bělost třpytivě hvězdná, duch jeho ženy. Poznal ji náhle, blíže když přišla.

Hlasem tak sladkým jak šumění stromů za vlahé noci podletně luzné, pravil mu takto duch věrné choti hlasem tak sladkým:

»Nehledej, drahý, mé bývalé tělo. Patří teď zemi, jež nevrací nikdy, vlhké co její kdy pojalo lůno. Osm tam hrůz, co jejím jest, střeží, při pohledu na ně ti ustydne krev. Nehledej, drahý, mé bývalé tělo.«

S pláčem však pravil bůh Izanagi: »Bolí mě tesknotou po tobě srdce! Raděj ať ustydne hrůzou mi krev! Nevděčnou zem tu my stvořili oba. V odměnu za to teď béře mi tebe, po níž ach, tesknotou srdce mi bolí!«

Řekl mu na to duch věrné ženy: »Nutnosti tvrdší, vůle než naše podléhá země, podléhá vše. Pro vše, co stvoří kdy s úsměvem nebe, poskytne s pláčem vždy mohylu zem, nutnosti tvrdé podléhajíc.«

Řekl tak duch a v polibek nyvý, podobný vzdechu jarního vanu, se rozplynul tiše a dotekl se truchlého boha, jarní jak van.

Neposlech' výstrahy, planoucí touhou, pustil se v podsvětí, Izanagi, hloub vždy a hloub do tajnosti hrobu pudila boha planoucí touha.

Vytrhl dub a o sopeční oheň, hluboko, hluboko v základech země zapálil strom, by mu na cestu svítil, na pošmurnou dráhu k té dřevěné rakvi, v níž drahé mu tlely ostatky ženy, tam hluboko, hluboko v základech země.

Rozbil tu rakev a zíral a zíral, a srdce se svíralo bolestí v hrudi, neb nenašel ničeho více než popel, než šedivý popel a bělavé kosti a cítil, že srdce mu zmíralo v hrudi. A osm těch hrůz se řítilo na něj, vidina to děsná, jež skřípala zuby, škleb jediný tvar těch bez tvaru tváří, puch rozkladu dechem byl plazných těch ropuch, zírala tma jim z nestvůrných zraků. Osm těch hrůz se řítilo na něj.

Prchaje bránil se Izanagi, bránil se ohyzdným obryním bůh, vlasy se ježily na jeho hlavě, ustydla v žilách mu hrdinná krev, více však bolest mu svírala srdce, bolest, že našel jen bledý ten popel v spuchřelé rakvi, kam uložil družku vonných do květů, v nichž svítila rosa, družku svou luznou, Izanami. Nad tím se v prsou mu svíralo srdce.

Na světlo vyšel a žaloval trpce, nutnost že tvrdá, nezlomná káže zemi, by strojila mohylu všemu, co utvoří nebe. Žaloval trpce.

Nechtěl už déle obývat zemi, k slunci se nesl na věčné věky, k slunci, k své prvorozené dceři, v planoucí hrad na azurném vrchu. Nechtěl už déle obývat zemi, která pro všechno mohylu skýtá, co utvoří nebe. K slunci se nesl na věky věkův.

(Lumír 1891.)

Pozn. redakce. Obě posléze uvedené rhapsodie v prvém vydání knihy této nebyly. Zařazeny sem dodatečně.

OBSAH.

